G. Morgan Brown

D. IUNII IUVENALIS

SATIRARUM LIBRI QUINQUE.

ACCEDIT

SULPICIAE SATIRA.

EX RECOGNITIONE

CAROLI FRIDERICI HERMANNI.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXXIII.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO

De Decimo Iunio Iuvenale quae scimus, partim ipsius satiris partim grammaticis et scholiastis debemus, quorum tamen in narrationibus ut ea, quae ex poetae verbis collecta quaeque aliunde accepta et antiquae famae fide tradita esse probabile sit, recte distinguantur, ipsius de se testimonia quamvis pauca prius audiri opus est. Et patriam quidem Aquinum Volscorum oppidum clare memorat Sat. III. 319, nec pueritiae grammaticam, adolescentiae rhetoricam disciplinam dissimulat I. 15. 16; de vitae autem spatio illud tantum assequimur, ut eum Neronis, Galbae, Othonis, Domitiani tempora vidisse hisque superstitem non modo sub Traiano Marium Priscum (I. 49; VIII. 120) damnatum meminisse, sed vel ad Iuncum consulem (XV. 27) aetatem produxisse intelligamus, quem quum a. 127 p. Chr. magistratum gessisse constet (cf. Cardinali in Diss. Acad. Rom. archaeol. 1835 T. VI, p. 240), Borghesius in eruditissima commentatione *intorno all' età di Giovenale* Rom. 1847 poetam circa annum 47 p. Chr. natum esse coniecit; peregrinando denique se Aegyptum adiisse ipse Sat. XV. 45 significavit. Hunc enim locum ut cum Val. Franckio in Exam. crit. Iuven. vitae (Alton. 1820. 8) p. 48 sqq. tamquam subditicium eliminemus adeove totam satiram cum Car. Kempfio in Observ. ad Iuven. aliquot locos (Berol. 1843, 8) p. 60 sqq. Iuvenale indignam iudicemus, nulla causa est; cf. G. Pinzger de vers. spur. et male susp. in Iuven. satir. Vratisl. 1827. 4, p. 20 et A. L. Döllen Beitr. z. Kritik u. Erkl. d. Juvenal, Kiew 1846. 8, p. 321 sqq.; modo ne illud inde colligamus, quod grammaticis nonnullis placuit, aut omnino mortuum esse in Aegypto Iuvenalem aut exulem illuc pervenisse, quod etsi nostra quoque aetate plurimi credunt, tamen nec poetae verbis inest neque eo testium consensu firmatur, ut idoneam auctoritatem habeat. Quippe ut iam ad hos oratio transeat, ad unam illam vitam satis antiqua origine conspicuam, quam Probi nomine Georgius Valla in edit. Veneta a. 1486 publicavit codicesque complures atque ipse optimus Pithoeanus quamvis recentiori manu ascriptam exhibent, temporis decursu et vitae

plures et scholia eodem pertinenua ita accesserunt, ut nunc fere duodecim rerum Iuvenalianarum testes habeamus, de quibus et Pinzgerus in I. Chr. Iahn. N. Annal. 1835 T. XIV, p. 261 sqq. et nos in Prooem. lect. Gott. 1843 amplius disputavimus, eorumque septem etiam O. Iahnius ad editionis suae calcem subiecit; qui ubi inter se consentiunt, utique locupletes existimandi sunt, sin dissentiunt nullum adeo prae ceteris eminentem offerunt, ut aut omnino aut in gravissima hac quaestione, quae ad exilium poetae spectat, illius potius fidem quam nostrum iudicium sequi debeamus. Qua in quaestione hoc quidem inter omnes constat, Iuvenalem ab imperatore, cuius iram vel suspicionem paucorum versuum satira vel epigrammate movisset, sub specie honoris et obtentu militiolae in extremos imperii fines ablegatum esse, neque de causa illius irae controversia est, quin iidem versus fuerint, quos nunc Sat. VII. 90 — 92 insertos Paridem pantomimum in Domitiani aula potentissimum acerbe carpere videmus, unde etiam Sidon. Apoll. IX. 266 *irati histrionis exulem* appellavit; at et de loco exilii et de imperatore ipsi grammatici adeo inter se discrepant, ut nisi internis argumentis adhibitis stabilem rei imaginem concipere non liceat. Quamvis enim numero plurimi poetam in Aegyptum missum esse tradant, tamen ne hi quidem inter se consentiunt, sed quum alii extremam Aegypti partem aut civitatem Hoasin (Schol. I. 1) vel Hoasa (Schol. IV. 38) nominent, Suidas cum Malala chronographo de Domitiano loquens, ὅστις, inquit, *βασιλεὺς ἐξώρισε τον Ἰουβενάλιον ἐν Πενταπόλει ἐπὶ τὴν Λιβύην*: tres denique *Scotici belli praepositurum* vel praefecturam militum eum accepisse narrant; imperatorem autem alius Claudium Neronem, alius Traianum, plurimi tantum Domitianum memorant; neque adeo tempus exilii iisdem finibus circumscribunt, quod quum unus ab extrema Domitiani aetate usque ad Antoninum Pium extendat, alii exulem intra brevissimum tempus senio ac taedio vitae mentisque aegritudine absumptum perhibeant, est etiam qui Ro mam reversum, *quum Martialem suum non videret, anno aetatis suae altero et octuagesimo tristitia et angore periisse* narrat. Et de aetatis anno, quem poeta attigerit, reliqui quoque ita et inter se et cum Borghesii calculis congruunt, ut octoginta amplius annos natum Iuvenalem obiisse pro explorato ponere liceat; id ipsum tamen si amplectimur, sane mirum est senem octogenarium, qui nullum antea militiae specimen edidisset, cohorti in extremis imperii finibus tendenti sine horum finium periculo praefici potuisse; nec minus illud miramur, quod etsi Sat. XV. sub Hadriano scriptam esse Iuncus consul evincit, Hadrianum exilii auctorem nemo testis prodidit, sed vel qui versiculos olim contra Paridem com-

positos in novis demum scriptis, quibus eos poeta infersisset, ab imperatore in sui temporis notationem acceptos esse volunt, de Traiano potius cogitasse videntur, quem Pyladem saltatorem in deliciis habuisse Dio Cass. LXVIII. 10 narrat. Verum enim vero neque is fuit Traianus, qui histrionis favori praefecturas et tribunatus indulgeret, neque sub hoc Iuvenalem obiisse certum est; quod ubi semel ab Hadriani imperio removeri poetae exilium necesse est, nihil aut simplicius aut tutius videtur, quam ut plurimos auctores secuti ad Domitianum redeamus, quem et Paridem ulcisci maxime consentaneum erat et illud ultionis genus, quod poeta expertus est, multo magis quam Traianum decuit; immo haud scio an ipse Traianus primo per errorem in librariorum manus venerit, qui *tyranni* appellationem, qua unus eorum usus est, a Domitiano ad Traiani nomen detorquerent. Atqui Domitianus si Iuvenalem peregre ablegavit, ultro sequitur, ut mori hic in exilio non potuerit; quippe et posterioris aetatis res tamquam oculatus testis refert et ipsas satiras, quarum complures scenam Romae habent, post Domitiani demum mortem scripsit; postremo plerosque, quos Domitianus iniuste eiecisset, occiso illo, quum omnia quae statuerat in irritum ducerentur, de exilio rediisse Hieronymus ad Euseb. Chron. Ol. 219 testatur; quibus etsi unus scholiasta Iuvenalem diserte eximit, alius non minus clare eundem Romam reversum Martialem suum desiderasse narrat, qui postquam sub Nervae primordia Bilbilim patriam repetiit, inde Epigr. XII. 18 Iuvenalem tamquam *clamosa in Subura errantem* salutavit, moxque intra primos Traiani annos ibidem in Hispania decessit; cf. Intpp. Plin. Epist. III. 21; huius igitur testimonium, quod Martialis auctoritas confirmat, amplexi ab altero illud modo accipiemus, in quo uterque consentit, ante *novos principes*, hoc est Nervam et Traianum, poetam relegatum esse; mortis tempus, quam redux obiit, quum sub Traiano poni nequeat, utrum ad Hadriani an quod ille tradit ad Antonini Pii imperium pertineat, in ambiguo relinquemus.

Quantum igitur in tantis tenebris quasi per transennam aspicientibus coniectura assequi licet, Domitianus Iuvenalem sub honesta militiae specie exulare iussit, sive vivo Paride, quem tamen ipsum iam a. 82 p. Chr. adulterii crimine periisse tradit Dio Cass. LXVII. 3, sive mortuo, quia illius nomine se notari Domitianus suspicaretur; hoc autem posito si de loco exilii quaerimus, vix intelligimus, quomodo tot homines docti etiam nunc Aegyptum Scotis vel ut ex istius aetatis usu rectius dicitur Caledoniae praeferre sustineant, quam iam in illo prooemio omnibus rationibus subductis multo plures probabilitatis numeros habere ostendimus. Mitto Teuffelium, qui in N. Annal. 1845 T. XLIII, p. 109 pro Tra-

iano tantum contra Domitianum pugnans locum exilii definiri posse desperavit; mitto etiam Völckerum, qui in libello inscripto Juvenal, ein Lebens- und Charakterbild aus der römischen Kaiserzeit, Elberfeld 1851. 8, p. 102 sqq. eundem Traianum cum Aegypto retinens nihilominus poetam nescio quando in urbem reversum reliquam vitam in Tiburtinis praediis degisse statuit, nempe venia ab imperatore accepta reconciliataque gratia, cuius rei ne vestigium quidem apud veteres auctores exstat; sed ne Hertzbergius quidem, qui in Schneidewini Philologo T. II, p. 579 reliquam nostram disputationem assensu suo probavit, Aegyptum abiicere ausus est, nec Bernhardyus Grundriss der röm. Lit. p. 504 a vetere opinione discessit, in quo illud maxime miror, quod qui nostram sententiam historicis fundamentis carere negat, nullo auctore Hadrianum a Iuvenale offensum esse narrare non dubitat. Et Hertzbergius quidem Caledoniam eodem argumento impugnat, quo iam Düntzerus in Iahnii Archiv 1840 T. VI, p. 374 sqq. confugit, ubi quum omnino Iuvenalis exilium a grammaticis ex locis poetae male intellectis fictum esse contendat, Scoticae quoque militiae famam ex Sat. II. 159—161 originem duxisse suspicatur; huic tamen quod de Aegypto libenter concedo, quam qui poetam adiisse in satira sub ipsum vitae finem scripta legisset, ibidem eum exulasse facile collegit, id in Iubernam et Orcadas cadere prorsus nego, quas neque easdem cum Scotia grammaticus habere poterat neque ita poeta memorat, ut coram sibi notas significet; sive *minimas Britannorum noctes* ipsum vidisse inde colligere licet, eodem certe iure, quo Hertzbergius Aegyptiacam poetae peregrinationem ad exilii eius significationem detorsit, iter Britannicum in Scoticae militiae testimonium adhibebimus. Historicum autem huius fundamentum qui desiderat, solidum ac paratum inveniet in titulo Aquini in ipsa Iuvenalis patria reperto, in quem iam Pinzgerus in Ephem. liter. Ienens. 1823 N. 13 eruditorum animos convertit, eodem tamen nemo usus est praeter Bauerum in libello qui inscribitur Kritische Bemerkungen über einige Nachrichten aus dem Leben Juvenals, Regensburg 1833. 8, p. 28; isque quum in universa poetae vita describenda tum in hoc lapide ita a vero aberravit, ut quem *Divi Vespasiani* flaminem perscribi legimus, eum sub Vespasiano bis flaminem fuisse narraret eoque facto Iuvenalem, quem a. 84 p. Chr. sub Domitiano stationem in Aegypto habuisse ex prava Sat. XV. lectione somniavit, quia iam vivo huius patre cohorti Delmatarum praefuisset, vel bis militia functum statuere cogeretur. Sed has hallucinationes verbo attigisse sufficiat: ipsius tituli, quem post Orlandum aliosque accuratissime nuper

Mommsenius Inscr. R. Neapol. n. 4312 edidit, cum necessariis supplementis haec verba sunt:

cereRI. SACRVM
d. iuNIVS. IVVENALIS
tRIb. COH. I. DELMATARVM
II. VIR. QVINQ. FLAMEN
DIVI. VESPASIANI
VOVIT DEDICAVitqVE
SVA PEC

ubi recte dudum agnita est Helvina Ceres, quam ab Aquinatibus peculiariter cultam esse Iuvenalis Sat. III. 320 testatur; hominem autem ne alium ac poetam nostrum esse censeamus, et nominis et temporis convenientia et ipsa militaris muneris memoria suadet, quam non est cur illum reducem inter titulos suos consecrasse negemus; quod si illud erui potest, ubi Delmatarum illa cohors, cuius tribunatum gessisse legitur, Iuvenalis tempore stationem habuerit, vel militiae vel exilii huius locus extra omnem dubitationem positus erit. Atqui Delmatarum cohortem primam Britanniae tribuunt diplomata, quae docte illustrat Hentzen in Jahrbb. f. Alterth. im Rheinl. 1848 T. XIII, p. 87, imprimis secundum Cardinalem, Diplomi imperiali di privilegi accordati ai militari, Velitr. 1835 t. XII, unde eam a. 106 p. Chr. illic tetendisse intelligimus; idemque scite ostendit eiusdem promiscue et praefectos et tribunos apparere, unde ne illud quidem nos turbare poterit, quod Mommsenius de tribunatus nota in titulo Iuvenaliano ambigit; uno igitur *primae* cohortis numero ante *Delmatarum* inserto, qui in Italorum apographis facile negligi poterat, iam etiam monumentalem fidem nacti sumus, qua quum cetera testimonia, quae Scoticam Iuvenalis militiam commemorant, tum scholion Bodleianum ab Odofr. Müllero primo editum confirmemus. Nam ut hoc reliquis potius habeamus, illud efficit, quod alii Scotiae testes *tyranno*, qui illic appellatur, *Traianum* substituerunt, nimirum quia satirae septimae tempus, cui nunc Paridis irrisio inserta est, cum ipsa huius irrisionis origine confuderunt; quod ne quis vetere fide factum existimet, eidem Traiano Paridem pantomimum tribui advertat; immo ne bellum quidem sub Traiano in Scotiae finibus gestum novimus; quod si tyrannus ille, quum Iuvenalem *praefectum militis contra Scotos* faceret, hoc *struendae mortis* causa fecisse dicitur, *ut ibi interficeretur*, etiam hac narratione ad Domitiani tempora remittimur, quo imperante Agricola a. 84 p. Chr. ad montem Grampium cum septentrionalis Britanniae populis acriter conflixit; cf. Wex ad Tacit. Agric. p. 194. Unum restat quod ne ille quidem quam-

vis locupletissimus auctor satis cavit, ut exilium poëtae a mortis tempore seiungamus; quem quod ille statim post acceptos codicillos animo consternatum ex aegritudine obiisse iactat, ne si Traianum quidem retineremus, ferri posset, quia Iuvenalem ad Hadrianum usque vixisse constat, nedum si Domitianum, quo mortuo in patriam reversum esse vel lapis ille arguit; atqui ne hoc quidem omnes communiter tradunt, sed etsi mature apud grammaticos ea opinio invaluisse videtur, ut exilio non diu superstes fuisse crederetur, unus tamen ipsum exilium a Domitiano ad Antoninum usque continuat, alter vel praematuram mortem cum reditu ab exilio iungit; qua in confusione nihil nobis relinquitur, nisi ut morte et exilio prorsus inter se disparatis de utroque id sequamur, quod aut argumenta ex sobria testium existimatione repetita aut temporum notae ipsis poetae satiris impressae commendent.

Haec autem eo potius nos conducunt, ut omnes quas habemus satiras post exilium demum reditumque ex Britannia scriptas esse certum sit. Nam *ad mediam fere aetatem* consensu testium *declamavit*, hoc est exercitationibus et ostentationibus rhetoricis operam dedit, *animi magis causa, quam quod scholae se aut foro praepararet*, satis nimirum commode, ut iidem grammatici testantur, a re familiari constitutus, ut qui *libertini locupletis incertum filius an alumnus ad equestris ordinis dignitatem pervenisset;* quo temporis spatio etiam cum Martiale familiaritatem illam iunxit, cuius hic honorificum et paene dixerim nimium monumentum Epigr. VII. 24 reliquit; neque amicis certe eloquentiam eius displicuisse *facundi* appellatio apud eundem VII. 91 declarat; ex eadem autem consuetudine haud scio an primum illum conatum poeticum repetere liceat, quem quum vitae scriptores *parvam satiram* appellent, equidem superius ad epigrammaticum genus revocare malui. Aliquid utique etiam epigrammati cum satira commune est, nec quod Martialis X. 33 suis epigrammatis propositum esse iactat, *parcere personis, dicere de vitiis*, satirarum scriptor a se alienum putabit; ipso tamen genere aliud est epigramma, quod ne vitia quidem aliter ac ludens tangit, aliud satira, quae ubi vitia insequitur, ne personas quidem intactas relinquere potest; quam ad normam si versiculos illos per se solos exigimus, haud scio an lusus potius quam censoriae gravitatis notam gerant; nec quod eosdem maiori posterius satirae Iuvenalis inseruit, epigrammaticam illorum indolem minuit; immo quantum equidem sentio, in aliis quoque satirarum eius partibus lusum et indignationem tam aegre discernas, ut interdum epigrammatum potius seriem laxa sententiarum continuitate iunctam legere videaris; quod ubi ad veterem iuventutis consuetudinem revoco, hoc tantum

ago, ut ne Iuvenalem quidem, beatae venae adolescentem, a communi doctissimorum et severissimorum illius aetatis hominum vel more vel exercitatione eximam, quos ludicram poesin passim tractasse et suo et aliorum exemplo Plinius Epist. IV. 14 et VII. 4 testatur. Idem tamen ne quemadmodum Martialis in huius generis levitate consenesceret, sed post mediam certe aetatem altiores spiritus capesseret, praeter universam temporis atrocitatem, quam communiter cum multis sensit, ipsa illa peculiaris fortuna effecit, quae tantum abfuit ut, quod Domitianus voluit, mordacis ingenii aculeos hebetaret, ut eosdem a fortuito ludibrio ad seriam indignationem transferret, quumque prohibere non posset, quo minus ea, quae in urbe gererentur, per literas multorum et nuncios comperiret, nihilominus ab illecebris ac tumultu urbis remoto otium praebuit, cuius beneficio in se descenderet adolescentiaeque sub Nerone, Galba, Vespasiano actae experimentis recoctis ad eam morum iudiciique severitatem perveniret, quam primae statim satirae cum splendore atque acumine ingenii egregie coniunctam ostendunt. Has enim reducem demum ab exilio primis vel Nervae vel Traiani annis scripsisse et Domitiani mors, quam Sat. IV extr. memorat, et Prisci Marii exilium, qui Plinio accusatore a. 100 p. Chr. condemnatus est, clarissime probat; earundem tamen materiam fere maturam ab illo domum relatam esse vel inde colligas, quod ipse Sat. I extr. se eorum potissimum exemplis usurum esse profitetur, quorum *cinis Flaminia et Latina tegatur*, scitissimeque Madvigius Opusc. acad. alter. p. 185 ita plerumque Iuvenalem in vitia invehi animadvertit, *ut ea quibus ipse recitaverit tempora ab superioribus, ex quibus vitiorum exempla sumat, non diligenter distinguat ac saepe se in haec transferat scribendi figura, quoniam universa foeditas, in uno exemplo eminens, ad omnem illam aetatem pertineat*; cf. etiam Paldamus in Ephem. Antiqu. stud. 1843, p. 1031; quae quum ita sint, dubitari vix posse videtur, quin primos tres satirarum libros paucorum annorum spatio, postquam patriae redditus est, conscripserit, novoque hoc recitationum genere aequalium animos demulserit. Neque profecto alia aetas huic negotio aptior erat, quam Nervae Traianique primordia, quibus diuturna silentia quasi obice sublato soluta esse vel Taciti Agricola docet paulatimque redeuntibus animis ne acerbissima quidem vitiorum reprehensio offensioni erat, quia in hac quoque raram temporis felicitatem agnoscere sibi videbantur, qua sentire quod velles quodque sentires dicere liceret; hac igitur tempestate, quum alii exitus illustrium virorum (Plin. Epist. VIII. 12. 4) literis mandarent, alii cum prioris servitutis memoria praesentium bonorum testimonium componerent, Iuve-

nalis privatae indignationis vocem cum publica communis depravationis testificatione feliciter coniunxit summaque fremebundi oris libertate cum praesentium hominum reverentia prudenter mixta et sibi et populo ita satis fecit, ut *qui bene diu ne modico quidem auditorio quidquam committere ausus esset, mox magna frequentia et successu audiretur.* Neque tamen ipse hoc in successu acquievit neque, dum alienos mores carpsit, suo tantum ingenio indulsit, sed postquam in prioribus novem satiris philosophiae vix ullam aut notitiam aut respectum prodidit, soli denique, ut ita dicam, externae veritati intentus verecundiam et pudorem, internae bonitatis signa, passim non laesit minus quam defendit, a decima inde plane mutatus non indignationem tantum reprehendendique acerbitatem sed sapientiam simul atque honestatis studium prae se fert utque minus sibi in verborum lusibus irrisionisque aculeis placet, ita castigationis rigorem persuasionis et doctrinae temperamento moderatur; quo in studio etsi hinc inde pro pristino poetici spiritus ardore vel scholasticam Stoici gravitatem offert ipsosque acerrimi ingenii sensus tamquam magistri alicuius dictata perfert, facile tamen ignoscimus seni strenuo et amabili, qui licet aetatem quasi baculo levet, caput tamen numquam demittit neque magni oris sonitus comprimi patitur, sed vel octogenarius in nefarias superstitiones peregrinarumque religionum foeditatem eadem iracundia invehitur, qua olim popularium luxuriam, vanitatem, avaritiam notavit. Namque extremas satiras iam Hadriano imperante scriptas esse, non Iuncus tantum consul, quem superius memoravimus, sed Fonteius quoque arguit, cuius magistratum quum Sat. XIII. 17 sexaginta annorum spatio a sua aetate distinguat, sive a. 59 consulem intellexeris, ad a. 119, sive cum Borghesio eum, qui a. 67 cum C. Iulio Rufo consulatum gessit, ad ipsum Iunci annum 127 p. Chr. defereris, unde quintum certe librum, qui satiras tertiam decimam et sequentes comprehendit, ad Hadriani tempora pertinere necesse est. De solo quarto libro sive satiris decima, undecima, duodecima, quae peculiari temporis nota carent, anceps iudicium est, nisi quod interna indole et ipsae quintam propius quam tres priores attingunt; qua in causa ille maxime locus animadvertendus est, quem decima satira v. 365 cum XIV. 315 communem habet, si quis alius clarissime Stoicum illum sapientiae cultum exhibens, quam illi philosophi omnis numinis instar existimabant praeque ea non fortunae tantum casus, sed etiam eos deos spernebant, qui quum vulgo rerum naturalium auctores haberentur, inventis aliis harum causis ne ipsi quidem ultra legitimas cerimonias venerandi esse videbantur; huius igitur *prudentiae*, cuius in superioribus satiris ne nomen quidem exstat, si a quarto inde libro Iuve-

nalis cultor apparet, iam hunc a tribus prioribus eo longiore intervallo seiungemus, quo castiore insuper habitu a nonae satirae impuritate distinguitur.

Haec hactenus de universa Iuvenalis vita et poesi; ne enim de peculiaribus eius vel virtutibus vel lenociniis poeticis pluribus disputemus ipsamque satirarum velut officinam perscrutati aut elocutionem ad oratorium argenteae aetatis usum conformatam aut veterum poetarum Vergilii, Horatii, Ovidii, immo et Persii imitationem enarremus, praefationis huius ratio et modus vetat satisque habendum est lectores ad ea remisisse, quae et Koenigius olim in egregia commentatione de Satira Romana, Oldenb. 1796. 8 p. 44 sqq. 59 sqq. 74 sqq. et Nisardus in Etudes de moeurs et de critique sur les poëtes latins de la décadence, Brux. 1834. 12, T. II, p. 101 — 174 et novissime Berningus de satir. poesi Q. Horatii Flacci collata cum D. Iun. Iuv. Recklinghusi 1843 deque eodem argumento Völckerus in Mus. magistr. Rhen. Guestphal. T. IV. p. 57 — 70 in hanc rem contulerunt; unum illud iam singularum satirarum argumenta per quinque libros persecuturi monemus, rhetoricam hominis disciplinam, quam ne in vehementissimo quidem poetici ardoris impetu aut abiicit aut dissimulat, imprimis etiam hoc artificio censeri, quod pleraeque satirae in summa libertatis specie ad certae dispositionis formam partesque numero definitas descriptae sunt, quarum accurata observatione, etiam ubi longissime exspatiari videtur, tamen semper velut sponte sua in viam redit neque umquam tam licenter excurrit, ut non omnia aequabili inter se tenore iungantur. Intra singulas modo partes hoc sibi indulget, ut semel rem dixisse non contentus eandem variis vel exemplis vel imaginibus illustret, quumque iam omnia exhausisse videatur, veterem sententiam novarum argutiarum luminibus inflammet, immo vel fortuitae mentionis opportunitate ad longioris declamationis aculeos abutatur, quos interdum ad epigrammatis propius quam ad satirae indolem accedere dixi; id tamen tantum abest ut lectorem conturbet et de propositi argumenti consideratione avocet, ut paulisper requiescere iussum velut integris viribus ad rapidum satirae cursum persequendum remittat ipsumque hunc cursum ea rerum varietate distinguat, ut quamvis arto spatio multo plura quam pro sententiarum numero legisse tibi videaris. Neque enim sententiae tantum sed singula quotquot sunt verba Iuvenalis lectorem vel advertunt vel advertere debent, ne inanem strepitum vel abundantiam arguat, ubi largissima acuminis et copia et elegantia latet; utque a toto satirae genere, quod merito Horatius *sermoni propius* appellavit, nihil alienius est, quam ut flosculos vel ampullas in dicendo captet, ita haud scio an in Iu-

venalis poesin idem conveniat, quod Odofr. Müllerus in Hist. liter. graec. T. I, p. 247 in Archilochi dictione Homericae sic opposuit, ut hanc pleraque epitheta ad solum ornatum referre, illum omnia in rem praesentem dirigere animadverteret; hoc utique exemplo etiam Iuvenalis, licet ceteroquin Vergilium multo magis quam quemcunque alium poetam sectetur, tamen hac re ab illius omnisque epicae poesis consuetudine longissime recedit, quod nullam facile orationis partem otiosam manere patitur, sed suam cuique vocabulo vim, suum acumen ita impertit, ut quae apud alios scriptores coniuncta demum unam sententiam efficiant, apud hunc communem omnibus sententiam tot imaginibus quot verba habeat multiplicent. Sed haec singulatim expiscari interpretis officium est, nec desunt qui in commentariis suis docte et acute enucleaverint; nobis etiam magis illud cavendum esse videtur, ne nimiam per subtilitatem plus poetae obtrudatur, quam eum dicere voluisse ex universo loci argumento cumque reliquis nexu prodeat; hunc igitur ut lectores, priusquam singula aggrediantur, ex totius cuiusque satirae proposito et dispositione intelligant, quae primo accedentibus scitu opus esse videntur, paucis hic comprehendimus. Et *primi* quidem libri satira *prima*, quam post a. 100 scriptam esse Marii Prisci mentio docet, ipsum satirarum scribendarum consilium, postquam eodem cum reliquis poesis generibus iure uti lepide evicit (v. 1 — 18), duabus maxime causis defendit: primum quia in tanta vitiorum atrocitate indignatio aegre contineatur (v. 29—80), deinde quia nullum scribendi genus nunc ampliorem materiam inveniat (v. 81 — 150); postremo velut interpellante prudentia callidae cautionis temperamentum pollicetur (v. 151 — 171). *Secunda* satira non hypocritas tantum, ut in veteribus editionibus est, vel philosophos obscenos, sed ab his modo principio ducto (v. 1 — 35) omnem masculi generis turpitudinem et mollitiem ita insectatur, ut primum Laroniam moecham in marum voluptates omni muliebri libidine foediores non inficete declamantem inducat (v. 36 — 63), tum vero ne honestos quidem homines communi labe abstinere vestiumque indecoris deliciis velut viam ad maiora flagitia aperire arguat (v. 70 — 82), quorum deinceps singula exempla vel ex nefanda muliebrium cerimoniarum imitatione (v. 83 — 142) vel ex ludicris maiorum gravitate indignis (v. 143 — 158) petita enarrat, fortissimorumque virorum posteros ab ipsis, quibus imperent, barbaris morum probitate superari queritur (v. 159 — 170). *Tertiae* satirae plurima pars in Umbricii querellis versatur, cuius sub persona, dum Roma relicta Cumas transmigrare parat (v. 1 — 28), poeta urbanae vitae incommoda quadripertita oratione persequitur: primum quia honestis artibus nullus iam locus relictus sit (v.

29—57); deinde quia Graeculorum aliorumque barbarorum sola apud potentes atque opulentos homines auctoritas regnet (v. 58—125); tum quia vel inter cives omnia divitiarum et pecuniae mensura censeantur nec pauperi usquam aut locus aut fides constet (v. 126—189); denique quia ne vita quidem aut valetudo innumeris periculis vacet, quorum quum princeps in ruinis atque incendiis aedificiorum cernatur (v. 190—202), poeta hoc quoque in genere deteriorem pauperum conditionem (v. 203—222) municipalisque frugalitatis praestantiam iactat (v. 223—231), hinc vero ad urbem reversus viarum strepitum angustiasque laborantis turbae (v. 232—253), immo et vestium et membrorum discrimina cum hominum ac plaustrorum concursu coniuncta graphice describit (v. 254—267) nec minora noctis pericula vel a vasorum casu (v. 268—277) vel ab ebriorum petulantia (v. 278—301) vel a grassatorum impetu repetit (v. 302—314); omnes autem partes tot singularum imaginum luminibus facetiarumque aculeis distinxit, ut haec satira facile palmam inter reliquas auferat. *Quartae* oeconomiam, quae primo aspectu inconcinnior videri possit, scite defendit Nägelsbachius in Philol. T. III, p. 469 sqq.; cuius quum prior pars (v. 1—33) in Crispini iam Sat. I. 27 notati, altera in ipsius Domitiani reprehensione versetur, illam commode cum praefationibus sive προλαλιαῖς comparaveris, quibus recitantes vel declamantes auditorum animos ad ipsorum poematum orationumve argumenta praeparare solebant; nisi quod nunc poeta Musam post praefationem ad dicendum assurgentem considere iubet, quia non fabula sed res vera narretur (v. 34—36). Haec autem in Albana Domitiani arce agitur, cuius nuper reliquias feliciter repperisse traditur Rosa architectus Italus in Gerhard. Eph. archaeol. 1852, p. 241 et Bull. dell' Instit. arch. 1853, p. 3 sqq.; ubi quum piscator Anconitanus rarae magnitudinis rhombum imperatori dono obtulisset (v. 37—71), hic reipublicae proceres aulaeque principes in consilium advocavit deliberaturos, quali patina piscem coqui oporteret (v. 72—149), huiusque consilii specie Iuvenalis ipsos illos homines nominatim depingendo vel futilissimum argumentum praeclari ingenii virtute in splendidissimam temporum imaginem converti posse ostendit. *Quintae* satirae principaliter hoc propositum est, ut ancipiti censura, quali plerumque Iuvenalis utitur, opulentorum hominum sordes et clientum vilitatem taxet, qui quum ab illis ad coenam adhibiti indignissima inaequalitate tractentur, tamen et has iniurias et reliqua clientelae incommoda ipsius coenae quamvis rarae spe aequis animis ferant; eadem vero vel ea re antiquitatis studiosum advertit, quia veteris coenae ordinem legitimo decursu sequitur singulorumque ferculorum velut actus poetae

interpellationibus tamquam tragici chori canticis distinguit. Summa igitur argumenti quasi prologo praemissa (v. 1 — 11) primum ipsam coenae raritatem cum quotidianorum officiorum molestiis comparat (v. 12 — 23), tum autem ex illius aetatis more, quae vini potum cibos antecedere voluit (Plin. N. Hist. XIV. 28), a vinis initio facto in horum primum generibus (v. 24 — 37) poculorumque usu (v. 38 — 48), mox in aqua quoque (v. 49 — 52) et pincernis (v. 53 — 66) ignominiosum illud discrimen notat, quod dominum coenae a paupere conviva separet; idemque deinceps in pane (v. 67 — 79), promulside (v. 80 — 91), piscibus (v. 92 — 106) persequitur, donec ad caput coenae, aprum et altiles, delatus clientem solo structoris aspectu pasci significat (v. 107 — 124); denique ne in propinando quidem divitem et pauperem amicum similiter haberi questus (v. 125 — 145) a secundarum mensarum bellariis, in quibus eadem iniquitas apparet (v. 146 — 155), ad ipsius clientis stuporem redit, qui divitis patroni malitiam cupiditate sua abuti patiatur (v. 156 — 173).

Sextam quoque satiram, quae mulierum pravitate insectanda totum *secundum* librum implet, non fortuita triginta amplius vitiorum enumeratione, sed concinna et artificiosa partium dispositione contineri docte Nägelsbachius l. c. p. 472 sqq. monuit insignissimamque harum velut commissuram v. 286 ita designavit, ut ad illum usque locum feminas tamquam maritas, posterius maritas tamquam feminas adumbrari diceret; quocum de summa rei consentiens singula tantum quadripertita descriptione commodius perspici arbitror. Poeta enim Ursidium Postumum matrimonium initurum pudicam uxorem sperare mirans (v. 1 — 59) hac ipsa re primum ad impudicitiam huius sexus defertur eamque spectaculorum maxime lenociniis ali questus (v. 60 — 81) summarum quarumque domuum matronas indignissimas libidines sectari Eppiae Veientonis (v. 82 — 113) ipsiusque Messalinae Claudii Caesaris uxoris exemplo docet (v. 114 — 132); ne tamen in his acquiescant, sed vel ultra naturae imperium quibuslibet cupiditatibus atque ineptiis indulgeant, maritorum culpa fieri arguit, qui solis aut dotis aut formae illecebris ducti (v. 133 — 148) muliebribus artibus impares sint, horumque levitati illarum avaritiam (v. 149 — 160), fastum (v. 161 — 183), delicias (v. 184 — 199), imperiositatem (v. 200 — 223), litigia, fraudes, adulteria aliaque probra ita opponit, ut in omni genere feminea vel calliditas vel impudentia superior appareat (v. 224 — 285); originem autem tantorum flagitiorum si quis requirat, universam temporum corruptelam et luxuriam accusat, cui resistere muliebris intemperantia non possit (v. 286

— 300), eamque per nocturnas comissationes (v. 301 — 313) clandestinarumque religionum spurcitiem (v. 314 — 351), per immodicos sumptus (v. 352 — 365), turpes amores (v. 366 — 397), arrogantiam (v. 398—412), iracundiam (v. 413—418) stolidamque vel gymnasticae (v. 419 — 433) vel grammaticae eruditionis ostentationem (v. 434 — 456) ad domesticae foeditatis arcana persequitur (v. 457 — 473); unde iam quarta satirae pars profecta et quotidianam matrum familias crudelitatem (v. 474 — 507) et nefandas superstitiones aperit, quibus summae pariter atque infimae conditionis mulieres operam dent (v. 508 — 591), nisi quod hae saltem liberis procreandis officio sexus constent, illae abortibus, suppositione, caedibus vel tragica exempla superent (v. 592 — 681). Quamquam paucis his lineis uberrima eloquentissimi carminis imago non absolvitur; id ipsum tamen quum nuper eleganti interpretatione illustrandum sibi proposuerit muliebrium secretorum experientissimus collega Eduardus de Siebold, ad huius commentarium Brunsvigae 1854 editum lectoribus remissis *tertii* libri satiras ut ambitu minores ita ad circumscribendum expeditiores inveniemus. Nempe *septima* studiorum et spem et rationem omnem in solo imperatore positam agnoscit, quem Traianum habendum esse in Prooem. lect. Gott. 1843 certis, ut mihi videor, argumentis evici; huius autem honorem praefata (v. 1—21) apud reliquos aequales nulla literis praemia aut praesidia parata esse queritur miseramque eruditorum conditionem per quinque genera poetarum (v. 22 — 97), historicorum (v. 98 — 105), causidicorum (v. 106 — 149), rhetorum (v. 150 — 214), grammaticorum (v. 215 — 243) ita describit, ut cum opulentorum sordibus simul tamen ipsam istorum hominum vanitatem ad lucri cupidinem compositam rideat eoque facto funestam pecuniae vim in hoc quoque genere ancipiti censura notet. Neque *octavae* minus luculenta descriptio est; cuius quum universum argumentum in stolida nobilitatis arrogantia versetur, unde Ponticum adolescentem ad virtutis avitae imitationem traducere studet, primum maiorum laudem, nisi posterorum meritis aequetur, his ipsis officere magis quam prodesse ostendit (v. 1 — 70); deinde nobili adolescenti, qui maioribus dignus fieri cupiat, quum alia praecepta tum provinciae recte et integre administrandae leges dat (v. 71 — 141); hinc ad reliqua nobilium vitia transgressa generosissimarum familiarum probra turpissimis Laterani, Damasippi, Gracchi ipsiusque Neronis exemplis proponit (v. 142—230); postremo ut virtutem solam atque unicam nobilitatem esse plene demonstret, comparata nobilium ignobiliumque hominum memoria tot horum beneficia quot illorum flagitia constare docet (v. 231—268), quamquam

quemcunque nobilem volueris revolvens ad humilitatem perventurus sis (v. 269 — 275). *Nona* satira in colloquii formam disposita est, ubi Naevolus a Iuvenale propter tristitiam et squalorem interpellatus (v. 1 — 26) in divitum cinaedorum avaritiam invehitur, qui miseris clientibus, quos ad muliebres voluptates explendas conduxerint, ne mercedem quidem debitam solvere dignentur (v. 27 — 101), poeta vero vicissim istorum hominum turpitudinem atque impudentiam castigat, qui talis quaestus infamiam sicca fronte profiteantur (v. 102 — 150): quae tamen omnia licet eandem ad indignationem dirigantur, quam ceterae Iuvenalis satirae spirant, haec velut contagione infecta argumenti sordes tanta orationis obscenitate aequat verborumque nuditatem tam tenuibus artis coloribus velat, ut accuratiorem enarrationem non pudor magis quam ipsa oeconomiae ruditas excludat.

Multo et gratior et doctior *quarti* libri severitas est, ubi *decima* satira decantatam in philosophorum libris votorum humanorum vanitatem longa exemplorum serie ita illustrat, ut easdem res, quae vulgo bonorum summa habeantur, ancipites ipsisque optantibus perniciosas esse doceat (v. 1 — 11); quod postquam primum divitiarum argumento adumbravit (v. 12 — 27), priscas Democriti et Heracliti auctoritates testata (v. 28 — 55) quinque maxime votorum genera, quo altius assurgant, eo maiora fortunae ludibria permittere demonstrat, potentiam (v. 56 — 113), eloquentiam (v. 114 — 132), belli gloriam (v. 133 — 187), vitam longam (v. 188 — 288), pulchritudinem (v. 289 — 345); denique si quid homini optandum esse videatur, solam prudentiam relinquit, quam ipse sibi dare possit (v. 346—366). *Undecimae* quoque satirae tenor, quamvis propius ad vitam quotidianam accedat, eo tamen a superioribus libris distinguitur, quod cum solita perversorum studiorum irrisione iucundam sanae ac sobriae vitae imaginem coniungit Persicoque, quem Megalesiorum die festo ad rusticam coenam invitat, post brevem intempestivae luxuriae reprehensionem (v. 1 — 55) ingenuae frugalitatis exemplum proponit, quo cum perpetua antiquorum morum comparatione descripto (v. 56 — 161) sub finem demum ad voluptates aequalium (v. 162 — 180) vanasque curas redit, quas amicum apud se deponere iubet (v. 181 — 208); similisque *duodecimae* conditio est, cuius quum plurima pars in tempestatis marinae descriptione versetur, unde familiaris poetae Catullus vix sospes redierit (v. 15 — 82), satirae indoles in iis tantum locis cernitur, ubi Iuvenalis voluntariam amici iacturam aliorum avaritiae opponit (v. 37 — 56), et ubi suum sacrificium, quo illius reditum celebrare parat (v. 1 — 14), ab ambitiosis captatorum artibus seiungens

horum fraudes lepida amplificatione persequitur (v. 83—130). Ad ipsius tamen philosophiae praecepta propius libri *quanti* satira *tertia decima* redit, quae quum a Fonteio consule sexaginta annos numeret, a. p. Chr. 119 a Iuvenale fere septuagenario scripta est; senex igitur senem amicum Calvinum, qui decem sestertia violata fide amissa graviter ferebat (v. 1—18), ita vel reprehendit vel consolatur, ut primum communem seculi pravitatem recogitari iubeat, in qua fides potius pro prodigio habenda sit (v. 19—70), tum peculiares periurii causas Platonis Legum librum decimum secutus ex impiis vulgi opinionibus falsaque deorum existimatione repetat (v. 71—119); deinde vero ne philosophiae quidem solatiis egere dicat, qui quotidie maiora scelera et committi et puniri videat (v. 120—177), nec si maxime humanam vindictam scelestus effugiat, conscientiae cruciatus evitari posse moneat (v. 178—235); quamquam ne sic quidem spem deponi vult fore, ut idem velut consuetudine peccandi implicitus aliquando etiam vivus in iustae poenae laqueos incidat (v. 236—249). Elegantissima porro eademque gravissima est *quarta decima*, quae a malis parentum exemplis profecta, quibus minores quum ad alia vitia (v. 1—106) tum ad avaritiam instituantur, huius ipsius id praecipuum esse queritur, quod quum ceterorum imitatio in voluntate hominis posita sit, haec blanda virtutis specie vel invitos abripiat (v. 107—122), dumque parsimoniae ac frugalitatis nomine atrocissimas iniurias commendet (v. 123—209), adultos praecepta a parentibus accepta contra hos ipsos vertere doceat (v. 210—255); eadem vero negat quidquam ineptius inveniri posse, quae hominem acquirendi causa summa discrimina adire (v. 256—302) ipsaque acquisita etiam maiore cum sollicitudine custodire cogat (v. 303—314); eoque pacto ad verae frugalitatis laudes revertitur, quae ut in sapientia summa sit, ita ne fortunae quidem donis, dum modus servetur, perfrui vetet (v. 315—331). Nec *quintam decimam* satiram, quamvis a latiore vitiorum humanorum campo ad peculiarem barbarae immanitatis insectationem translatam, Iuvenalis aut ingenio aut arte indignam esse et ipse in Zeitschr. f. d. Alterth. 1843, p. 74 sqq. pluribus defendi et A. L. Döllenius in Beitr. z. Kritik u. Erkl. d. Juvenal, Kiew 1846. 8, p. 217 sqq. accurata disputatione confirmavit; quam qui in dubitationem vocare conatus est C. Kempfius observ. in Iuven. aliquot locos, Berol. 1843. 8, p. 60 sqq., hoc imprimis animadvertere neglexit, Hadriani aetate, quae ascititias religiones multo pluris quam patrias faciebat, etiam peregrinae superstitionis foeditatem, qualis hic recenti duorum Aegypti oppidorum exemplo describitur, Romanae satirae facem excitare potuisse. Unum et in Döllenii et in mea

disputatione emendandum est, ut v. 75, in quo tunc uterque vulgatam lectionem sequebamur, iam cum Iahnio Mercerii medelam amplexi Ombitarum et Tentyritarum partes permutemus, quumque illos crocodilum coluisse, hos perhorruisse certum sit, illorum potius diem festum ab his, non horum ab illis turbatum neque Ombitas a Tentyritis sed Tentyritas ab Ombitis fugatos esse statuamus; ita vero etiam probabilior poetae narratio existet, qua postquam universam Aegyptiarum religionum insaniam notavit (v. 1—26), cruentam rixam ex mutuis earundem odiis oriundam exponit (v. 27—76), cuius hic exitus fuerit, ut victores unum ex victis, quem vivum cepissent, manibus suis discerptum devorarent (v. 77—92) eaque re facinus ederent, cui simile vix ferarum gentium memoria dirissimis temporibus nosset (v. 93—115), humanitatem vero quod magis violaret inveniri nihil posset (v. 116—174). Incertior *sextae decimae* origo est, quam qui exploderent Iuvenalisque esse nollent, iam scholiasta novit; eandem tamen si inchoatam non absolutam a poeta statuamus, ne illius quidem ingenii vestigiis carere scite G. E. Weberus in N. Annal. 1841 T. XXXII, p. 150 sqq. animadvertit. Agit enim de commodis vitae militaris, sed ita ut inter simulatas huius laudes praecipue iuris iniquitatem describat, qua pagani cum militibus comparati premebantur; quod nisi quis *tironis* mentionem v. 3 a senis poetae persona abhorrere censuerit, neque in argumento neque in singularum rerum tractatione quidquam inveniet, quod scribi ab hoc potuisse recte neget.

Iuvenalis satiras sequentibus quoque seculis placuisse insigni Ammiani Marcellini testimonio cognoscimus, qui XXVIII. 4 vel qui alioquin *doctrinas ut venena detestarentur*, *Iuvenalem et Marium Maximum curatiore studio legere* narrat, *nulla volumina praeter haec in profundo otio contrectantes*; nec si hos idem turpitudine potius argumentorum allici significat (*quam ob causam, non iudicioli est nostri*), alios *censoriae limae pudorem* in eo desiderasse ostendit Rutil. Namat. Itiner. I. 604; immo ne taciti quidem nominis auctoritatem eruditos fugisse Macrobius arguit, qui Somn. Scip. I. 8 decimae satirae verba *nesciat irasci, cupiat nihil* tamquam vulgo nota usurpat; utque grammaticos mittam, etiam medio aevo quum ab aliis scriptoribus, Beda Venerabili, Liutprando, Adamo Bremensi passim laudatur, tum a Ioanne Sarisberiensi ita fere memoratur, ut simplici *ethici* nomine vulgo notum fuisse intelligamus. Verum enim vero hos omnes non usquequaque eundem verborum tenorem legisse, qualis ex poetae manibus prodiisset, certis vestigiis constat; quae dubitari non sinunt quin etiam praeter solitos librariorum errores, quorum iam palimpsestum antiquissimi codicis fragmentum apud Ang. Mai Class.

auct. ex cod. Vatic. T. III, p. XVIII insignissima exempla exhibet; circa sec. VI vel VII duplex satirarum recensio exstiterit, quarum alteram a christiano homine atque ecclesiastico factam esse manifesto Sat. XIV. 2 argumento constat, ubi pro *maculam haesuram* in plerisque libris legitur *maculam et rugam*, nimirum, quod post Nic. Rigaltium docte annotavit E. G. Weberus Animadv. ad Iuven. Satir. Ien. 1820. 8, p. 37, *σπίλον καὶ ῥυτίδα*, quae S. Pauli verba ad Ephes. V. 27 ex latina eiusdem interpretatione memoriter ad Iuvenalem homo semidoctus transtulit; eiusdemque manum per omnes huius libros in disp. de codicibus Iuvenalis recte existimandis Lect. Gott. aest. 1847 praemissa tot locorum indiciis coarguisse mihi videor, ut plurimas insignissimasque varietates, quibus codices nostri inter se discrepant, non ad fortuitas verborum corruptelas, sed ad deliberatam poetae interpolationem referre liceat. Ac duo codicum genera, quorum alterum integrum fere solo Pithoeano cernatur, alterum corruptum reliquos paene omnes comprehendat, iam O. Iahnius ad Persium p. CXXVI luculento Sat. IX. 37 exemplo distinxit; idem vero discrimen per plurimas singularum satirarum lectiones investigatum quum in illa disputatione ad eam quam dixi interpolationem revocavi, tum in altera de Scholiorum ad Iuvenalem genere deteriore indicendis Lect. aest. 1849 scripta eo usque persecutus sum, ut interpretum quoque medii aevi ineptias, quarum et Iahnius ibid. p. CXVI et Schopenius in Progr. Gymn. Bonnensis 1847 specimina e bibliothecarum latebris produxerunt, ad deteriorem illam recensionem spectare demonstrarem; omnibus denique rationibus subductis velut duplicem Iuvenalem statuere licebit, alterum genuinum, sed cuius forma et auctoritas ex uno codice, quem ego Budensem, Iahnius Pithoeanum appellavit, et antiquiore scholiorum genere vel Pithoeano vel Sangallensi tuto cognosci possit, alterum multiplici veteris correctoris licentia deformatum, quem tamen medii aevi homines adeo solum cognoverunt, ut quidquid codicum praeter unum illum habeamus, ad huius exemplum descriptum et propagatum esse videatur. Qua in sententia non hoc dico, reliquos codices et ipsos unius tantum instar esse neque inter se rursus multis magnisque varietatibus differre; immo horum quoque et familiae bonitate valde diversae exstant et singuli insignem librariorum audaciam experti sunt, cuius notabile documentum Veesenmeyerus in Progr. Ulmensi 1793 publicavit; nec vicissim optimum codicem communi omnibus corruptelarum vel additamentorum labe carere et mea et aliorum emendandi conamina libere professa sunt; ipsi tamen emendandi negotio quum haec tantum optio data sit, utrum ab eo librorum genere proficiscatur, in quo numquam non interpolatoris occur-

sum metuat, an id fundamentum eligat, cuius etiam corruptelae meram antiquitatem sapiant, nec numero illorum nec blandae speciei concedi debet, ut singulari huius praestantiae et fidei praeferatur. Atqui rara Iuvenalis fortuna factum est, ut is codex, quem solum hac integritatis nota excellere dixi, ex Budensi Matthiae Corvini bibliotheca sublatus mature in Petri Pithoei manus perveniret, qui eiusdem ope in editione Parisina 1585 poetae verba ita recensuit, ut huius recensionis auctoritas per ducentos amplius annos fere sola in Iuvenale regnaret cumque internis dotibus etiam vulgatae, quae dicitur, velut praescriptionem coniungeret; nec minus gratum I. A. Crameri inventum fuit, qui eorundem scholiorum genuinae vetustatis commendatione praestantium, quorum partem iam Georgius Valla commentario suo Venet. 1486 inseruerat, pleniora autem ex suo codice Pithoeus subiecerat, integrum exemplar ex bibl. Sangallensi a. 1823 edidit; quod nisi intempestiva criticorum sollertia sub idem tempus novas turbas movisset, iam tum recta ad Iuvenalem emendate legendum via patebat. At enim quod saepe res bene constitutas evertere experimur, ut mala hominum sedulitas, dum etiam meliores facere cupiens remedia circumspicit, ipsa horum vi obruatur et caliget, in Iuvenale quoque accidit; cuius quum tot codices quot vix ullius alterius scriptoris in bibliothecis serventur, horum lectionibus colligendis conferendisque Rupertius, Achaintrius, Heinrichius, dum corruptis locis medelam parare sibi videbantur, haud raro et ipsi sanos corruperunt et aliis auctores exstiterunt, ut aut numero testium aut suo qualicunque iudicio freti pro integra poetae oratione eam venditarent, quam ex temeraria medii aevi interpolatione deterius librorum genus occupasse vidimus; quamquam ne hoc quidem in genere ita sibi constiterunt, ut, quod aliquem certe usum praebuisset, ex magna deteriorum lectionum copia eam potissimum verborum conformationem efficerent, quae corruptelae caput et fons haberi posset, sed quo propius se illarum ope ad ipsa poetae verba accedere sperabant, eo minorem verae corruptelae suspicionem adhibebant. Fausto igitur casu contigit, ut Ottoni Iahnio, quem iam in Persii editione veram codicum conditionem sano iudicio existimasse dixi, insperata ipsius Pithoeani ab integro comparandi occasio offerretur; quem quum etiam a. 1847 tamquam amissum deplorassem, mox felici Dübneri industria in bibl. Montepessulana indagatum doctisque usibus redditum esse compertum est; huiusque subsidio iam ita emendatum Iuvenalem Iahnio debemus, ut nullam umquam editionem poetae manum felicius expressisse certum sit, nec si quis in singulis longius procedi posse putet, aliter hoc aggredi liceat, quam ut illum in ipsa Pithoeani lectione vel interpretanda vel

emendanda superet. In talibus enim nec sibi nec aliis ullus umquam editor usquequaque satisfaciet, nec mihi Iahnium instituto suo semper constitisse videri et in Vindiciis nuper Indici lect. aest. 1854 praemissis significavi et hac editione declaravi, qua etsi nihil magis efficere volui, quam ut praeclara illa opera a plurimis agnosceretur, erant etiam quae mea auctoritate propagari nollem; ea tamen ipsa, si ab orthographia et interpunctione discesseris, de qua amplior explicandi locus exspectandus est, vel numero vel argumentis tam exigua sunt, ut ne angusta quidem huius praefationis spatia succinctam eorum rationem reddi vetent.

Lib. I. Sat. I. v. 126 *quiescet* Pith., *quiescit* Iahn. cum plerisque; cf. Vindic. p. 6. — V. 169 *anime ante tubas* Valla c. Prisc. XVIII. 8. 10; *animante tuba* libri; at si tuba auditur, iam sera poenitentia est; nec quod Iahn. c. Heinrichio aliisque praetulit *animo* sensu praestare dixi de Codic. Iuven. p. 18. Nempe eodem exemplo, quo Plato Phaed. p. 94 et Republ. p. 441 apud Homer. Odyss. XX. 17 fieri docet, hic quoque *τὸ ἀναλογισάμενον περὶ τοῦ βελτίονός τε καὶ χείρονος τῷ ἀλογίστως θυμουμένῳ ἐπιπλήττει*: cf. etiam Cic. Tuscul. II. 20; quod si ita extremam satirae partem distribuimus, ut v. 150—157 et 160—169 ratio, v. 158. 159. 170. 171 animus loquatur, huic, cuius indignatio v. 79 ipsas satiras facere dicta est, v. 169 recte appellari patet. — Sat. II. 31 *ipsis* vulgo; *ipsi* Iahn. c. Pith., quasi potiore Veneris conditione, cuius par cum Marte locus est; nec quod verbo concedimus, ut duo subiecta singulari numero antecedat, attributo convenit. — V. 49 *Vedia* ego; *Tedia* Iahn. c. plerisque, *Media* Pith.; cf. Vindic. p. 6. — V. 98 excidisse nonnulla Iahnio non credo; *et* participium cum antecedentibus iungit ut XIV. 219. — V. 145. 146 quae cancellis circumscripsi, propter nimietatem enumerandi suspecta sunt; quo in genere quoniam plura passim notavi, semel moneo, me de his non singulatim sed ita iudicari velle, ut universis comparatis quamvis callidi interpolatoris artificium in Iuvenalis vestigiis inepta amplificatione imitandis noscatur. Singula etiam Iuvenalem scribere potuisse non nego; at mirum foret hunc tales cumulationes ita semper instituisse, ut integra plerumque hemistichia aliaeve binorum versuum particulae sine sensus metrive detrimento tolli possent. — V. 150 *et contum* vulgo; *cocytum* Iahn. ex tenui Liutprandi auctoritate, cui doctam loci Vergiliani Aen. VI. 302 reminiscentiam cedere nolui; praesertim quum Pithoeani lacuna .... *tum* utrumque admittat, neque *et* facile desiderari videatur. Etiam v. 159 plerorumque lectionem *illuc heu miseri traducimur* restitui; non quo in Orcum traduci miseros intelligerem, sed ut apud Persium est: *o miser inque dies ultra miser, hucine rerum*

venimus. Madvigius Opusc. alt. p. 171, quem Iahnius secutus *illic* scripsit et maiore interpunctione a sequentibus separavit, *traducimur* ludibrii significatu dictum statuit, quo tamen nusquam praeterea Iuvenalis utitur, nec ceteri aliter usurpant, nisi ut vulgi risum spectent, qui a communi omnium corruptela alienus est; immo si reliquum Iuvenalis usum VII. 16, VIII. 17, XI. 31 respicio, haud scio an sequens Romanarum victoriarum mentio ad ipsas potius pompas triumphales nos remittat, quarum ille exitus esse dicatur, ut victorum mores vel barbaris victis deteriores fiant. — Sat. III. v. 17 — 20 Iahnius ante v. 12 — 16 transponit; quo facto v. 11 oppido languet; satius igitur visum est cum Wagnero Opusc. p. 212 interpungendi medela uti, nisi quod hic simul v. 12 *hinc* scripsit, quod etsi commodum tamen nec ipsum necessarium putavi. — V. 94 *nullo* libri, *pullo* Iahn. ex C. Barthii et M. Hauptii coniectura, contra quam pluribus disputavi Vindic. p. 7. — V. 104 spurium iudicat Iahnius, poteratque salvo sensu abesse; indignum tamen Iuvenale eo minus habuerim, quo aptius lector ex media exemplorum turba ad summam sententiae remittitur. — V. 168 *negabit* c. Grangaeo et Ferrario scripsi pro *negavit*, quemadmodum XIV. 134 et *libabit* Pers. II. 5, de quo cf. Lect. Pers. II, p. 23 et Madvig. l. c. p. 117. Iahnius c. Valesio *negabis*; at subiectum est is, quem Romae fictilibus coenare pudet; qui cur quasi coram appelletur, nulla causa est. — V. 218 *haec Asianorum* Pith. et Scholiasta, *phaecasianorum* reliqui longe plurimi, contra quos vulgatam defendi Spicil. annot. Marburg. 1839 p. 8; nec *hic* cum Iahnio substitui oportere dixi Vindic. p. 7. — V. 227 *diffunditur* vulg. c. Serv. ad Georg. IV. 115; *defunditur* Iahn. c. Pith. et Scholiasta; at ipsa huius interpretatio *in fluentem aquam* pravum intellectum profitetur, brevitatique putei, unde manibus aqua ad usus hortenses hauritur, distribuendi significatio convenientior est. — V. 237 rectius fortasse *convitia* cum Scholiasta, quam cum libris *convicia* scribi evicit Fleckeisenius in Mus. Rhenan. VIII, p. 228; eundem autem quod v. 240 Iahnius *Liburna* pro *Liburno* commendare ait, sane quam anceps testimonium est, quia nec quid grammaticus apud poetam legerit, corrupta scholiorum verba intelligi patiuntur, nec si *Liburna* legit, hoc ita explicat, ut verum lecticae nomen agnoscamus. Nimirum ad navis Liburnae speciem factam intellexisse videtur, quo sensu vide ne etiam VI. 477 *liburnatam* dixerit; talem vero nec novimus neque *ingentis* cognomen reciperet, quia Liburna navigia minora fuisse constat; longe igitur praestant geruli Liburni, quos singulari numero memorari non magis offendet quam *principis corpora* Ovid. Fast. III. 29 aut *innumerus miles* Heroid. XVI. 366. — V. 271 *cadunt* Heinrich. c.

plurimis, *cadant* Iahn. c. Pith. et Rupert., quasi de numero casuum, non de frequentia agatur, quae *quam saepe* potius postulat; neque vasa aliud sunt ac testae, quas si ad imbrices referre malueris, hae cur nocte potissimum cadant, aegre explices; tantum igitur abest ut cum Rupertio et Mansone de *triplici periculo* cogitare liceat, *quod noctu exeuntibus Romae instet*, ut omnia ad vasorum casus referenda sint. — Sat. IV. v. 9 *vittata* libri omnes; *vitiata* Iahnius c. Scholiasta: minus acute; cf. Vindic. p. 8. — V. 97 *in nobilitate* Rup. et Ach. cum libris plerisque; *cum* Iahnius c. Pithoeo et Heinrichio, non autem cum Pithoeano, in quo lacuna potius duarum literarum est; *cum* igitur omni auctoritate caret. — V. 120 *in laevum* vulg., *in laevam* Iahn.; at in Pith. est *laevo*, quod ad *laevom* remittere dixi Vindic. p. 8. — Sat. V. v. 51, quem Iahnius c. Pinzgero et Heinrichio damnavit, interpungendo salvum praestitisse videor; qui ut abesse possit, omisso tamen membrorum concinnitas debilitabitur, quae *aliam aquam* uno hemistichio absolvi vix sinit. Alia causa est v. 91, quem ipse Pithoeanus ignorat; at vel v. 140 quamvis elumbem et ad leonini speciem compositum si cum Iahnio expuleris, hiulcam orationem feceris, nec minus loci communis ius erit quam VII. 145 *rara in tenui facundia panno;* quod si maxime illum scribi a Iuvenale potuisse negaveris, alium potius quam nullum ab eo scriptum esse concedam. Mox quoque v. 141 *Mygalen* Pithoeani pro *Mycale* ideo retinui, quia verum nomen ignoro, quod haud scio an Iuvenalis eodem modo quo *parvulum Aenean* ex poeta aequalibus noto sumpserit; corrumpi tamen etiam optimum codicem in loco obscurissimo potuisse nemo mirabitur ideoque rursum v. 142 *simul* pro *semel* et v. 145 *ad mensam* pro *ac mensam*, quae ex illo Iahnius ascivit, ad superiorum exemplar revocare non dubitavi, quia hoc vel sine reliquorum codicum consensu ipsa sententia praestat. *Semel* certe pro *simul* ita tantum locum habet, ut eiusdem rei iteratio excludatur, ut in exemplis apud Bentl. ad Horat. Serm. II. 8. 24; nostra autem Mygale etiam post trigeminos alios partus edere poterat; nec mensam afferri demum par est, ubi infans *parasitus* hoc est ad coenam venit, ut mittam mensae cum nucibus et asse parum necessitudinis intercedere; nunc igitur donec Pithoeani auctoritas commoda interpretatione firmetur, deteriorem familiam verum servasse arbitror.

Lib. II. Sat. VI. v. 28, cuius versus prior pars languida, posterior pinguis et otiosa est, suspectum mihi esse non potui non significare; fidentius autem mox v. 36 mea coniectura pro *illic* scripsi *hillis* i. e. intestinis, quam vocem ad ipsam paedicationem etiam Laberius retulit teste Nonio p. 122; adde *viscera* apud nostrum IX. 43. Munuscula enim universe cur non etiam puer exigat, aegre dixeris; nunc autem de coitu agitur, quem uxor

suo iure flagitat, puer non item; hoc igitur munus peculiari additamento eo certius significare ausus sum, quo minor particulae *illic* vis apparet. Ne tamen etiam v. 35 *pusioni*, quem omnes fere libri exhibent nec Pithoeani *pu..io* excludit, *pugionem* hoc est *pygionem* cum Iahnio substituerem, in tanta significationis similitudine non latini tantum sed etiam graeci sermonis silentium prohibuit, qui nec ipse πυγιῶνα novit; neque *ex te* potius quam *a te* scribendi causa in Pithoeani rasura exstabat, quae etsi una litera amplior sit, hoc ipso spatio erroris vestigia ut *ante* continere potest. — V. 65 *subidum* ego; *subitum* plurimi, *subito* Iahnius cum Pithoeani manu priore, non tamen, opinor, quo sic scripsisse poetam arbitraretur, sed ne in loco desperato a fundamento suo longius discederet; quamquam viam emendandi iam monstravit C. Barthius et P. Burmannus *subat* proponendo, quod verbum libidinosae mulieris pruritum describit; indeque facili negotio adiectivum fingitur, quod etsi unum praeterea Aedituum apud Gell. XIX. 9 usurpasse certum est, tamen et rationi et sententiae insigniter convenit, neque hoc, ut spero, ei nocebit, quod eodem tempore, quo ego hoc alterum eius exemplum revocavi, Hertzius apud Gellium nescio quo auctore *subitum* edidit. Minus pugno v. 70 pro nomine *Acci*, quod ideo tantum revocavi, quia *acne*, quod in Pith. est, ne ipse quidem, qui *vestem tragoedi* explicavit, scholiasta melius quam nos intellexisse videtur; sed ut Iahnii cautionem laudo, qui corruptum quam suspectum edere maluit, ita nec me reprehensum iri spero, qui hac in editione non legi tantum sed etiam intellegi Iuvenalem voluerim. — V. 117. 118 cur transposuerim, inserto ante *tegetem* mea ex coniectura *et*, in Vindic. p. 11 pluribus exposui, ibidemque cancellos v. 147. 157. 271 positos defendi; quibus ut praeter v. 126, quo et Pith. caret, iam etiam v 125 et 130 adderem, non structurae magis inconcinnitate quam imaginis languore motus sum. V. 125 certe et asyndeto laborat, et antecedentium atrocitati nihil nisi vulgaris meretricis speciem verbis pariter ac numeris inertem addit; v. 130 autem et ipse acres praegressi versiculi colores explicando attenuat simulque polysyndeto naturalem orationis cursum praeter omnem necessitatem tardat; quibus de rebus quamquam suum cuique iudicium relinqui debet, cancelli tamen etiam suspicioni aliquid indulgeri patiuntur. — V. 151 veterem meam coniecturam *quantulum enim hoc* pro *in hoc* in ordinem recepi, quia in iis, quae antecedunt, non sumptus fieri, sed ipsas res sibi tamquam exiguas donari uxor vult; nec v. 153 audacius egisse videor, qui a Pithoeana lectione *quo* ad veterem *quum* redierim, quia non totus mensis, sed Saturnalium tempus circa brumam respicitur, deque ipsum *quo* a *quom* ita distat, ut consulto alterum pro altero scribi

necesse fuerit. — V. 237. 238 quomodo scriptos a poeta censerem, Vindic. p. 12 aperui, neque nunc retracto quod illic, ut genuinam sententiae formam recuperemus, legendum esse suspicatus sum:

impatiensque morae pavet; at secretus adulter
abditus interea silet et praeputia ducit,

ne tamen ipsa in verba licentius grassarer, v. 238 *silet* pro *pavet*, quod in ipso Pith. est, restituere sategi. — V. 270 *quum gravis* Pith., *tunc gravis* Iahn. c. plurimis, recte, si sequens versiculus genuinus esset; nunc ipsa obscuritate suspectum melior illa auctoritas secludi suasit. — — V. 295 *istos* editores plerique cum Nogarola et Pithoeo, quamvis ambigua librorum fide, quorum plurimi *Istros*, Pithoeanus *Indos* exhibet, huncque Iahnius secutus est; at non agitur de luxuria Romana per exteras gentes propagata, sed de ipsius urbis moribus pace et imperio corruptis, nec *colles* Indiae potius quam Romae conveniunt; recepi igitur quod coniecturae certe omnes numeros implet. — V. 307. 308 Iahnius cum Madvigio transposuit, astipulante etiam I. E. B. Mayore in Journal of classical and sacred philology 1854, p. 91, librorum tamen auctoritate valde exigua, quibus illud frandi esse poterat, quod v. 307 e nonnullis ipsoque Pithoeano mature excidit, neque sensu urgente, qui nobilem quoque mulierem Pudicitiam irridere patitur, si cum famoso scorto, qualem Mauram Sat. X. 224 noscimus, illius aram praeterit. — V. 347 *prohibe*, quod in Pith. est, cur Iahnius vulgato *cohibe* posthaberet, causam fuisse in Vindic. p. 9 negavi, ibidemque defendi v. 382 *numerantur*, quod ille Marklandi coniecturae *pulsantur* cedere iussit; mallem v. 371 *exspectatos* scripsisset pro *spectatos*, quod iam a Pithoeani manu secunda correctum prorsus alienam imaginem huic descriptioni admiscet inque tanta utriusque verbi confusione, cuius etiam VII. 22 exemplum dat aliaque Eichstadtius in Progr. prorect. Ienensi 1846 p. 11 attulit, omni emendandi difficultate caret; nec v. 385 laudo, quod *Appi* nominis mulierem cum scholiasta quam *Aeli* cum Heinsio amplecti maluit, quo et codicum lectio *alti* et *Lamiarum* mentio antegressa ducebat. — V. 459 *extensis* pro *extentis* vel contra Pithoeanum constantiae dedi, quae hic et Sat. XII. 5 eandem formam exhiberi iuberet; mox autem v. 461 — 463 pristino ordini restitui, quem nollem Iahnius cum Madvigio ita mutasset, ut v. 464 — 466 anteponeret. Madvigium *interea* movit, quod non arbitror commodius ad *foliata moechis parata* quam ad eum ornatum referri, qui v. 468 describitur; nec moechi cura sed domestica foeditas caput rei est, quapropter etiam intolerabilis femina dives audit; hinc igitur profecta oratio in transcursu tantum maritis moechos opponit, ad quos solos

munditiarum illarum fructus perveniat, tantumque abest ut horum mentio priorem locum flagitet, ut nisi antegressis sordibus, quo *lota cutis* spectet, omnino non intelligas. — V. 585 optione data utrum *dabunt* Pithoeani in *dabit* an *inde* in *Indus* mutarem, cum plerisque editoribus posteriorem rationem hanc maxime ob causam praetuli, quia astrologus quoque aliquid epitheti postulat, quod ipsius cum divitibus necessitudinem declaret. Iahnius, apud quem *Phryx augur et inde conductus* legitur, *astrorum mundique perito* promiscuum tantum quaestum reliquit; at mihi hunc potius opulenta mulier certa merede sibi adiungere videtur, quum Phrygis et Indi consultationem iam peregrinitas et remota patria pretiosiorem faciat. — V. 589 praeclaram Madvigii coniecturam *armum* pro *aurum* asciscere non dubitavi, cui repugnans Teuffelius in Iahn. Annal. T. XLIII, p. 123 non animadvertit etiam *nullis* sola Salmasii et Iuvencii coniectura niti; ipse vero mox v. 603 *decerpta* pro *decepta* periclitatus sum, quo facto etiam facilius *atque* pro *saepe* retineri poterat. Nam qui *decepta* legit, novam *petendi* notionem etiam adverbii iterationem flagitare putet; at supponendis pueris vota non modo non decipiuntur, sed implentur et gaudia quamvis irrita creantur; substitui igitur, quo pueri ipsi *vota* ut Pers. II. 35 *spes macra* vocentur, nec dubito quin suppositicii *decerpi ad spurcos lacus* eodem iure possint, quo supra v. 62 feminae ex porticibus cuneisve *excerpi* dicebantur.

Lib. III. Sat. VII. v. 14. 15 ad eam formam redegi, quam de Codic. Iuven. p. 19 proposui, ut *Bithyni* et *Asiani* locos permutarent et ante *quamquam* comma tolleretur, quemadmodum VI. 198 simili in constructione fieri videmus; hoc autem facto ne v. 15 c. Pinzgero et Heinrichio propter enumerationis nimietatem damnemus, prohibebit XV. 125, ubi non minor nationum numerus insigni cum vi cumulatur. — V. 23 *croceae* ... *tabellae* vel invitis Pithoeo et Iahnio revocavi, quia membrana ad tabellam, non haec ad illam pertinet ipsique ablativi *crocea* ... *tabella*, quos Pith. exhibet, antiquae confusioni originem debere videntur, cuius Schol. lectio *crocea* ... *tabellae* vestigia prodit, quamquam iam optimi codicis secunda manus *croceae* corrigendo in viam rediit. — V. 39 *tu* mea medela est, qua melior sensui afferri vix potuit; de voce iam veteribus non constitisse librorum varietates ostendunt *at*, *aut*, *ac*, quae quomodo ex simplici Pithoeani *et* oriri potuerint, aegre intelligas; *aut* et *tu* vero etiam VIII. 229 confusa esse videntur. Nec v. 48 unius literae rasura, quam ex Pith. Iahnius enotavit, id apud me pondus habuit, ut *tenuisque* rectius quam cum reliquis omnibus *tenuique* legi crederem, nedum v. 50 ab communi omnibus *ambitiosi* ad *ambitiosum* transire ausus sim, quamquam

Iahnii suspicio, qua sequentem versiculum spurium indicavit, multo blandior est, quam v. 58 *avidusque* pro *aptusque* et v. 60 *sana* pro *maesta*, quas Pith. lectiones in Vindic. p. 12 abunde defendisse mihi videor. Etiam v. 89 cur *vatum digitos* cum deterioribus libris, quam *digitos vatum* cum Pith. Iahnius maluerit, non intelligo, nec v. 114 *lacernae* pro appellativo scriptum concoquo; lacernarum enim patrimonia quis tulerit? Quod autem v. 132 *Medos* cum G. E. Webero in *Maedos* converti, quidquid audaciae habere videatur, redimam tuendo v. 153 *isdem* pro *idem*, qua in coniectura si Iahnius unum sibi rhetoris discipulum finxit, qui argumentum modo oratorie tractatum iam etiam versibus expressum cantaverit, poeticas exercitationes ab hoc scholarum genere prorsus alienas fuisse existimo. Praeterea *perferet*, quemadmodum VI. 392 arguit, ad magistri dictata spectat, quae discipuli, postquam sedentes enarrantem illum audiverunt, mox stantes ipsi singulatim pronunciaverunt, eaque est *crambe repetita*, non argumentum tantum variis modis tractatum, sed eadem verba totidem versibus sive *στίχοις* a singulis recitata, quo etiam structura ducit, quae totam classem sequentibus verbis pro subiecto dat. — V. 165 *quod do* cum plerisque ideo potius retinui, ne Pithoeanum *quid do* tironum oculos offenderet, quam quo illud verius quam hoc crederem, in quo haud scio an altior corruptela lateat; v. 185 autem *condit* pro *condiat* iam in Vindic. p. 13 similibus indicativi exemplis IX. 146 et XI. 130 tuitus sum, nec v. 218 in *acoenonoetus* aut v. 219 in *frangat* optimi codicis lectiones temere me servasse arbitror. *Acoenonoetus* certe graeco adiectivo eodem iure paedagogus appellabitur, quo V. 45 *zelotypus* Iarbas, neque alienum illud a Romanorum usu fuisse ipsius Ciceronis exemplum apud Gell. XII. 12 probat; coniunctivus autem post indicativum *praemordet* hic quoque diversam utriusque hominis conditionem significat, quorum alter, custos discipuli, iam antea munere palpandus fuerit, ut hanc potissimum scholam patri commendaret, alter, dispensator, suspicionem tantum frangendi moveat. — Sat. VIII. v. 5—7 pluribus tractavi in Mus. Rhenan. T. VI, p. 454, quibus hoc tantum addo, *fumosos*, quibus pariter ac VII. 227 protomas significari consentaneum est, ad *tabulam* generis, quae pictas imagines continebat, referri omnino non posse; quod nisi *famosos* cum deterioribus praetuleris, nec damnando v. 7 hos sequi licebit. — V. 33 *Cycnum* ut nomen servi maiore initiali scripsi, neque puellam cum Burmanno *pravam*, quam cum Iahnio *parvam* appellari dubitavi, quia staturae brevitas iam in *nano* notata erat, *pravam* autem proprio sensu *extortam* esse scite Bentleius ad Cic. Tuscul. III. 1 docuit; immo etiam v. 49 et 66 meo conatu *venit et* pro *veniet* et *trito et*

pro *trito* scripsi, quorum alterum in loco gemino VI. 332 ipse Pithoeanus Iahnio obtulit, alterum vel hic eiusdem fide ea certe tenus nititur, quod in illo *et trito* legitur; mox autem v. 67 *nepotes* pro nescio cuius *Nepotis* mola ex optimo codice Iuvenali reddendos esse semel monitus lector ultro agnoscet. — V. 96. 97 Pithoeani rasuris nihil, opinor, causae inerat, cur Iahnius *relinquit* pro *reliquit* aut *naulon* pro *naulum* contra reliquorum consensum substitueret, nec v. 110. 111. 124 tam certa interpolationis sedes est, ut integros circumscribere cum illo sustinuerim. V. 110 —112 iam in Mus. Rhenan. T. VI, p. 457 ita potius mihi scribendos videri dixi:

si quis in aedicula deus unicus; haec etenim sunt
pro summis. Bellos Rhodios unctamque Corinthon etc.

v. 124 autem si quid propter nimietatem suspectum sit, duo potius hemistichia, quibus arma singulatim enumerantur, sustulerim, ut Iuvenali haec tantum relinquantur:

auri atque argenti; spoliatis arma supersunt;

scuto gladioque relictis etiam iaculum demi Afrorum mentio antegressa vetat; cf. Horat. Carm. I. 22. 2. — V. 152 *numquam* Pith., *nusquam* Iahn.; ego cur temporis notam praetulerim, dixi Vindic. p. 14; nec de v. 159. 160 vetusto interpolamento liberandis habeo quod addam disputationi de Codic. Iuven. p. 19; eodem autem exemplo v. 202. 203 interpolatoris vestigia notavi simulque structurae fulcrum addidi *et* post *tridentem*, quod ut passim Iuvenalis in fine versus posuit, ita proclivi librariorum negligentia mature excidere potuit. — V. 229 *Antigones aut* ad codicum vestigia etiam propius accedere videtur quam quod Iahnius dedit *Antigonae seu*, in quo et latina graeci nominis forma et insolentior particulae usus offendit; v. 241 autem meae medelae audaciam, qua *vix Leucade* scripsi, desperata tantum loci conditione tueor, ubi nec Pithoeanum *in* nec vulgatum *non* ipsi Iahnio satisfecisse videtur. *Vix* certe patris patriae titulum nec negat Octaviano nec simpliciter cum Cicerone aequiperat; quod autem post alterum *quantum* repetendum est, cum *non* commune habet, de quo docte disseruit Obbarius in Philol. T. VI, p. 152. — V. 270 *Vulcania* vulg., *Vulcani* Iahn. c. Pith. manu priore; at recte huius corrector cavit, ne Aeacides malleum et forcipem capessisse videretur; eidemque Sat. IX. v. 6 assensus sum retinendo *erat* pro *erit*, quod qui substituit, praesentibus *circumit* et *invenit* a praeterito usurpando deterritus esse videtur, quamquam eadem licentia Horat. Satir. I. 2. 56 *donat*, Pers. IV. 2 *tollit*, ipse Iuvenalis XI. 160 *venit*, XIII. 197 *invenit* ad res factas retulerunt. — V. 55 *lassos* ab Hauptii emendatione, quam secutus

Iahnius *lassas* scripsit, tuitus sum Vindic. p. 14; eodem vero auctore v. 106 *face eant* pro *iaceant* libenter rescripsi, nec v. 118—121 rectius consuli arbitratus sum, quam ut servato optimi codicis ordine Iahnii coniecturam *tum vel* pro *tunc est*, Lachmanni *cave sis* pro *causis* reciperem, quamquam de reliquis ne hi quidem plane mihi satisfecerunt. *Nec certe*, quod v. 121 ex priore Pith. manu retinuerunt, iam huius corrector iure suo in *nam* mutasse videtur, quo demum facto iusta cum sequentibus iunctura per gradationem struitur; neque *ut* ad *cave* referre magis dubito quam Cicero dubitavit Offic. I. 39 aliique apud Periz. ad Sanct. p. 985, quibus adde comicum apud Charis. p. 246; spurios autem priusquam singulos versus iudicem, totius loci tenorem in disceptationem vocem, quem sic maxime vellem apud probatum testem scriptum inveniri:

idcirco ut linguas contemnere mancipiorum
possis; lingua mali namque est pars pessima servi.

V. 143 *locata* codices, *locatum* Iahnius c. Heinrichio, blanda specie, sed praeter necessitatem, quum lecticam etiam conduci solitam esse VI. 352 legamus; neque illud obstat, quod Naevolus mox caelatorem et pictorem domesticos habere cupit; hi enim dominum alunt potius quam ab illo aluntur, lecticarii multo minore impensa conducuntur quam domi pascuntur.

Lib. IV. Sat. X. v. 55 quod *incerare* cum libris, non cum Madvigio et Iahnio *incerate* scripsi, Vindic. p. 16 pluribus vindicatum est; ibidemque v. 240 *sint* pro *sunt* et v. 365 *abest* pro *habes* Pithoeani certe auctoritate defendi; eundem tamen ut v. 70 *indicibus* aut v. 93 *augusta* scribendo sequerer, ne Iahnii quidem exemplum movit, nec v. 217 *in corpore* aut v. 326 *repulso* huic concedendum duxi. Pro *indicibus* iam secunda manus *indiciis* restituit, nec facile intelligas, quomodo delator alios praeterea *indices* adhibeat, qui non mox *testium* nomine comprehendantur; *indicia* autem cum *testibus* iuncta duo illa probationum genera referunt, quae veteres ἐντέχνου et ἀτέχνου πιστώσεως vocabulis descripserunt; multoque proclivior a *quibus* ad *indicibus* lapsus fuit, quam librarium ab *indiciis* ad doctum illud *indiciorum* discrimen aberrasse consentaneum sit. V. 93 *augustam* Caprearum rupem qui scripserunt, ironiam captaverunt, quam tamen neque in *tutoris* vocabulo neque in *grege Chaldaeo* agnoscimus; exigua igitur mutatione cum Rupertio, Heinrichio, Webero *angusta* praetuli, quod etiam sine multorum codicum adiumento coniectura assequi licebat; eademque causa est v. 217, ubi *in* post *iam* simili eius errori tribuo, qui etiam v. 36. 37 post *praetorem* et *sublimem* praepositionem perperam intrusit; solum certe ablativum in pari constructione habemus VI.

369 et VII. 159, nec *iam* in thesi elisum placet. *Repulso* v. 326 denique et ipsum ab antiquo errore repeto, qui quum *repulsa* ad Stheneboeam referri non videret, molestum participiorum concursum quovis modo lenire vellet: absolutus tamen impersonalium ablativus, qualem nunc Heinrichius *quum accidisset repulsa* significare statuit, aut (ut *nunciato*, *comperto*, *audito*) praedicati locum tenet, aut si qua subiecti vis inest, ad agendum potius quam ad patiendum spectat, ut Ter. Hec. V. 1. 10 *peccato* pro *si a me peccatum est*, Cic. Fam. III. 4 *desperato* pro *quum desperaro*, Tac. Ann. XI. 26 *exspectato* pro *postquam exspectavit*; quod si nostro loco Phaedra et Stheneboea non repulerunt, sed repulsae sunt, merito iam Pithoeani corrector *repulsa* posuit. — Sat. XI. v. 38 *crumena* vulg., *culina* Iahn. c. libris duobus utique vetustis, Pithoeani tamen ancipiti subsidio, qui *c....ina* tantum in rasura exhibet; ambigua igitur optione, quum pro *crumena* etiam Horat. Epist. I. 4. 11 pugnet, antiquum retinere tutius duxi; eademque cautione v. 57 *vel* servavi, ubi Iahnius Pithoeani lacunae cum paucis *nec* substituit; mox autem v. 58 ipsius fundamenti auctoritatem in *sed* pro *si laudem* vel contra Iahnium sustinui; cf. Vindic. p. 17. — V. 99 spurium esse Heinrichius Iahnio persuasit, mihi non magis quam v. 109, quem ipsius Pithoeani fide cum Achaintrio transponendo languoris certe crimine liberasse mihi videor; nec v. 165. 166 exturbandi quam interpungendi medicinam adhibere malui, quo facto magnarum domuum lenocinia, quibus ne nuptas quidem frui pudeat, humilis fortunae castitati tam concinne opponuntur, ut his demtis *alterius sexus* mentio dimidia acuminis sui parte caritura sit. Immo si quid in hac satira interpolationis suspicionem movet, duo illa hemistichia sunt, quae v. 147. 148 cancellis notavi; quorum otiosam duritiem ne Pithoeanus quidem *in magno* scribendo valde lenit; praeterea semel tantum ab hoc discessi v. 118, ubi *hos* pro *hoc* non mihi magis quam plerisque ante Iahnium editoribus vel sensus unice tolerare visus est. — Sat. XII. v. 23 *si quando* Pith. c. plerisque, *quam quando* Iahn. c. Schurzfleischio et Madvigio; at mutuae comparandi rationi haec quoque inversio convenit, ut, ubi veram tempestatem cum poetica comparari exspectes, haec potius vicissim ad illius similitudinem revocetur. — V. 32. 33 *arboris* et *conferret* Pith., *arbori* et *cum ferret* Iahn. ex Lachmanni coniectura cum deterioris familiae lectione coniuncta; neutra vero opus esse, modo *arboris* ab *incertae* regi, *incertae* ad *puppis* pertinere intelligamus, iam in Mus. Rhenan. T. II, p. 583 docui; adde Vindic. p. 15. — V. 71 *Lavino* codd., *Lavinio* Iahn. eadem synizesi, quam Vergilii editores Aeneid. I. 2 probarunt; at ibidem Servius *Lavina* praetulit, sive maxime ipse Vergilius *Lavinia* scripserat, iam

Iuvenalis aetate esse poterant, qui breviore forma reconditae eruditionis speciem affectarent; sine libris igitur nihil apud hunc mutem. Alia causa est v. 87, ubi quod Iahn. c. Pith. scripsit *ibi*, non librorum magis exemplo quam meo sensui obsecutus per relativum *ubi* ab unius navigii fortuna ad universam tuti sinus imaginem naufragorumque velut conciliabula revocavi; idem tamen mox v. 110 et 116 etiam propius illo optimi testis vestigia pressi scribendo *bellique* et *aut pulcherrima*, ubi Pith. certe non ut Iahnius et plurimi *belli et* sed *belliqet* nec *magna et* sed *magnaut* exhibet. Unus C. Schmidtius iam in delectu Bielefeldensi 1835 *bellique* edidit; sed quum simul *turmam* pro *turrem* scriberet partemque belli *egregium aliquem ducem* interpretaretur, hoc solum recte vidit, *partem belli* cohortes valde languide dici; reliqua multo facilius sic struemus, ut *que* ipsis cohortibus *turrem* tamquam *partem aliquam belli et euntem in proelia* adiungat.

Lib. V. Sat. XIII. v. 18 *usu* etiam post Iahnium, qui *usus* scripsit, cum Pith. et plurimis asserui Vindic. p. 15; difficilius autem huius patrocinium est v. 28, ubi si Iuvenalis *nunc* scripsisset, quod ex Pith. nuper Iahnius edidit, *nona* aetas, quam eiusdem corrector cum deterioribus plerisque communem habet, quomodo in mentem librariis venerit, vix explices; neque ipsum *nunc* eminentem locum, quem in principio versiculi tenet, tueri posse videtur, postquam eadem tempora iam in antecedentibus diutius tractata sunt; servavi igitur, quo sublato verebar ne argutissimo epitheto frigidissima particula succederet. Etiam v. 82 idem mihi quod VIII. 203 indulsi, ut extremo *et* adderem, quod in fine enumerationum solemne ipsi *quidquid* Iuvenalis X. 174 et XI. 191 praemisit; quod vero v. 107 pro *confirmat* dedi *confirmans*, ex ipsa Pithoeani aliorumque plurimorum corruptela *confirmant* elicui; eiusdemque vel certiore auctoritate Sat. XIV. v. 33 *subeunt* pro *subeant* moxque v. 48 *nec* pro *ne* reposui, accedente insuper sententiae commendatione, de qua cf. Vindic. p. 18. — V. 83 ut non a Pithoeani — is enim corrupte *levaret* exhibet — sed a Pithoei Iahniique auctoritate digressus pro *levarit* plurimorum scripturam *levabit* praeferrem, et Prisciani vestigium, qui *levavit* legit, et superioris loci VI. 660 comparatio movit, ubi in simili constructione ipse Pithoeanus *praegustabit* tuetur; v. 152 autem hunc etiam *foede* scribendo nihil nisi genetivum *foedae* voluisse puto, cuius certe non impeditior quam adverbii structura est, modo hypallagen agnoscas, qua *foedae buccina famae* pro foeda fama dicitur, cuius velut buccina in sermonibus illis audiatur; nec v. 238 in optimi codicis lacuna *anquirere* potius cum Rupertio et Iahnio quam cum vetere correctore *adquirere* invenio, quod et v.

125 et 223 poeta urget et nunc ita posuisse videtur, ut non pari cum antecedentibus infinitivis loco haberi sed hunc sensum esse vellet: dum divitias adquiras, nullo crimine abstinere. — V. 269 quin pro suspecto notarem, temperare mihi non potui; nimia certe acerbitas videtur in descriptione, quae vanum potius et temerarium, quam vilem et perditum mercatorem proponit, ipsumque orationis cursum inanis amplificationis strepitus tardat; acrius tamen tueor quod et huius satirae v. 315 et X. 365 pro *habes* cum Heinrichio scripsi *abest*, quod ut superiore loco ipsius Pithoeani fide nititur, ita antiquissimo Lactantii testimonio Instit. div. III. 29 ita firmatur, ut nunc vel contra optimum codicem retinendum visum sit; ne enim ipsum poetam variasse censeamus, sententiae quoque convenientia vetat, cui solum *abest* constare in Vindic. p. 17 defendi. — Sat. XV. v. 86. 87 interpolatoris nugas etiam Orellium deprehendisse laetor; nec v. 124 eos sequi dubitavi, qui pro *Britonibus* minus nota *Bistonum* gente restituta numeris simul et sermoni consuluerunt, qui apud Iuvenalem *Britannos* tantum admittit; eodem vero exemplo Sat. XVI. 1 rarius *Gallii* nomen revocari ipsius Pithoeani auctoritas iussit, quod quum librarii ignorarent, mature *Galle* pro *Galli* scribendo editores quoque in huius oblivionem adduxerunt. — *Sulpiciae* satiram, quam Pithoei aliorumque exemplo comitem Iuvenali addidi, fere totam ad Wernsdorfii exemplar expressi, quem semel tantum miratus sum v. 55 proclivem emendationem *spes* pro *apes* sprevisse; in altero loco, ubi ab illius lectione discedens v. 61 *velis* cum Burmanno pro *velint* scripsi, veram poetriae manum nec ipse praestare audeo.

Scr. Gottingae d. XXIV Sextil. a. MDCCCLIV.

C. Fr. Hermann.

D. IUNII IUVENALIS
AQUINATIS
SATIRARUM
LIBER PRIMUS.

SATIRA I.

Semper ego auditor tantum? numquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theseïde Cordi?
Impune ergo mihi recitaverit ille togatas,
Hic elegos? impune diem consumpserit ingens
Telephus aut summi plena iam margine libri 5
Scriptus et in tergo nec dum finitus Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, quam mihi lucus
Martis et Aeoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani. Quid agant venti, quas torqueat umbras
Aeacus, unde alius furtivae devehat aurum 10
Pelliculae, quantas iaculetur Monychus ornos,
Frontonis platani convulsaque marmora clamant
Semper et assiduo ruptae lectore columnae:
Exspectes eadem a summo minimoque poeta.
Et nos ergo manum ferulae subduximus, et nos 15
Consilium dedimus Sullae, privatus ut altum
Dormiret; stulta est clementia, quum tot ubique
Vatibus occurras, periturae parcere chartae.
Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncae flexit alumnus, 20
Si vacat ac placidi rationem admittitis, edam.
Quum tener uxorem ducat spado, Maevia Tuscum
Figat aprum et nuda teneat venabula mamma:

Patricios omnes opibus quum provocet unus,
Quo tondente gravis iuveni mihi barba sonabat; 25
Quum pars Niliacae plebis, quum verna Canopi
Crispinus, Tyrias humero revocante lacernas,
Ventilet aestivum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemmae:
Difficile est satiram non scribere. Nam quis iniquae 30
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se,
Causidici nova quum veniat lectica Mathonis
Plena ipso; post hunc magni delator amici
Et cito rapturus de nobilitate comesa
Quod superest, quem Massa timet, quem munere palpat 35
Carus et a trepido Thymele summissa Latino;
Quum te summoveant, qui testamenta merentur
Noctibus, in coelum quos evehit optima summi
Nunc via processus, vetulae vesica beatae?
Unciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem, 40
Partes quisque suas, ad mensuram inguinis heres.
Accipiat sane mercedem sanguinis et sic
Palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram!
Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira, 45
Quum populum gregibus comitum premit hic spoliator
Pupilli prostantis, et hic damnatus inani
Iudicio (quid enim salvis infamia nummis?)
Exul ab octava Marius bibit et fruitur dis
Iratis: at tu victrix provincia ploras! 50
Haec ego non credam Venusina digna lucerna?
Haec ego non agitem? sed quid magis Heracleas,
Aut Diomedeas, aut mugitum labyrinthi
Et mare percussum puero fabrumque volantem,
Quum leno accipiat moechi bona, si capiendi 55
Ius nullum uxori, doctus spectare lacunar,
Doctus et ad calicem vigilanti stertere naso;
Quum fas esse putet curam sperare cohortis,
Qui bona donavit praesepibus et caret omni
Maiorum censu, dum pervolat axe citato 60
Flaminiam puer Automedon; nam lora tenebat

Ipse, lacernatae quum se iactaret amicae!
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrivio, quum iam sexta cervice feratur,
Hinc atque inde patens ac nuda paene cathedra 65
Et multum referens de Maecenate supino,
Signator falso, qui se lautum atque beatum
Exiguis tabulis et gemma fecerat uda?
Occurrit matrona potens, quae molle Calenum
Porrectura viro miscet sitiente rubetam, 70
Instituitque rudes melior Lucusta propinquas
Per famam et populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid brevibus Gyaris et carcere dignum,
Si vis esse aliquid: probitas laudatur et alget,
Criminibus debent hortos, praetoria, mensas, 75
Argentum vetus et stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor avarae,
Quem sponsae turpes et praetextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio versum,
Qualemcunque potest, quales ego vel Cluvienus. 80
Ex quo Deucalion nimbis tollentibus aequor
Navigio montem ascendit sortesque poposcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas,
Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas, 85
Gaudia, discursus, nostri farrago libelli est.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Maior avaritiae patuit sinus? alea quando
Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulae, posita sed luditur arca. 90
Proelia quanta illic dispensatore videbis
Armigero! simplexne furor sestertia centum
Perdere et horrenti tunicam non reddere servo?
Quis totidem erexit villas, quis fercula septem
Secreto coenavit avus? nunc sportula primo 95
Limine parva sedet, turbae rapienda togatae:
Ille tamen faciem prius inspicit et trepidat, ne
Suppositus venias ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies; iubet a praecone vocari

Ipsos Troiugenas (nam vexant limen et ipsi 100
Nobiscum): Da praetori, da deinde tribuno!
Sed libertinus prior est: Prior, inquit, ego adsum;
Cur timeam dubitemve locum defendere, quamvis
Natus ad Euphraten, molles quod in aure fenestrae
Arguerint, licet ipse negem? sed quinque tabernae 105
Quadringenta parant; quid confert purpura maior
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Corvinus oves, ego possideo plus
Pallante et Licinis? — Exspectent ergo tribuni,
Vincant divitiae, sacro ne cedat honori, 110
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis:
Quandoquidem inter nos sanctissima divitiarum
Maiestas; etsi funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,
Ut colitur Pax atque Fides, Victoria, Virtus, 115
Quaeque salutato crepitat Concordia nido.
Sed quum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc est
Et panis fumusque domi? Densissima centum 120
Quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
Languida vel praegnas et circumducitur uxor.
Hic petit absenti, nota iam callidus arte,
Ostendens vacuam et clausam pro coniuge sellam.
Galla mea est, inquit, citius dimitte; moraris? 125
Profer Galla caput! noli vexare, quiescet. —
Ipse dies pulchro distinguitur ordine rerum:
Sportula, deinde forum iurisque peritus Apollo
Atque triumphales, inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Aegyptius atque Arabarches, 130
Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt veteres lassique clientes
Votaque deponunt, quamquam longissima coenae
Spes homini; caulis miseris atque ignis emendus.
Optima silvarum interea pelagique vorabit 135
Rex horum, vacuisque toris tantum ipse iacebit.
Nam de tot pulchris et latis orbibus et tam

Antiquis una comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit. Sed quis ferat istas
Luxuriae sordes? quanta est gula, quae sibi totos 140
Ponit apros, animal propter convivia natum!
Poena tamen praesens, quum tu deponis amictus
Turgidus et crudum pavonem in balnea portas.
Hinc subitae mortes atque intestata senectus;
Et nova nec tristis per cunctas fabula coenas 145
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas; eadem facient cupientque minores.
Omne in praecipiti vitium stetit; utere velis,
Totos pande sinus! Dicas hic forsitan: Unde 150
Ingenium par materiae? unde illa priorum
Scribendi quodcumque animo flagrante liberet
Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mucius an non?
Pone Tigellinum: taeda lucebis in illa, 155
Qua stantes ardent, qui fixo pectore fumant,
Et latum media sulcum deducis arena. —
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
Pensilibus plumis atque illinc despiciet nos? —
Quum veniet contra, digito compesce labellum: 160
Accusator erit qui verbum dixerit: hic est.
Securus licet Aenean Rutulumque ferocem
Committas, nulli gravis est percussus Achilles
Aut multum quaesitus Hylas urnamque secutus;
Ense velut stricto quoties Lucilius ardens 165
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant praecordia culpa.
Inde irae et lacrimae. Tecum prius ergo voluta
Haec animo ante tubas; galeatum sero duelli
Poenitet. — Experiar, quid concedatur in illos, 170
Quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.

SATIRA II.

Ultra Sauromatas fugere hinc libet et glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui Curios simulant et Bacchanalia vivunt.
Indocti primum; quamquam plena omnia gypso
Chrysippi invenias; nam perfectissimus horum est, 5
Si quis Aristotelen similem vel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum servare Cleanthas.
Frontis nulla fides; quis enim non vicus abundat
Tristibus obscenis? castigas turpia, quum sis
Inter Socraticos notissima fossa cinaedos. 10
Hispida membra quidem et durae per brachia setae
Promittunt atrocem animum; sed podice levi
Caeduntur tumidae medico ridente mariscae.
Rarus sermo illis et magna libido tacendi
Atque supercilio brevior coma. Verius ergo 15
Et magis ingenue Peribomius; hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum incessuque fatetur.
Horum simplicitas miserabilis, his furor ipse
Dat veniam; sed peiores, qui talia verbis
Herculis invadunt et de virtute locuti 20
Clunem agitant. Ego te ceventem, Sexte, verebor?
Infamis Varillus ait; quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Aethiopem albus:
Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
Quis coelum terris non misceat et mare coelo, 25
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni,
Clodius accuset moechos, Catilina Cethegum,
In tabulam Sullae si dicant discipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu, qui tunc leges revocabat amaras 30
Omnibus atque ipsis Veneri Martique timendas,
Quum tot abortivis fecundam Iulia vulvam
Solveret et patruo similes effunderet offas.
Nonne igitur iure ac merito vitia ultima fictos
Contemnunt Scauros et castigata remordent? 35

Non tulit ex illis torvum Laronia quendam
Clamantem toties: ubi nunc lex Iulia? dormis?
Atque ita subridens: Felicia tempora, quae te
Moribus opponunt! habeat iam Roma pudorem;
Tertius e coelo cecidit Cato! sed tamen unde 40
Haec emis, hirsuto spirant opobalsama collo
Quae tibi? ne pudeat dominum monstrare tabernae.
Quod si vexantur leges, at iure citari
Ante omnes debet Scantinia; respice primum
Et scrutare viros: faciunt hi plura, sed illos 45
Defendit numerus iunctaeque umbone phalanges.
Magna inter molles concordia; non erit ullum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Vedia non lambit Cluviam nec Flora Catullam:
Hispo subit iuvenes et morbo pallet utroque. 50
Numquid nos agimus causas, civilia iura
Novimus, aut ullo strepitu fora vestra movemus?
Luctantur paucae, comedunt colyphia paucae:
Vos lanam trahitis calathisque peracta refertis
Vellera, vos tenui praegnatem stamine fusum 55
Penelope melius, levius torquetis Arachne,
Horrida quale facit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleverit Hister
Liberto, dederit vivus cur multa puellae.
Dives erit, magno quae dormit tertia lecto. 60
Tu nube atque tace: donant arcana cylindros.
De nobis post haec tristis sententia fertur;
Dat veniam corvis, vexat censura columbas.
Fugerunt trepidi vera ac manifesta canentem
Stoicidae; quid enim falsi Laronia? sed quid 65
Non facient alii, quum tu multicia sumas,
Cretice, et hanc vestem populo mirante perores
In Proculas et Pollittas? est moecha Fabulla:
Damnetur, si vis, etiam Carfinia: talem
Non sumet damnata togam. — Sed Iulius ardet, 70
Aestuo. — Nudus agas: minus est insania turpis!
En habitum, quo te leges ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor et illud

Montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid non proclames, in corpore iudicis ista 75
Si videas? quaero an deceant multicia testem?
Acer et indomitus libertatisque magister,
Cretice, perluces! Dedit hanc contagio labem
Et dabit in plures; sicut grex totus in agris
Unius scabie cadit et porrigine porci, 80
Uvaque conspecta livorem ducit ab uva.
Foedius hoc aliquid quandoque audebis amictu:
Nemo repente fuit turpissimus; accipient te
Paulatim, qui longa domi redimicula sumunt
Frontibus et toto posuere monilia collo, 85
Atque Bonam tenerae placant abdomine porcae
Et magno cratere Deam; sed more sinistro
Exagitata procul non intrat femina limen;
Solis ara deae maribus patet. Ite profanae!
Clamatur; nullo gemit hic tibicina cornu. 90
Talia secreta coluerunt orgia taeda
Cecropiam soliti Baptae lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu pingitque trementes
Attollens oculos: vitreo bibit ille priapo, 95
Reticulumque comis auratum ingentibus implet,
Caerulea indutus scutulata aut galbina rasa,
Et per Iunonem domini iurante ministro.
Ille tenet speculum, pathici gestamen Othonis,
Actoris Aurunci spolium, quo se ille videbat 100
Armatum, quum iam tolli vexilla iuberet.
Res memoranda novis annalibus atque recenti
Historia, speculum civilis sarcina belli!
Nimirum summi ducis est occidere Galbam
Et curare cutem; summi constantia civis, 105
Bebriaci campo spolium affectare Palati
Et pressum in faciem digitis extendere panem:
Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Maesta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Hic nullus verbis pudor aut reverentia mensae; 110
Hic turpis Cybeles et fracta voce loquendi

Libertas, et crine senex fanaticus albo
Sacrorum antistes, rarum ac memorabile magni
Gutturis exemplum conducendusque magister.
Quid tamen exspectant, Phrygio quos tempus erat iam 115
More supervacuam cultris abrumpere carnem?
Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotem
Cornicini, sive hic recto cantaverat aere:
Signatae tabulae; dictum Feliciter! ingens
Coena sedet; gremio iacuit nova nupta mariti. 120
O proceres, censore opus est an haruspice nobis?
Scilicet horreres maioraque monstra putares,
Si mulier vitulum vel si bos ederet agnum?
Segmenta et longos habitus et flammea sumit,
Arcano qui sacra ferens nutantia loro 125
Sudavit clipeis ancilibus. O pater urbis,
Unde nefas tantum Latiis pastoribus? unde
Haec tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere atque opibus vir:
Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas, 130
Nec quereris patri? vade ergo et cede severi
Iugeribus campi, quem neglegis! — Officium cras
Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.
Quae causa officii? quid quaeris? nubit amicus,
Nec multos adhibet. — Liceat modo vivere: fient, 135
Fient ista palam, cupient et in acta referri.
Interea tormentum ingens nubentibus haeret,
Quod nequeant parere et partu retinere maritos;
Sed melius, quod nil animis in corpora iuris
Natura indulget: steriles moriuntur, et illis 140
Turgida non prodest condita pyxide Lyde,
Nec prodest agili palmas praebere luperco.
Vicit et hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
Lustravitque fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generosior [et Marcellis 145
Et Catuli Paulique minoribus] et Fabiis et
Omnibus ad podium spectantibus, his licet ipsum
Admoveas, cuius tunc munere retia misit.

Esse aliquos manes et subterranea regna

Et contum et Stygio ranas in gurgite nigras, 150
Atque una transire vadum tot milia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum aere lavantur.
Sed tu vera puta: Curius quid sentit et ambo
Scipiadae, quid Fabricius manesque Camilli,
Quid Cremerae legio et Cannis consumpta iuventus, 155
Tot bellorum animae, quoties hinc talis ad illos
Umbra venit? cuperent lustrari, si qua darentur
Sulfura cum taedis, et si foret humida laurus.
Illuc, heu, miseri traducimur! Arma quidem ultra
Litora Iubernae promovimus et modo captas 160
Orcadas ac minima contentos nocte Britannos;
Sed quae nunc populi fiunt victoris in urbe,
Non faciunt illi, quos vicimus. Et tamen unus
Armenius Zalaces cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse tribuno. 165
Aspice, quid faciant commercia! venerat obses;
Hic fiunt homines. Nam si mora longior urbem
Indulsit pueris, non umquam deerit amator;
Mittentur braccae, cultelli, frena, flagellum:
Sic praetextatos referunt Artaxata mores. 170

SATIRA III.

Quamvis digressu veteris confusus amici,
Laudo tamen, vacuis quod sedem figere Cumis
Destinet atque unum civem donare Sibyllae.
Ianua Baiarum est et gratum litus amoeni
Secessus; ego vel Prochytam praepono Suburae. 5
Nam quid tam miserum, tam solum vidimus, ut non
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos ac mille pericula saevae
Urbis et Augusto recitantes mense poetas?
Sed dum tota domus reda componitur una, 10
Substitit ad veteres arcus madidamque Capenam.
Hic, ubi nocturnae Numa constituebat amicae,

Nunc sacri fontis nemus et delubra locantur
Iudaeis, quorum cophinus foenumque supellex;
(Omnis enim populo mercedem pendere iussa est 15
Arbor, et eiectis mendicat silva Camenis;)
In vallem Egeriae descendimus et speluncas
Dissimiles veris: quanto praesentius esset
Numen aquae, viridi si margine clauderet undas
Herba nec ingenuum violarent marmora tofum! 20
Hic tunc Umbricius: Quando artibus, inquit, honestis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est, here quam fuit, atque eadem cras
Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire, fatigatas ubi Daedalus exuit alas. 25
Dum nova canities, dum prima et recta senectus,
Dum superest Lachesi quod torqueat, et pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo,
Cedamus patria: vivant Artorius istic
Et Catulus; maneant, qui nigrum in candida vertunt, 30
Queis facile est aedem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver,
Et praebere caput domina venale sub hasta.
Quondam hi cornicines et municipalis arenae
Perpetui comites notaeque per oppida buccae 35
Munera nunc edunt, et verso pollice vulgus
Quem iubet occidunt populariter: inde reversi
Conducunt foricas; et cur non omnia? quum sint,
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna iocari. 40
Quid Romae faciam? mentiri nescio; librum,
Si malus est, nequeo laudare et poscere; motus
Astrorum ignoro; funus promittere patris
Nec volo nec possum; ranarum viscera numquam
Inspexi; ferre ad nuptam, quae mittit adulter, 45
Quae mandat, norunt alii; me nemo ministro
Fur erit, atque ideo nulli comes exeo, tamquam
Mancus et exstinctae corpus non utile dextrae.
Quis nunc diligitur, nisi conscius, et cui fervens
Aestuat occultis animus semperque tacendis? 50

Nil tibi se debere putat, nil conferet umquam,
Participem qui te secreti fecit honesti;
Carus erit Verri, qui Verrem tempore quo vult
Accusare potest. Tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi quodque in mare volvitur aurum, 55
Ut somno careas ponendaque praemia sumas
Tristis et a magno semper timearis amico.
Quae nunc divitibus gens acceptissima nostris,
Et quos praecipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obstabit. Non possum ferre, Quirites, 60
Graecam urbem; quamvis quota portio faecis Achaei?
Iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam et mores et cum tibicine chordas
Obliquas nec non gentilia tympana secum
Vexit et ad circum iussas prostare puellas. 65
Ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra!
Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo!
Hic alta Sicyone, ast hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis, 70
Esquilias dictumque petunt a vimine collem,
Viscera magnarum domuum dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, sermo
Promptus et Isaeo torrentior. Ede, quid illum
Esse putes? quemvis hominem secum attulit ad nos: 75
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, schoenobates, medicus, magus: omnia novit
Graeculus esuriens; in coelum, iusseris, ibit.
In summa, non Maurus erat neque Sarmata nec Thrax,
Qui sumpsit pinnas, mediis sed natus Athenis. 80
Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit fultusque toro meliore recumbet,
Advectus Romam quo pruna et cottona vento?
Usque adeo nihil est, quod nostra infantia coelum
Hausit Aventini, bacca nutrita Sabina? 85
Quid quod adulandi gens prudentissima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum invalidi collum cervicibus aequat

Herculis Antaeum procul a tellure tenentis,
Miratur vocem angustam, qua deterius nec 90
Ille sonat, quo mordetur gallina marito?
Haec eadem licet et nobis laudare: sed illis
Creditur. An melior, quum Thaïda sustinet aut quum
Uxorem comoedus agit vel Dorida nullo
Cultam palliolo? mulier nempe ipsa videtur, 95
Non persona loqui: vacua et plana omnia dicas
Infra ventriculum et tenui distantia rima.
Nec tamen Antiochus nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles aut cum molli Demetrius Haemo:
Natio comoeda est. Rides: maiore cachinno 100
Concutitur; flet, si lacrimas conspexit amici,
Nec dolet; igniculum brumae si tempore poscas,
Accipit endromidem; si dixeris aestuo, sudat.
Non sumus ergo pares: melior, qui semper et omni
Nocte dieque potest aliena sumere vultum 105
A facie, iactare manus, laudare paratus,
Si bene ructavit, si rectum minxit amicus,
Si trulla inverso crepitum dedit aurea fundo.
Praeterea sanctum nihil est nec ab inguine tutum:
Non matrona laris, non filia virgo, neque ipse 110
Sponsus levis adhuc, non filius ante pudicus;
Horum si nihil est, aviam resupinat amici.
Scire volunt secreta domus atque inde timeri.
Et quoniam coepit Graecorum mentio, transi
Gymnasia atque audi facinus maioris abollae: 115
Stoicus occidit Baream delator, amicum
Discipulumque senex ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapsa est pinna caballi!
Non est Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis vel Diphilus aut Hermarchus, 120
Qui gentis vitio numquam partitur amicum,
Solus habet; nam quum facilem stillavit in aurem
Exiguum de naturae patriaeque veneno,
Limine summoveor, perierunt tempora longi
Servitii; nusquam minor est iactura clientis. 125

Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod

Pauperis hic meritum, si curet nocte togatus
Currere, quum praetor lictorem impellat et ire
Praecipitem iubeat, dudum vigilantibus orbis,
Ne prior Albinam et Modiam collega salutet? 130
Divitis hic servi claudit latus ingenuorum
Filius; alter enim, quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Calvinae vel Catienae,
Ut semel aut iterum super illam palpitet: at tu,
Quum tibi vestiti facies scorti placet, haeres 135
Et dubitas alta Chionen deducere sella.
Da testem Romae tam sanctum, quam fuit hospes
Numinis Idaei, procedat vel Numa vel qui
Servavit trepidam flagranti ex aede Minervam:
Protinus ad censum; de moribus ultima fiet 140
Quaestio: quot pascit servos? quot possidet agri
Iugera? quam multa magnaque paropside coenat?
Quantum quisque sua nummorum servat in arca,
Tantum habet et fidei; iures licet et Samothracum
Et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper 145
Creditur atque deos, dis ignoscentibus ipsis.
Quid quod materiam praebet causasque iocorum
Omnibus hic idem, si foeda et scissa lacerna,
Si toga sordidula est et rupta calceus alter
Pelle patet, vel si consuto vulnere crassum 150
Atque recens linum ostendit non una cicatrix?
Nil habet infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
Si pudor est, et de pulvino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit, et sedeant hic 155
Lenonum pueri quocumque in fornice nati;
Hic plaudat nitidi praeconis filius inter
Pinnirapi cultos iuvenes iuvenesque lanistae:
Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit censu minor atque puellae 160
Sarcinulis impar? quis pauper scribitur heres?
Quando in consilio est aedilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat

Res angusta domi; sed Romae durior illis 165
Conatus: magno hospitium miserabile, magno
Servorum ventres, et frugi coenula magno.
Fictilibus coenare pudet, quod turpe negabit
Translatus subito ad Marsos mensamque Sabellam
Contentusque illic veneto duroque cucullo. 170
Pars magna Italiae est, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit, nisi mortuus. Ipsa dierum
Festorum herboso colitur si quando theatro
Maiestas, tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, quum personae pallentis hiatum 175
In gremio matris formidat rusticus infans:
Aequales habitus illic similesque videbis
Orchestram et populum; clari velamen honoris
Sufficiunt tunicae summis aedilibus albae.
Hic ultra vires habitus nitor; hic aliquid plus 180
Quam satis est interdum aliena sumitur arca.
Commune id vitium est; hic vivimus ambitiosa
Paupertate omnes; quid te moror? omnia Romae
Cum pretio. Quid das, ut Cossum aliquando salutes?
Ut te respiciat clauso Veiento labello? 185
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati:
Plena domus libis venalibus; accipe et istud
Fermentum tibi habe: praestare tributa clientes
Cogimur et cultis augere peculia servis.
Quis timet aut timuit gelida Praeneste ruinam, 190
Aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui; nam sic labentibus obstat
Vilicus et, veteris rimae quum texit hiatum, 195
Securos pendente iubet dormire ruina.
Vivendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus. Iam poscit aquam, iam frivola transfert
Ucalegon, tabulata tibi iam tertia fumant:
Tu nescis; nam si gradibus trepidatur ab imis, 200
Ultimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluvia, molles ubi reddunt ova columbae.

Lectus erat Codro Procula minor, urceoli sex,
Ornamentum abaci, nec non et parvulus infra
Cantharus et recubans sub eodem marmore Chiron· 205
Iamque vetus graecos servabat cista libellos,
Et divina opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus; quis enim negat? et tamen illud
Perdidit infelix totum nihil: ultimus autem
Aerumnae est cumulus, quod nudum et frusta rogantem 210
Nemo cibo, nemo hospitio tectoque iuvabit.
Si magna Asturici cecidit domus, horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia praetor;
Tunc gemimus casus urbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, et iam accurrit qui marmora donet, 215
Conferat impensas: hic nuda et candida signa,
Hic aliquid praeclarum Euphranoris et Polycliti,
Haec Asianorum vetera ornamenta deorum,
Hic libros dabit et forulos mediamque Minervam,
Hic modium argenti; meliora ac plura reponit 220
Persicus orborum lautissimus et merito iam
Suspectus, tamquam ipse suas incenderit aedes.
Si potes avelli circensibus, optima Sorae
Aut Fabrateriae domus aut Frusiuone paratur,
Quanti nunc tenebras unum conducis in annum. 225
Hortulus hic puteusque brevis nec reste movendus
In tenues plantas facili diffunditur haustu.
Vive bidentis amans et culti vilicus horti,
Unde epulum possis centum dare Pythagoreis.
Est aliquid, quocumque loco, quocumque recessu, 230
Unius sese dominum fecisse lacertae.
Plurimus hic aeger moritur vigilando; sed ipsum
Languorem peperit cibus imperfectus et haerens
Ardenti stomacho; nam quae meritoria somnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in urbe. 235
Inde caput morbi; redarum transitus arto
Vicorum inflexu et stantis convicia mandrae
Eripient somnum Druso vitulisque marinis.
Si vocat officium, turba cedente vehetur
Dives et ingenti curret super ora Liburno, 240

Atque obiter leget aut scribet vel dormiet intus;
Namque facit somnum clausa lectica fenestra.
Ante tamen veniet: nobis properantibus obstat
Unda prior, magno populus premit agmine lumbos,
Qui sequitur; ferit hic cubito, ferit assere duro 245
Alter, at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto; planta mox undique magna
Calcor et in digito clavus mihi militis haeret.
Nonne vides, quanto celebretur sportula fumo?
Centum convivae, sequitur sua quemque culina. 250
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Servulus infelix et cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicae sartae modo; longa coruscat
Serraco veniente abies, atque altera pinum 255
Plaustra vehunt; nutant alte populoque minantur.
Nam si procubuit, qui saxa Ligustica portat
Axis, et eversum fudit super agmina montem,
Quid superest de corporibus? quis membra, quis ossa
Invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver 260
More animae; domus interea secura patellas
Iam lavat et bucca foculum excitat et sonat unctis
Striglibus et pleno componit lintea gutto!
Haec inter pueros varie properantur: at ille
Iam sedet in ripa tetrumque novicius horret 265
Porthmea, nec sperat coenosi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.
  Respice nunc alia ac diversa pericula noctis:
Quod spatium tectis sublimibus, unde cerebrum
Testa ferit, quoties rimosa et curta fenestris 270
Vasa cadunt; quanto percussum pondere signent
Et laedant silicem. Possis ignavus haberi
Et subiti casus improvidus, ad coenam si
Intestatus eas; adeo tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles te praetereunte fenestrae. 275
Ergo optes votumque feras miserabile tecum,
Ut sint contentae patulas defundere pelves.
Ebrius ac petulans, qui nullum forte cecidit,

Dat poenas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidae, cubat in faciem, mox deinde supinus. 280
Ergo non aliter poterit dormire? Quibusdam
Somnum rixa facit: sed quamvis improbus annis
Atque mero fervens cavet hunc, quem coccina laena
Vitari iubet et comitum longissimus ordo,
Multum praeterea flammarum et aenea lampas; 285
Me, quem luna solet deducere vel breve lumen
Candelae, cuius dispenso et tempero filum,
Contemnit. Miserae cognosce prooemia rixae,
Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum.
Stat contra starique iubet: parere necesse est; 290
Nam quid agas, quum te furiosus cogat et idem
Fortior? Unde venis? exclamat; cuius aceto,
Cuius conche tumes? quis tecum sectile porrum
Sutor et elixi vervecis labra comedit?
Nil mihi respondes? aut dic aut accipe calcem! 295
Ede ubi consistas; in qua te quaero proseucha? —
Dicere si temptes aliquid tacitusve recedas,
Tantumdem est: feriunt pariter, vadimonia deinde
Irati faciunt; libertas pauperis haec est:
Pulsatus rogat et pugnis concisus adorat, 300
Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.
Nec tamen haec tantum metuas; nam qui spoliet te
Non deerit, clausis domibus postquam omnis ubique
Fixa catenatae siluit compage tabernae.
Interdum et ferro subitus grassator agit rem: 305
Armato quoties tutae custode tenentur
Et Pomptina palus et Gallinaria pinus,
Sic inde huc omnes tamquam ad vivaria currunt.
Qua fornace graves, qua non incude catenae?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne 310
Vomer deficiat, ne marrae et sarcula desint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Saecula, quae quondam sub regibus atque tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.

His alias poteram et plures subnectere causas: 315
Sed iumenta vocant, et sol inclinat; eundum est.

Nam mihi commota iamdudum mulio virga
Annuit: ergo vale nostri memor, et quoties te
Roma tue refici properantem reddet Aquino,
Me quoque ad Helvinam Cererem vestramque Dianam 320
Converte a Cumis: satirarum ego, ni pudet illas,
Adiutor gelidos veniam caligatus in agros.

SATIRA IV.

Ecce iterum Crispinus, et est mihi saepe vocandus
Ad partes, monstrum nulla virtute redemptum
A vitiis, aegrae solaque libidine fortes
Deliciae: viduas tantum spernatur adulter.
Quid refert igitur, quantis iumenta fatiget 5
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra,
Iugera quot vicina foro, quas emerit aedes?
Nemo malus felix, minime corruptor et idem
Incestus, cum quo nuper vittata iacebat
Sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos. 10
Sed nunc de factis levioribus;– et tamen alter
Si fecisset idem, caderet sub iudice morum;
Nam quod turpe bonis, Titio Seioque, decebat
Crispinum: quid agas, quum dira et foedior omni
Crimine persona est?– Mullum sex milibus emit, 15
Aequantem sane paribus sestertia libris,
Ut perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
Consilium laudo artificis, si munere tanto
Praecipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi;
Est ratio ulterior, magnae si misit amicae, 20
Quae vehitur clauso latis specularibus antro.
Nil tale exspectes: emit sibi. Multa videmus,
Quae miser et frugi non fecit Apicius! Hoc tu,
Succinctus patria quondam, Crispine, papyro,
Hoc pretio squamam? Potuit fortasse minoris 25
Piscator quam piscis emi; provincia tanti
Vendit agros, sed maiores Appulia vendit.

Quales tunc epulas ipsum gluttisse putamus
Induperatorem, quum tot sestertia, partem
Exiguam et modicae sumptam de margine coenae, 30
Purpureus magni ructarit scurra Palati,
Iam princeps equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes fracta de merce siluros?
Incipe, Calliope, licet et considere: non est
Cantandum, res vera agitur; narrate, puellae 35
Pierides; prosit mihi vos dixisse puellas!
  Quum iam semianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus, et calvo serviret Roma Neroni,
Incidit Adriaci spatium admirabile rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon, 40
Implevitque sinus; nec enim minor haeserat illis,
Quos operit glacies Maeotica ruptaque tandem
Solibus effundit torrentis ad ostia Ponti,
Desidia tardos et longo frigore pingues.
Destinat hoc monstrum cymbae linique magister 45
Pontifici summo. Quis enim proponere talem
Aut emere auderet, quum plena et litora multo
Delatore forent? dispersi protinus algae
Inquisitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitivum dicere piscem 50
Depastumque diu vivaria Caesaris inde
Elapsum veterem ad dominum debere reverti.
Si quid Palfurio, si credimus Armillato,
Quidquid conspicuum pulchrumque est aequore toto,
Res fisci est, ubicumque natat: donabitur ergo, 55
Ne pereat. Iam letifero cedente pruinis
Autumno, iam quartanam sperantibus aegris,
Stridebat deformis hiems praedamque recentem
Servabat: tamen hic properat, velut urgeat auster.
Utque lacus suberant, ubi quamquam diruta servat 60
Ignem Troianum et Vestam colit Alba minorem,
Obstitit intranti miratrix turba parumper;
Ut cessit, facili patuerunt cardine valvae;
Exclusi spectant admissa obsonia patres.
Itur ad Atriden; tum Picens: Accipe, dixit, 65

Privatis maiora focis; genialis agatur
Iste dies; propera stomachum laxare saginae,
Et tua servatum consume in secula rhombum;
Ipse capi voluit. — Quid apertius? et tamen illi
Surgebant cristae; nihil est quod credere de se 70
Non possit, quum laudatur, dis aequa potestas.
Sed deerat pisci patinae mensura. Vocantur
Ergo in consilium proceres, quos oderat ille;
In quorum facie miserae magnaeque sedebat
Pallor amicitiae. Primus, clamante Liburno: 75
Currite, iam sedit! rapta properabat abolla
Pegasus, attonitae positus modo vilicus urbi —
Anne aliud tunc praefecti? quorum optimus atque
Interpres legum sanctissimus omnia quamquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi 80
Iustitia. Venit et Crispi iucunda senectus,
Cuius erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium; maria ac terras populosque regenti
Quis comes utilior, si clade et peste sub illa
Saevitiam damnare et honestum afferre liceret 85
Consilium? sed quid violentius aure tyranni,
Cum quo de pluviis aut aestibus aut nimboso
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur numquam direxit brachia contra
Torrentem, nec civis erat, qui libera posset 90
Verba animi proferre et vitam impendere vero.
Sic multas hiemes atque octogesima vidit
Solstitia, his armis illa quoque tutus in aula.
Proximus eiusdem properabat Acilius aevi
Cum iuvene indigno, quem mors tam saeva maneret 95
Et domini gladiis tam festinata; sed olim
Prodigio par est in nobilitate senectus:
Unde fit, ut malim fraterculus esse Gigantis!
Profuit ergo nihil misero, quod cominus ursos
Figebat Numidas Albana nudus arena 100
Venator; quis enim iam non intellegat artes
Patricias? quis priscum illud miratur acumen,
Brute, tuum? facile est barbato imponere regi.

Nec melior vultu, quamvis ignobilis, ibat
Rubrius, offensae veteris reus atque tacendae, 105
Et tamen improbior satiram scribente cinaedo.
Montani quoque venter adest abdomine tardus,
Et matutino sudans Crispinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera; saevior illo
Pompeius tenui iugulos aperire susurro, 110
Et qui vulturibus servabat viscera Dacis
Fuscus, marmorea meditatus proelia villa,
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui numquam visae flagrabat amore puellae,
Grande et conspicuum nostro quoque tempore monstrum;
Caecus adulator dirusque a ponte satelles, 115
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes
Blandaque devexae iactaret basia redae.
Nemo magis rhombum stupuit: nam plurima dixit
In laevum conversus; at illi dextra iacebat 120
Bellua. Sic pugnas Cilicis laudabat et ictus
Et pegma et pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Veiento, sed ut fanaticus oestro
Percussus, Bellona, tuo divinat et, Ingens
Omen habes, inquit, magni clarique triumphi: 125
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidet Arviragus: peregrina est bellua; cernis
Erectas in terga sudes? — Hoc defuit unum
Fabricio, patriam ut rhombi memoraret et annos. —
Quidnam igitur censes? conciditur? — Absit ab illo 130
Dedecus hoc, Montanus ait; testa alta paretur,
Quae tenui muro spatiosum colligat orbem.
Debetur magnus patinae subitusque Prometheus;
Argillam atque rotam citius properate! sed ex hoc
Tempore iam, Caesar, figuli tua castra sequantur. — 135
Vicit digna viro sententia: noverat ille
Luxuriam imperii veterem noctesque Neronis
Iam medias aliamque famem, quum pulmo Falerno
Arderet. Nulli maior fuit usus edendi
Tempestate mea: Circeis nata forent an 140
Lucrinum ad saxum Rutupinove edita fundo

Ostrea, callebat primo deprendere morsu;
Et semel aspecti litus dicebat echini.
Surgitur, et misso proceres exire iubentur
Consilio, quos Albanam dux magnus in arcem 145
Traxerat attonitos et festinare coactos,
Tamquam de Chattis aliquid torvisque Sycambris
Dicturus tamquam et diversis partibus orbis
Anxia praecipiti venisset epistola pinna.
Atque utinam his potius nugis tota illa dedisset 150
Tempora saevitiae, claras quibus abstulit urbi
Illustresque animas impune et vindice nullo!
Sed periit, postquam cerdonibus esse timendus
Coeperat: hoc nocuit Lamiarum caede madenti.

SATIRA V.

Si te propositi nondum pudet atque eadem est mens,
Ut bona summa putes aliena vivere quadra;
Si potes illa pati, quae nec Sarmentus iniquas
Caesaris ad mensas, nec vilis Gabba tulisset:
Quamvis iurato metuam tibi credere testi. 5
Ventre nihil novi frugalius; hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit alvo:
Nulla crepido vacat, nusquam pons et tegetis pars
Dimidia brevior? tantine iniuria coenae,
Tam ieiuna fames quum possit honestius illic 10
Et tremere et sordes farris mordere canini?
Primo fige loco, quod tu discumbere iussus
Mercedem solidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiae magnae cibus; imputat hunc rex
Et quamvis rarum tamen imputat. Ergo duos post 15
Si libuit menses neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto:
Una simus, ait. Votorum summa! quid ultra
Quaeris? habet Trebius, propter quod rumpere somnum
Debeat et ligulas dimittere, sollicitus ne 20

Tota salutatrix iam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri serraca Bootae.
Qualis coena tamen? vinum, quod succida nolit
Lana pati; de conviva Corybanta videbis. 25
Iurgia proludunt; sed mox et pocula torques
Saucius et rubra deterges vulnera mappa,
Inter vos quoties libertorumque cohortem
Pugna Saguntina fervet commissa lagona.
Ipse capillato diffusum consule potat 30
Calcatamque tenet bellis socialibus uvam,
Cardiaco numquam cyathum missurus amico;
Cras bibet Albanis aliquid de montibus aut de
Setinis, cuius patriam titulumque senectus
Delevit multa veteris fuligine testae, 35
Quale coronati Thrasea Helvidiusque bibebant
Brutorum et Cassi natalibus. Ipse capaces
Heliadum crustas et inaequales beryllo
Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum;
Vel, si quando datur, custos affixus ibidem, 40
Qui numeret gemmas, ungues observet acutos.
Da veniam: praeclara illi laudatur iaspis.
Nam Virro, ut multi, gemmas ad pocula transfert
A digitis, quas in vaginae fronte solebat
Ponere zelotypo iuvenis praelatus Iarbae: 45
Tu Beneventani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quattuor ac iam
Quassatum et rupto poscentem sulfura vitro.
Si stomachus domini fervet vinoque ciboque,
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis: 50
Non eadem vobis poni modo vina querebar?
Vos aliam potatis aquam. Tibi pocula cursor
Gaetulus dabit aut nigri manus ossea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Clivosae veheris dum per monumenta Latinae: 55
Flos Asiae ante ipsum, pretio maiore paratus,
Quam fuit et Tulli census pugnacis et Anci
Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum

Frivola. Quod quum ita sit, tu Gaetulum Ganymedem
Respice, quum sities. Nescit tot milibus emptus 60
Pauperibus miscere puer: sed forma, sed aetas
Digna supercilio; quando ad te pervenit ille?
Quando rogatus adest calidae gelidaeque minister?
Quippe indignatur veteri parere clienti,
Quodque aliquid poscas, et quod se stante recumbas. 65
[Maxima quaeque domus servis est plena superbis.]
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, solidae iam mucida frusta farinae,
Quae genuinum agitent, non admittentia morsum:
Sed tener et niveus mollique siligine factus 70
Servatur domino. Dextram cohibere memento;
Salva sit artoptae reverentia! finge tamen te
Improbulum, superest illic qui ponere cogat:
Vis tu consuetis audax conviva canistris
Impleri panisque tui novisse colorem? — 75
Scilicet hoc fuerat, propter quod saepe relicta
Coniuge per montem adversum gelidasque cucurri
Esquilias, fremeret saeva quum grandine vernus
Iuppiter et multo stillaret paenula nimbo! —
Aspice, quam longo distendat pectore lancem, 80
Quae fertur domino squilla, et quibus undique septa
Asparagis, qua despiciat convivia cauda,
Dum venit excelsi manibus sublata ministri:
Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo
Ponitur exigua feralis coena patella. 85
Ipse Venafrano piscem perfundit: at hic, qui
Pallidus affertur misero tibi caulis, olebit
Lanternam; illud enim vestris datur alveolis, quod
Canna Micipsarum prora subvexit acuta;
Propter quod Romae cum Boccare nemo lavatur, 90
[Quod tutos etiam facit a serpentibus atris.]
Mullus erit domini, quem misit Corsica, vel quem
Tauromenitanae rupes, quando omne peractum est
Et iam defecit nostrum mare, dum gula saevit,
Retibus assiduis penitus scrutante macello 95
Proxima, nec patimur Tyrrhenum crescere piscem.

Instruit ergo focum provincia: sumitur illinc
Quod captator emat Laenas, Aurelia vendat.
Virroni muraena datur, quae maxima venit
Gurgite de Siculo; nam dum se continet Auster, 100
Dum sedet et siccat madidas in carcere pinnas,
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim:
Vos anguilla manet longae cognata colubrae,
Aut glacie aspersus maculis Tiberinus et ipse
Vernula riparum, pinguis torrente cloaca 105
Et solitus mediae cryptam penetrare Suburae.
Ipsi pauca velim, facilem si praebeat aurem:
Nemo petit, modicis quae mittebantur amicis
A Seneca, quae Piso bonus, quae Cotta solebat
Largiri; namque et titulis et fascibus olim 110
Maior habebatur donandi gloria: solum
Poscimus, ut coenes civiliter; hoc face et esto,
Esto, ut nunc multi, dives tibi, pauper amicis!
Anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par
Altilis et flavi dignus ferro Meleagri 115
Fumat aper; post hunc tradentur tubera, si ver
Tunc erit et facient optata tonitrua coenas
Maiores. Tibi habe frumentum, Alledius inquit,
O Libye; disiunge boves, dum tubera mittas! —
Structorem interea, ne qua indignatio desit, 120
Saltantem spectes et chironomunta volanti
Cultello, donec peragat dictata magistri
Omnia; nec minimo sane discrimine refert,
Quo gestu lepores et quo gallina secetur.
Duceris planta, velut ictus ab Hercule Cacus, 125
Et ponere foris, si quid temptaveris umquam
Hiscere, tamquam habeas tria nomina. Quando propinat
Virro tibi sumitve tuis contacta labellis
Pocula? quis vestrum temerarius usque adeo, quis
Perditus, ut dicat regi: bibe? Plurima sunt, quae 130
Non audent homines pertusa dicere laena;
Quadringenta tibi si quis deus aut similis dis
Et melior fatis donaret homuncio, quantus
Ex nihilo, quantus fieres Virronis amicus!
Da Trebio! pone ad Trebium! vis frater ab ipsis 135

Ilibus? — O nummi, vobis hunc praestat honorem,
Vos estis fratres! dominus tamen et domini rex
Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula
Luserit Aeneas nec filia dulcior illo:
Iucundum et carum sterilis facit uxor amicum. 140
Sed tua nunc Mygale pariat licet et pueros tres
In gremium patris fundat simul: ipse loquaci
Gaudebit nido, viridem thoraca iubebit
Afferri minimasque nuces assemque rogatum,
Ad mensam quoties parasitus venerit infans.— 145
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino; sed quales Claudius edit
Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.
Virro sibi et reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore; 150
Qualia perpetuus Phaeacum autumnus habebat,
Credere quae possis subrepta sororibus Afris:
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma et galea metuensque flagelli
Discit ab hirsuta iaculum torquere capella. 155
Forsitan impensae Virronem parcere credas?
Hoc agit, ut doleas; nam quae comoedia, mimus
Quis melior plorante gula? ergo omnia fiunt,
Si nescis, ut per lacrimas effundere bilem
Cogaris pressoque diu stridere molari. 160
Tu tibi liber homo et regis conviva videris:
Captum te nidore suae putat ille culinae
Nec male coniectat; quis enim tam nudus, ut illum
Bis ferat, Etruscum puero si contigit aurum
Vel nodus tantum et signum de paupere loro? 165
Spes bene coenandi vos decipit: ecce dabit iam
Semesum leporem atque aliquid de clunibus apri,
Ad nos iam veniet minor altilis; inde parato
Intactoque omnes et stricto pane tacetis.
Ille sapit, qui te sic utitur: omnia ferre 170
Si potes, et debes: pulsandum vertice raso
Praebebis quandoque caput nec dura timebis
Flagra pati, his epulis et tali dignus amico!

D. IUNII IUVENALIS
AQUINATIS
SATIRARUM
LIBER SECUNDUS.

SATIRA VI.

Credo Pudicitiam Saturno rege moratam
In terris visamque diu, quum frigida parvas
Praeberet spelunca domos ignemque laremque
Et pecus et dominos communi clauderet umbra;
Silvestrem montana torum quum sterneret uxor 5
Frondibus et culmo vicinarumque ferarum
Pellibus, haud similis tibi, Cynthia, nec tibi, cuius
Turbavit nitidos exstinctus passer ocellos,
Sed potanda ferens infantibus ubera magnis,
Et saepe horridior glandem ructante marito. 10
Quippe aliter tunc orbe novo coeloque recenti
Vivebant homines, qui rupto robore nati
Compositive luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiae veteris vestigia forsan
Aut aliqua exstiterint et sub Iove; sed Iove nondum 15
Barbato, nondum Graecis iurare paratis
Per caput alterius, quum furem nemo timeret
Caulibus et pomis et aperto viveret horto.
Paulatim deinde ad superos Astraea recessit
Hac comite, atque duae pariter fugere sorores. 20
Antiquum et vetus est alienum, Postume, lectum
Concutere atque sacri genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit aetas:
Viderunt primos argentea secula moechos.

Conventum tamen et pactum et sponsalia nostra 25
Tempestate paras, iamque a tonsore magistro
Pecteris et digito pignus fortasse dedisti:
[Certe sanus eras? uxorem, Postume, ducis?]
Dic, qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam salvis tot restibus ullam, 30
Quum pateant altae caligantesque fenestrae,
Quum tibi vicinum se praebeat Aemilius pons?
Aut si de multis nullus placet exitus, illud
Nonne putas melius, quod tecum pusio dormit,
Pusio, qui noctu non litigat, exigit a te 35
Nulla iacens hillis munuscula, nec queritur, quod
Et lateri parcas nec quantum iussit anheles?
Sed placet Ursidio lex Iulia: tollere dulcem
Cogitat heredem, cariturus turture magno
Mullorumque iubis et captatore macello. 40
Quid fieri non posse putes, si iungitur ulla
Ursidio? si moechorum notissimus olim
Stulta maritali iam porrigit ora capistro,
Quem toties texit perituri cista Latini?
Quid quod et antiquis uxor de moribus illi 45
Quaeritur? o medici, nimiam pertundite venam!
Delicias hominis! Tarpeium limen adora
Pronus et auratam Iunoni caede iuvencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucae adeo Cereris vittas contingere dignae, 50
Quarum non timeat pater oscula. Necte coronam
Postibus et densos per limina tende corymbos!
Unus Hiberinae vir sufficit? ocius illud
Extorquebis, ut haec oculo contenta sit uno.
Magna tamen fama est cuiusdam rure paterno 55
Viventis? vivat Gabiis, ut vixit in agro,
Vivat Fidenis, et agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus aut in
Speluncis? adeo senuerunt Iuppiter et Mars?
Porticibusne tibi monstratur femina voto 60
Digna tuo? cuneis an habent spectacula totis
Quod securus ames, quodque inde excerpere possis?

Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo,
Tuccia vesicae non imperat; Appula gannit,
Sicut in amplexu, subidum et miserabile; longum 65
Attendit Thymele; Thymele tunc rustica discit.
Ast aliae, quoties aulaea recondita cessant,
Et vacuo clausoque sonant fora sola theatro,
Atque a Plebeiis longe Megalesia, tristes
Personam thyrsumque tenent et subligar Acci. 70
Urbicus exodio risum movet Atellanae
Gestibus Autonoes: hunc diligit Aelia pauper.
Solvitur his magno comoedi fibula; sunt quae
Chrysogonum cantare vetent; Hispulla tragoedo
Gaudet: an exspectas, ut Quintilianus ametur? 75
Accipis uxorem, de qua citharoedus Echion
Aut Glaphyrus fiat pater Ambrosiusque choraules.
Longa per angustos figamus pulpita vicos,
Ornentur postes et grandi ianua lauro,
Ut testudineo tibi, Lentule, conopeo 80
Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
Nupta senatori comitata est Eppia ludium
Ad Pharon et Nilum famosaque moenia Lagi,
Prodigia et mores urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus et coniugis atque sororis 85
Nil patriae indulsit, plorantesque improba natos,
Utque magis stupeas, ludos Paridemque reliquit.
Sed quamquam in magnis opibus plumaque paterna
Et segmentatis dormisset parvula cunis,
Contempsit pelagus; famam contempserat olim, 90
Cuius apud molles minima est iactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus lateque sonantem
Pertulit Ionium constanti pectore, quamvis
Mutandum toties esset mare. Iusta pericli
Si ratio est et honesta, timent pavidoque gelantur 95
Pectore, nec tremulis possunt insistere plantis:
Fortem animum praestant rebus, quas turpiter audent.
Si iubeat coniunx, durum est conscendere navem;
Tunc sentina gravis, tunc summus vertitur aer:
Quae moechum sequitur, stomacho valet; illa maritum 100

Convomit: haec inter nautas et prandet et errat
Per puppem et duros gaudet tractare rudentes.
Qua tamen exarsit forma, qua capta iuventa
Eppia? quid vidit, propter quod ludia dici
Sustinuit? nam Sergiolus iam radere guttur 105
Coeperat et secto requiem sperare lacerto;
Praeterea multa in facie deformia, sicut
Attritus galea mediisque in naribus ingens
Gibbus et acre malum semper stillantis ocelli.
Sed gladiator erat: facit hoc illos Hyacinthos; 110
Hoc pueris patriaeque, hoc praetulit illa sorori
Atque viro. Ferrum est, quod amant: hic Sergius idem
Accepta rude coepisset Veiento videri.
Quid privata domus, quid fecerit Eppia, curas?
Respice rivales divorum; Claudius audi 115
Quae tulerit. Dormire virum quum senserat uxor,
Sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos
Ausa Palatino et tegetem praeferre cubili
Linquebat comite ancilla non amplius una,
Et nigrum flavo crinem abscondente galero 120
Intravit calidum veteri centone lupanar
Et cellam vacuam atque suam; tunc nuda papillis
Prostitit auratis, titulum mentita Lyciscae,
Ostenditque tuum, generose Britannice, ventrem;
[Excepit blanda intrantes atque aera poposcit, 125
Et resupina iacens multorum absorbuit ictus.]
Mox, lenone suas iam dimittente puellas,
Tristis abit et, quod potuit, tamen ultima cellam
Clausit, adhuc ardens rigidae tentigine vulvae,
[Et lassata viris nec dum satiata recessit,] 130
Obscurisque genis turpis fumoque lucernae
Foeda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.
Hippomanes carmenque loquar coctumque venenum
Privignoque datum? faciunt graviora coactae
Imperio sexus minimumque libidine peccant. 135
Optima sed quare Censennia teste marito?
Bis quingena dedit; tanti vocat ille pudicam,
Nec pharetris Veneris macer est aut lampade fervet:

Inde faces ardent, veniunt a dote sagittae.
Libertas emitur: coram licet innuat atque 140
Rescribat, vidua est, locuples quae nupsit avaro.
Cur desiderio Bibulae Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
Tres rugae subeant, et se cutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes oculique minores: 145
Collige sarcinulas, dicet libertus, et exi
[Iam gravis es nobis et saepe emungeris; exi]
Ocius et propera: sicco venit altera naso.
Interea calet et regnat poscitque maritum
Pastores et ovem Canusinam ulmosque Falernas — 150
Quantulum enim hoc? pueros omnes, ergastula tota;
Quodque domi non est, sed habet vicinus, ematur.
Mense quidem brumae, quum iam mercator Iason
Clausus et armatis obstat casa candida nautis,
Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus 155
Murrina, deinde adamas notissimus et Beronices
In digito factus [pretiosior: hunc dedit olim
Barbarus incestae], dedit hunc Agrippa sorori,
Observant ubi festa mero pede sabbata reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis. 160
Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formosa, decens, dives, fecunda, vetustos
Porticibus disponat avos, intactior omni
Crinibus effusis bellum dirimente Sabina,
Rara avis in terris nigroque simillima cycno: 165
Quis feret uxorem, cui constant omnia? malo,
Malo Venusinam, quam te, Cornelia mater
Gracchorum, si cum magnis virtutibus affers
Grande supercilium et numeras in dote triumphos.
Tolle tuum, precor, Hannibalem victumque Syphacem 170
In castris, et cum tota Carthagine migra!
Parce, precor, Paean, et tu, dea, pone sagittas;
Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem!
Amphion clamat: sed Paean contrahit arcum.
Extulit ergo greges natorum ipsumque parentem, 175
Dum sibi nobilior Latonae gente videtur

Atque eadem scrofa Niobe fecundior alba.
Quae tanti gravitas, quae forma, ut se tibi semper
Imputet? huius enim rari summique voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta superbo 180
Plus aloes quam mellis habet. Quis deditus autem
Usque adeo est, ut non illam, quam laudibus effert,
Horreat inque diem septenis oderit horis?
Quaedam parva quidem, sed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quam quod se non putat ulla 185
Formosam, nisi quae de Tusca Graecula facta est,
De Sulmonensi mera Cecropis? omnia graece,
Quum sit turpe magis nostris nescire latine.
Hoc sermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta: quid ultra? 190
Concumbunt graece. Dones tamen ista puellis:
Tune etiam, quam sextus et octogesimus annus
Pulsat, adhuc graece? non est hic sermo pudicus
In vetula. Quoties lascivum intervenit illud
Ζωὴ καὶ ψυχή, modo sub lodice relictis 195
Uteris in turba; quod enim non excitet inguen
Vox blanda et nequam? digitos habet; ut tamen omnes
Subsidant pinnae, dicas haec mollius Haemo
Quamquam et Carpophoro, facies tua computat annos.
Si tibi legitimis pactam iunctamque tabellis 200
Non es amaturus, ducendi nulla videtur
Causa, nec est quare coenam et mustacea perdas
Labente officio crudis donanda, nec illud,
Quod prima pro nocte datur, quum lance beata
Dacicus et scripto radiat Germanicus auro. 205
Si tibi simplicitas uxoria, deditus uni
Est animus, summitte caput cervice parata
Ferre iugum; nullam invenies, quae parcat amanti.
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis
Et spoliis; igitur longe minus utilis illi 210
Uxor, quisquis erit bonus optandusque maritus.
Nil umquam invita donabis coniuge, vendes
Hac obstante nihil, nihil, haec si nolet, emetur;
Haec dabit affectus, ille excludatur amicus

Iam senior, cuius barbam tua ianua vidit. 215
Testandi quum sit lenonibus atque lanistis
Libertas et iuris idem contingat arenae,
Non unus tibi rivalis dictabitur heres. —
Pone crucem servo. — Meruit quo crimine servus
Supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi, 220
Nulla umquam de morte hominis cunctatio longa est. —
O demens, ita servus homo est? nil fecerit, esto:
Hoc volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.
Imperat ergo viro; sed mox haec regna relinquit
Permutatque domos et flammea conterit; inde 225
Avolat et spreti repetit vestigia lecti.
Ornatas paulo ante fores, pendentia linquit
Vela domus et adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus, sic fiunt octo mariti
Quinque per autumnos, titulo res digna sepulcri. 230
  Desperanda tibi salva concordia socru.
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti;
Illa docet missis a corruptore tabellis
Nil rude nec simplex rescribere; decipit illa
Custodes aut aere domat: tunc corpore sano 235
Advocat Archigenen onerosaque pallia iactat.
Abditus interea latet et secretus adulter,
Impatiensque morae silet et praeputia ducit.
Scilicet exspectas, ut tradat mater honestos
Atque alios mores, quam quos habet? utile porro 240
Filiolam turpi vetulae producere turpem.
Nulla fere causa est, in qua non femina litem
Moverit. Accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsae per se formantque libellos,
Principium atque locos Celso dictare paratae. 245
Endromidas Tyrias et femineum ceroma
Quis nescit? vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat assiduis sudibus scutoque lacessit
Atque omnes implet numeros dignissima prorsus
Florali matrona tuba, nisi si quid in illo 250
Pectore plus agitat veraeque paratur arenae.
Quem praestare potest mulier galeata pudorem,

Quae fugit a sexu? Vires amat? haec tamen ipsa
Vir nollet fieri; nam quantula nostra voluptas!
Quale decus rerum, si coniugis auctio fiat, 255
Balteus et manicae et cristae crurisque sinistri
Dimidium tegimen; vel si diversa movebit
Proelia, tu felix, ocreas vendente puella!
Hae sunt, quae tenui sudant in cyclade, quarum
Delicias et panniculus bombycinus urit? 260
Aspice, quo fremitu monstratos perferat ictus,
Et quanto galeae curvetur pondere, quanta
Poplitibus sedeat quam denso fascia libro,
Et ride, positis scaphium quum sumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi caecive Metelli, 265
Gurgitis aut Fabii, quae ludia sumpserit umquam
Hos habitus; quando ad palum gemat uxor Asyli?
 Semper habet lites alternaque iurgia lectus,
In quo nupta iacet; minimum dormitur in illo.
Quum gravis illa viro, tunc orba tigride peior 270
[Quum simulat gemitus occulti conscia facti,]
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat,
Uberibus semper lacrimis semperque paratis
In statione sua atque exspectantibus illam,
Quo iubeat manare modo: tu credis amorem, 275
Tu tibi tunc Uruca places fletumque labellis
Exsorbes, quae scripta et quot lecture tabellas,
Si tibi zelotypae retegantur scrinia moechae!
Sed iacet in servi complexibus aut equitis; dic,
Dic aliquem, sodes, hic, Quintiliane, colorem! 280
Haeremus; dic ipsa! — Olim convenerat, inquit,
Ut faceres tu, quod velles, nec non ego possem
Indulgere mihi: clames licet et mare coelo
Confundas, homo sum. — Nihil est audacius illis
Deprensis: iram atque animos e crimine sumunt. 285
 Unde haec monstra tamen vel quo de fonte, requiris?
Praestabat castas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parva sinebant
Tecta labor somnique breves et vellere Tusco
Vexatae duraeque manus ac proximus urbi 290

Hannibal et stantes Collina turre mariti.
Nunc patimur longae pacis mala; saevior armis
Luxuria incubuit victumque ulciscitur orbem.
Nullum crimen abest facinusque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit: hinc fluxit ad istos 295
Et Sybaris colles, hinc et Rhodos et Miletos
Atque coronatum et petulans madidumque Tarentum.
Prima peregrinos obscena pecunia mores
Intulit, et turpi fregerunt secula luxu
Divitiae molles. Quid enim Venus ebria curat? 300
Inguinis et capitis quae sint discrimina, nescit,
Grandia quae mediis iam noctibus ostrea mordet,
Quum perfusa mero spumant unguenta Falerno,
Quum bibitur concha, quum iam vertigine tectum
Ambulat et geminis exsurgit mensa lucernis. 305
I nunc et dubita, qua sorbeat aera sanna
Tullia, quid dicat notae collactea Maurae,
Maura Pudicitiae veterem quum praeterit aram.
Noctibus hic ponunt lecticas, micturiunt hic
Effigiemque deae longis siphonibus implent 310
Inque vices equitant ac luna teste moventur;
Inde domos abeunt: tu calcas luce reversa
Coniugis urinam magnos visurus amicos.
Nota Bonae secreta Deae, quum tibia lumbos
Incitat et cornu pariter vinoque feruntur 315
Attonitae crinemque rotant ululantque Priapi
Maenades; o quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus, quae vox saltante libidine, quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas posita Saufeia corona 320
Provocat ac tollit pendentis praemia coxae,
Ipsa Medullinae fluctum crissantis adorat:
Palmam inter dominas virtus natalibus aequat.
Nil ibi per ludum simulabitur; omnia fient
Ad verum, quibus incendi iam frigidus aevo 325
Laomedontiades et Nestoris hernia possit.
Tunc prurigo morae impatiens, tum femina simplex,
Ac pariter toto repetitus clamor ab antro:

Iam fas est; admitte viros! — Iam dormit adulter,
Illa iubet sumpto iuvenem properare cucullo; 330
Si nihil est, servis incurritur; abstuleris spem
Servorum, venit et conductus aquarius; hic si
Quaeritur et desunt homines, mora nulla per ipsam,
Quo minus imposito clunem summittat asello.
Atque utinam ritus veteres et publica saltem 335
His intacta malis agerentur sacra: sed omnes
Noverunt Mauri atque Indi, quae psaltria penem
Maiorem, quam sunt duo Caesaris Anticatones,
Illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
Intulerit, ubi velari pictura iubetur, 340
Quaecumque alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hominum contemptor numinis? aut quis
Simpuvium ridere Numae nigrumque catinum
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat? sed nunc ad quas non Clodius aras? 345
Audio, quid veteres olim moneatis amici:
Pone seram, prohibe!—Sed quis custodiet ipsos
Custodes? cauta est et ab illis incipit uxor.
Iamque eadem summis pariter minimisque libido,
Nec melior, silicem pedibus quae conterit atrum, 350
Quam quae longorum vehitur cervice Syrorum.
Ut spectet ludos, conducit Ogulnia vestem,
Conducit comites, sellam, cervical, amicas,
Nutricem et flavam, cui det mandata, puellam.
Haec tamen argenti superest quodcumque paterni 355
Levibus athletis et vasa novissima donat.
Multis res angusta domi: sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
Quem dedit haec posuitque modum. Tamen utile quid sit,
Prospiciunt aliquando viri, frigusque famemque 360
Formica tandem quidam expavere magistra:
Prodiga non sentit pereuntem femina censum;
Ac velut exhausta redivivus pullulet arca
Nummus et e pleno tollatur semper acervo,
Non umquam reputant, quanti sibi gaudia constent. 365
Sunt quas eunuchi imbelles ac mollia semper

Oscula delectent et desperatio barbae,
Et quod abortivo non est opus. Illa voluptas
Summa tamen, quod iam calida matura iuventa
Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro. 370
Ergo exspectatos ac iussos crescere primum
Testiculos, postquam coeperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.
Conspicuus longe cunctisque notabilis intrat
Balnea, nec dubie custodem vitis et horti 375
Provocat, a domina factus spado. Dormiat ille
Cum domina: sed tu iam durum, Postume, iamque
Tondendum eunucho Bromium committere noli.
 Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis praetoribus; organa semper 380
In manibus; densi radiant testudine tota
Sardonyches; crispo numerantur pectine chordae,
Quo tener Hedymeles operas dedit: hunc tenet, hoc se
Solatur gratoque indulget basia plectro.
Quaedam de numero Lamiarum ac nominis Aeli 385
Et farre et vino Ianum Vestamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare et fidibus promittere. Quid faceret plus
Aegrotante viro? medicis quid tristibus erga
Filiolum? stetit ante aram, nec turpe putavit 390
Pro cithara velare caput, dictataque verba
Pertulit, ut mos est, et aperta palluit agna.
Dic mihi nunc, quaeso, dic, antiquissime divûm,
Respondes his, Iane pater? magna otia coeli;
Non est, quod video, non est quod agatur apud vos! 395
Haec de comoedis te consulit; illa tragoedum
Commendare volet: varicosus fiet haruspex.
Sed cantet potius, quam totam pervolet urbem
Audax et coetus possit quae ferre virorum
Cumque paludatis ducibus praesente marito 400
Ipsa loqui recta facie siccisque mamillis.
Haec eadem novit, quid toto fiat in orbe;
Quid Seres, quid Thraces agant; secreta novercae
Et pueri; quis amet, quis diripiatur adulter.

Dicet, quis viduam praegnatem fecerit et quo 405
Mense; quibus verbis concumbat quaeque, modis quot.
Instantem regi Armenio Parthoque cometen
Prima videt; famam rumoresque illa recentes
Excipit ad portas, quosdam facit; isse Niphaten
In populos magnoque illic cuncta arva teneri 410
Diluvio, nutare urbes, subsidere terras,
Quocumque in trivio, cuicumque est obvia, narrat.
Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quae
Vicinos humiles rapere et concidere loris
Exorata solet. Nam si latratibus alti 415
Rumpuntur somni, fustes huc ocius, inquit,
Afferte, atque illis dominum iubet ante feriri,
Deinde canem. Gravis occursu, teterrima vultu
Balnea nocte subit; conchas et castra moveri
Nocte iubet; magno gaudet sudare tumultu, 420
Quum lassata gravi ceciderunt brachia massa,
Callidus et cristae digitos impressit aliptes
Ac summum dominae femur exclamare coegit.
Convivae miseri interea somnoque fameque
Urgentur; tandem illa venit rubicundula, totum 425
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur urna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit et loto terram ferit intestino.
Marmoribus rivi properant, aurata Falernum 430
Pelvis olet; nam sic, tamquam alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit et vomit. Ergo maritus
Nauseat atque oculis bilem substringit opertis.
Illa tamen gravior, quae, quum discumbere coepit,
Laudat Vergilium, periturae ignoscit Elissae, 435
Committit vates et comparat; inde Maronem
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet; nec causidicus, nec praeco loquetur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis; 440
Tot pariter pelves ac tintinnabula dicas
Pulsari. Iam nemo tubas, nemo aera fatiget;

Una laboranti poterit succurrere lunae.
Imponit finem sapiens et rebus honestis;
Nam quae docta nimis cupit et facunda videri, 445
Crure tenus medio tunicas succingere debet,
Caedere Silvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quae iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curvum sermone rotato
Torqueat enthymema, nec historias sciat omnes; 450
Sed quaedam ex libris et non intellegat. Odi
Hanc ego, quae repetit volvitque Palaemonis artem,
Servata semper lege et ratione loquendi,
Ignotosque mihi tenet antiquaria versus,
Nec curanda viris opicae castigat amicae 455
Verba: soloecismum liceat fecisse marito.
  Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil,
Quum virides gemmas collo circumdedit et quum
Auribus extensis magnos commisit elenchos.
Intolerabilius nihil est, quam femina dives. 460
Interea foeda aspectu ridendaque multo
Pane tumet facies aut pinguia Poppaeana
Spirat, et hinc miseri viscantur labra mariti:
Ad moechum lota veniunt cute. Quando videri
Vult formosa domi? moechis foliata parantur; 465
His emitur, quidquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum et tectoria prima reponit:
Incipit agnosci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod secum comites educit asellas,
Exul Hyperboreum si dimittatur ad axem. 470
Sed quae mutatis inducitur atque fovetur
Tot medicaminibus coctaeque siliginis offas
Accipit et madidae, facies dicetur an ulcus?
  Est pretium curae penitus cognoscere, toto
Quid faciant agitentque die. Si nocte maritus 475
Aversus iacuit, periit libraria, ponunt
Cosmetae tunicas, tarde venisse Liburnus
Dicitur et poenas alieni pendere somni
Cogitur: hic frangit ferulas, rubet ille flagello,
Hic scutica; sunt quae tortoribus annua praestent. 480

Verberat atque obiter faciem linit, audit amicas
Aut latum pictae vestis considerat aurum
Et caedit; longi relegit transversa diurni
Et caedit, donec lassis caedentibus: exi!
Intonet horrendum, iam cognitione peracta. 485
Praefectura domus Sicula non mitior aula.
Nam si constituit solitoque decentius optat
Ornari et properat iamque exspectatur in hortis
Aut apud Isiacae potius sacraria lenae,
Disponit crinem, laceratis ipsa capillis, 490
Nuda humero Psecas infelix nudisque mamillis.
Altior hic quare cincinnus? taurea punit
Continuo flexi crimen facinusque capilli.
Quid Psecas admisit? quaenam est hic culpa puellae,
Si tibi displicuit nasus tuus? altera laevum 495
Extendit pectitque comas et volvit in orbem.
Est in consilio materna admotaque lanis
Emerita quae cessat acu; sententia prima
Huius erit, post hanc aetate atque arte minores
Censebunt, tamquam famae discrimen agatur 500
Aut animae: tanta est quaerendi cura decoris!
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Aedificat caput: Andromachen a fronte videbis;
Post minor est: credas aliam. Cedo, si breve parvi
Sortita est lateris spatium breviorque videtur 505
Virgine Pygmaea, nullis adiuta cothurnis,
Et levis erecta consurgit ad oscula planta!
Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum: vivit tamquam vicina mariti,
Hoc solo propior, quod amicos coniugis odit 510
Et servos, gravis est rationibus. Ecce furentis
Bellonae matrisque deum chorus intrat et ingens
Semivir, obsceno facies reverenda minori,
Mollia qui rapta secuit genitalia testa
Iam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt 515
Plebeia et Phrygia vestitur bucca tiara.
Grande sonat metuique iubet Septembris et austri
Adventum, nisi se centum lustraverit ovis

Et xerampelinas veteres donaverit ipsi,
Ut, quidquid subiti et magni discriminis instat, 520
In tunicas eat et totum semel expiet annum.
Hibernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur et ipsis
Verticibus timidum caput abluet; inde Superbi
Totum regis agrum nuda ac tremebunda cruentis 525
Erepet genibus; si candida iusserit Io,
Ibit ad Aegypti finem calidaque petitas
A Meroe portabit aquas, ut spargat in aedem
Isidis, antiquo quae proxima surgit ovili.
Credit enim ipsius dominae se voce moneri: 530
En animam et mentem, cum qua di nocte loquantur!
Ergo hic praecipuum summumque meretur honorem,
Qui grege linigero circumdatus et grege calvo
Plangentis populi currit derisor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor 535
Concubitu sacris observandisque diebus,
Magnaque debetur violato poena cadurco,
Et movisse caput visa est argentea serpens;
Illius lacrimae meditataque murmura praestant,
Ut veniam culpae non abnuat, ansere magno 540
Scilicet et tenui popano corruptus, Osiris.
Quum dedit ille locum: cophino foenoque relicto,
Arcanam Iudaea tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum et magna sacerdos
Arboris ac summi fida internuntia coeli. 545
Implet et illa manum, sed parcius; aere minuto
Qualiacumque voles Iudaei somnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum vel divitis orbi
Testamentum ingens, calidae pulmone columbae
Tractato, Armenius vel Commagenus haruspex; 550
Pectora pullorum rimabitur, exta catelli,
Interdum et pueri; faciet, quod deferat ipse.
Chaldaeis sed maior erit fiducia: quidquid
Dixerit astrologus, credent a fonte relatum
Hammonis, quoniam Delphis oracula cessant 555
Et genus humanum damnat caligo futuri.

Praecipuus tamen est horum, qui saepius exul,
[Cuius amicitia conducendaque tabella
Magnus civis obit et formidatus Othoni.]
Inde fides artis, sonuit si dextera ferro 560
Laevaque, si longo castrorum in carcere mansit.
Nemo mathematicus genium indemnatus habebit:
Sed qui paene perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit et parva tandem caruisse Seripho,
Consulit ictericae lento de funere matris, 565
Ante tamen de te Tanaquil tua, quando sororem
Efferat et patruos, an sit victurus adulter
Post ipsam; quid enim maius dare numina possunt?
  Haec tamen ignorat, quid sidus triste minetur
Saturni, quo laeta Venus se proferat astro, 570
Qui mensis damnis, quae dentur tempora lucro;
Illius occursus etiam vitare memento,
In cuius manibus ceu pinguia succina tritas
Cernis ephemeridas, quae nullum consulit et iam
Consulitur, quae castra viro patriamque petente 575
Non ibit pariter, numeris revocata Thrasylli.
Ad primum lapidem vectari quum placet, hora
Sumitur ex libro; si prurit frictus ocelli
Angulus, inspecta genesi collyria poscit.
Aegra licet iaceat, capiendo nulla videtur 580
Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.
Si mediocris erit, spatium lustrabit utrimque
Metarum et sortes ducet frontemque manumque
Praebebit vati crebrum poppysma roganti.
Divitibus responsa dabunt Phryx augur et Indus, 585
Conductus dabit astrorum mundique peritus,
Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit:
Plebeium in circo positum est et in aggere fatum.
Quae nudis longum ostendit cervicibus armum,
Consulit ante falas delphinorumque columnas, 590
An saga vendenti nubat, caupone relicto.
  Hae tamen et partus subeunt discrimen et omnes
Nutricis tolerant fortuna urgente labores;
Sed iacet aurato vix ulla puerpera lecto.

Tantum artes huius, tantum medicamina possunt, 595
Quae steriles facit atque homines in ventre necandos
Conducit. Gaude, infelix, atque ipse bibendum
Porrige, quidquid erit; nam si distendere vellet
Et vexare uterum pueris salientibus, esses
Aethiopis fortasse pater; mox decolor heres 600
Impleret tabulas, numquam tibi mane videndus.
Transeo suppositos et gaudia votaque saepe
Ad spurcos decerpta lacus atque inde petitos
Pontifices, salios, Scaurorum nomina falso
Corpore laturos. Stat Fortuna improba noctu, 605
Arridens nudis infantibus; hos fovet omnes
Involvitque sinu; domibus tunc porrigit altis
Secretumque sibi mimum parat; hos amat, his se
Ingerit utque suos semper producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit 610
Philtra, quibus valeat mentem vexare mariti
Et solea pulsare nates; quod desipis, inde est;
Inde animi caligo et magna oblivio rerum,
Quas modo gessisti. Tamen hoc tolerabile, si non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis, 615
Cui totam tremuli frontem Caesonia pulli
Infudit: quae non faciet, quod principis uxor?
Ardebant cuncta et fracta compage ruebant,
Non aliter quam si fecisset Iuno maritum
Insanum. Minus ergo nocens erit Agrippinae 620
Boletus: siquidem unius praecordia pressit
Ille senis tremulumque caput descendere iussit
In coelum et longa manantia labra saliva;
Haec poscit ferrum atque ignes, haec potio torquet,
Haec lacerat mixtos equitum cum sanguine patres. 625
Tanti partus equae, tanti una venefica constat!

Oderunt natos de pellice; nemo repugnet,
Nemo vetet; iam iam privignum occidere fas est;
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior est res,
Custodite animas et nulli credite mensae; 630
Livida materno fervent adipata veneno.
[Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit illa,

Quae peperit; timidus praegustet pocula pappas.]
Fingimus haec altum satira sumente cothurnum
Scilicet et finem egressi legemque priorum 635
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis coeloque Latino?
Nos utinam vani! sed clamat Pontia: Feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paravi,
Quae deprensa patent: facinus: tamen ipsa peregi.— 640
Tune duos una, saevissima vipera, coena?
Tune duos?—Septem, si septem forte fuissent!—
Credamus tragicis, quidquid de Colchide torva
Dicitur et Procne: nil contra conor; et illae
Grandia monstra suis audebant temporibus; sed 645
Non propter nummos. Minor admiratio summis
Debetur monstris, quoties facit ira nocentem
Hunc sexum; rabie iecur incendente feruntur
Praecipites, ut saxa iugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur clivoque latus pendente recedit. 650
Illam ego non tulerim, quae computat et scelus ingens
Sana facit. Spectant subeuntem fata mariti
Alcestim et, similis si permutatio detur,
Morte viri cupiant animam servare catellae.
Occurrent multae tibi Belides atque Eriphylae 655
Mane; Clytaemnestram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Insulsam et fatuam dextra laevaque tenebat:
At nunc res agitur tenui pulmone rubetae,
Sed tamen et ferro, si praegustabit Atrides 660
Pontica ter victi cautus medicamina regis.

D. IUNII IUVENALIS
AQUINATIS
SATIRARUM
LIBER TERTIUS.

SATIRA VII.

Et spes et ratio studiorum in Caesare tantum:
Solus enim tristes hac tempestate Camenas
Respexit, quum iam celebres notique poetae
Balneolum Gabiis, Romae conducere furnos
Temptarent, nec foedum alii nec turpe putarent 5
Praecones fieri; quum desertis Aganippes
Vallibus esuriens migraret in atria Clio.
Nam si Pieria quadrans tibi nullus in umbra
Ostendatur, ames nomen victumque Machaerae
Et vendas potius, commissa quod auctio vendit 10
Stantibus, oenophorum, tripedes, armaria, cistas,
Alcithoen Pacci, Thebas et Terea Fausti.
Hoc satius, quam si dicas sub iudice, vidi,
Quod non vidisti; faciant equites Bithyni
Quamquam et Cappadoces faciant equitesque Asiani, 15
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur posthac, nectit quicumque canoris
Eloquium vocale modis laurumque momordit.
Hoc agite, o iuvenes! circumspicit et stimulat vos 20
Materiamque sibi ducis indulgentia quaerit.
Si qua aliunde putas rerum exspectanda tuarum
Praesidia atque ideo croceae membrana tabellae
Impletur, lignorum aliquid posce ocius et quae

Componis, dona Veneris, Telesine, marito; 25
Aut claude et positos tinea pertunde libellos.
Frange miser calamos vigilataque proelia dele,
Qui facis in parva sublimia carmina cella,
Ut dignus venias hederis et imagine macra.
Spes nulla ulterior; didicit iam dives avarus 30
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Ut pueri Iunonis avem. Sed defluit aetas
Et pelagi patiens et cassidis atque ligonis.
Taedia tunc subeunt animos, tunc seque suamque
Terpsichoren odit facunda et nuda senectus. 35
Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iste,
Quem colis et Musarum et Apollinis aede relicta.
Ipse facit versus atque uni cedit Homero
Propter mille annos; tu si dulcedine famae
Succensus recites, maculosas commodat aedes: 40
Haec longe ferrata domus servire iubetur,
In qua sollicitas imitatur ianua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedentes
Ordinis et magnas comitum disponere voces;
Nemo dabit regum, quanti subsellia constant, 45
Et quae conducto pendent anabathra tigillo,
Quaeque reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus tenuique in pulvere sulcos
Ducimus et litus sterili versamus aratro.
Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi 50
Consuetudo mali; tenet insanabile multos
Scribendi cacoethes et aegro in corde senescit.
Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale moneta, 55
Hunc, qualem nequeo monstrare et sentio tantum,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus silvarum aptusque bibendis
Fontibus Aonidum. Neque enim cantare sub antro
Pierio thyrsumque potest contingere maesta 60
Paupertas atque aeris inops, quo nocte dieque
Corpus eget: satur est, quum dicit Horatius euhoe!

Qui locus ingenio, nisi quum se carmine solo
Vexant et dominis Cirrhae Nysaeque feruntur
Pectora vestra, duas non admittentia curas? 65
Magnae mentis opus nec de lodice paranda
Attonítae, currus et equos faciesque deorum
Aspicere et qualis Rutulum confundat Erinys.
Nam si Vergilio puer et tolerabile deesset
Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri; 70
Surda nihil gemeret grave buccina; poscimus, ut sit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cuius et alveolos et laenam pignerat Atreus?
Non habet infelix Numitor, quod mittat amico:
Quintillae quod donet, habet; nec defuit illi, 75
Unde emeret multa pascendum carne leonem
Iam domitum: constat leviori bellua sumptu
Nimirum, et capiunt plus intestina poetae.
Contentus fama iaceat Lucanus in hortis
Marmoreis: at Serrano tenuique Saleio 80
Gloria quantalibet quid erit, si gloria tantum est?
Curritur ad vocem iucundam et carmen amicae
Thebaidos, laetam quum fecit Statius urbem
Promisitque diem: tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi 85
Auditur; sed quum fregit subsellia versu,
Esurit, intactam Paridi nisi vendit Agaven.
Ille et militiae multis largitus honorem
Semenstri digitos vatum circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit histrio: tu Camerinos 90
Et Baream, tu nobilium magna atria curas?
Praefectos Pelopea facit, Philomela tribunos.
Haud tamen invideas vati, quem pulpita pascunt.
Quis tibi Maecenas, quis nunc erit aut Proculeius
Aut Fabius? quis Cotta iterum, quis Lentulus alter? 95
Tunc par ingenio pretium; tunc utile multis
Pallere et vinum toto nescire Decembri.
Vester porro labor fecundior, historiarum
Scriptores? petit hic plus temporis atque olei plus;
Nullo quippe modo millesima pagina surgit 100

Omnibus et crescit multa damnosa papyro;
Sic ingens rerum numerus iubet atque operum lex.
Quae tamen inde seges? terrae quis fructus apertae?
Quis dabit historico, quantum daret acta legenti?
—Sed genus ignavum, quod lecto gaudet et umbra.—105
Dic igitur, quid causidicis civilia praestent
Officia et magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant, sed tum, quum creditor audit,
Praecipue, vel si tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen. 110
Tunc immensa cavi spirant mendacia folles
Conspuiturque sinus: veram deprendere messem
Si libet, hinc centum patrimonia causidicorum,
Parte alia solum russati pone Lacernae.
Consedere duces: surgis tu pallidus Aiax, 115
Dicturus dubia pro libertate, bubulco
Iudice. Rumpe miser tensum iecur, ut tibi lasso
Figantur virides, scalarum gloria, palmae;
Quod vocis pretium? siccus petasunculus et vas
Pelamydum, aut veteres, Maurorum epimenia, bulbi, 120
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagonae.
Si quater egisti, si contigit aureus unus,
Inde cadunt partes ex foedere pragmaticorum.
Aemilio dabitur quantum licet, et melius nos
Egimus; huius enim stat currus aeneus, alti 125
Quadriiuges in vestibulis, atque ipse feroci
Bellatore sedens curvatum hastile minatur
Eminus et statua meditatur proelia lusca.
Sic Pedo conturbat, Matho deficit; exitus hic est
Tongilii, magno cum rhinocerote lavari 130
Qui solet et vexat lutulenta balnea turba
Perque forum iuvenes longo premit assere Maedos,
Empturus pueros, argentum, murrina, villas;
Spondet enim Tyrio stlattaria purpura filo.
Et tamen est illis hoc utile; purpura vendit 135
Causidicum, vendunt amethystina; convenit illis
Et strepitu et facie maioris vivere census.
[Sed finem impensae non servat prodiga Roma.]

Fidimus eloquio? Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingens. 140
Respicit haec primum, qui litigat, an tibi servi
Octo, decem comites, an post te sella, togati
Ante pedes. Ideo conducta Paulus agebat
Sardonyche, atque ideo pluris quam Gallus agebat,
Quam Basilus. Rara in tenui facundia panno. 145
Quando licet Basilo flentem producere matrem?
Quis bene dicentem Basilum ferat? accipiat te
Gallia vel potius nutricula causidicorum
Africa, si placuit mercedem ponere linguae.
Declamare doces? o ferrea pectora Vetti, 150
Quum perimit saevos classis numerosa tyrannos!
Nam quaecumque sedens modo legerat, haec eadem stans
Perferet atque eadem cantabit versibus isdem;
Occidit miseros crambe repetita magistros.
Quis color et quod sit causae genus atque ubi summa 155
Quaestio, quae veniant diversae forte sagittae,
Nosse velint omnes, mercedem solvere nemo. —
Mercedem appellas? quid enim scio? — Culpa docentis
Scilicet arguitur, quod laeva parte mamillae
Nil salit Arcadico iuveni, cuius mihi sexta 160
Quaque die miserum dirus caput Hannibal implet;
Quidquid id est, de quo deliberat, an petat urbem
A Cannis, an post nimbos et fulmina cautus
Circumagat madidas a tempestate cohortes.
Quantum vis stipulare, et protinus accipe, quod do, 165
Ut toties illum pater audiat — haec alii sex
Vel plures uno conclamant ore sophistae
Et veras agitant lites, raptore relicto;
Fusa venena silent, malus ingratusque maritus,
Et quae iam veteres sanant mortaria caecos. 170
Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra movebunt
Consilia, et vitae diversum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra,
Summula ne pereat, qua vilis tessera venit
Frumenti; quippe haec merces lautissima. Tempta, 175
Chrysogonus quanti doceat vel Pollio quanti

Lautorum pueros: artem scindes Theodori.
Balnea sescentis et pluris porticus, in qua
Gestetur dominus, quoties pluit; anne serenum
Exspectet spargatque luto iumenta recenti? 180
Hic potius, namque hic mundae nitet ungula mulae.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat et algentem rapiat coenatio solem.
Quanticumque domus, veniet qui fercula docte
Componat; veniet qui pulmentaria condit. 185
Hos inter sumptus sestertia Quintiliano,
Ut multum, duo sufficient: res nulla minoris
Constabit patri, quam filius.—Unde igitur tot
Quintilianus habet saltus? — Exempla novorum
Fatorum transi: felix et pulcher et acer, 190
Felix et sapiens et nobilis et generosus,
Appositam nigrae lunam subtexit alutae;
Felix orator quoque maximus et iaculator;
Et, si perfrixit, cantat bene. Distat enim, quae
Sidera te excipiant modo primos incipientem 195
Edere vagitus et adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de rhetore consul;
Si volet haec eadem, fies de consule rhetor.
Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud quam
Sidus et occulti miranda potentia fati? 200
Servis regna dabunt, captivis fata triumphum.
Felix ille tamen corvo quoque rarior albo.
Poenituit multos vanae sterilisque cathedrae,
Sicut Thrasymachi probat exitus atque Secundi
Carrinatis: et hunc inopem vidistis, Athenae, 205
Nil praeter gelidas ausae conferre cicutas.
Di, maiorum umbris tenuem et sine pondere terram,
Spirantesque crocos et in urna perpetuum ver,
Qui praeceptorem sancti voluere parentis
Esse loco! Metuens virgae iam grandis Achilles 210
Cantabat patriis in montibus et cui non tunc
Eliceret risum citharoedi cauda magistri;
Sed Rufum atque alios caedit sua quemque iuventus,
Rufum, quem toties Ciceronem Allobroga dixit.

Quis gremio Celadi doctique Palaemonis affert, 215
Quantum grammaticus meruit labor? et tamen ex hoc
Quodcumque est (minus est autem quam rhetoris aera)
Discipuli custos praemordet acoenonoetus;
Et qui dispensat, frangat sibi. Cede, Palaemon,
Et patere inde aliquid decrescere, non aliter quam 220
Institor hibernae tegetis niveique cadurci;
Dummodo non pereat, mediae quod noctis ab hora
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sederet,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro;
Dummodo non pereat, totidem olfecisse lucernas, 225
Quot stabant pueri, quum totus decolor esset
Flaccus et haereret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quae cognitione tribuni
Non egeat. Sed vos saevas imponite leges,
Ut praeceptori verborum regula constet, 230
Ut legat historias, auctores noverit omnes
Tamquam ungues digitosque suos; ut forte rogatus,
Dum petit aut thermas aut Phoebi balnea, dicat
Nutricem Anchisae, nomen patriamque novercae
Anchemoli; dicat, quot Acestes vixerit annis, 235
Quot Siculi Phrygibus vini donaverit urnas.
Exigite, ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut si quis cera vultum facit; exigite, ut sit
Et pater ipsius coetus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. Non est leve tot puerorum 240
Observare manus oculosque in fine trementes.
Haec, inquit, cura: sed quum se verterit annus,
Accipe, victori populus quod postulat, aurum.

SATIRA VIII.

Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri, pictos ostendere vultus
Maiorum et stantes in curribus Aemilianos
Et Curios iam dimidios humerosque minorem

[Corvinum et Galbam auriculis nasoque carentem? 5
Quis fructus, generis tabula iactare capaci]
Corvinum, posthac multa contingere virga
Fumosos equitum cum dictatore magistros,
Si coram Lepidis male vivitur? effigies quo
Tot bellatorum, si luditur alea pernox 10
Ante Numantinos? si dormire incipis ortu
Luciferi, quo signa duces et castra movebant?
Cur Allobrogicis et magna gaudeat ara
Natus in Herculeo Fabius lare, si cupidus, si
Vanus et Euganea quantumvis mollior agna? 15
Si tenerum attritus Catinensi pumice lumbum
Squalentes traducit avos emptorque veneni
Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique cerae
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus. 20
Paulus vel Cossus vel Drusus moribus esto;
Hos ante effigies maiorum pone tuorum;
Praecedant ipsas illi te consule virgas.
Prima mihi debes animi bona; sanctus haberi
Iustitiaeque tenax factis dictisque mereris: 25
Agnosco procerem. Salve, Gaetulice, seu tu
Silanus: quocumque alio de sanguine rarus
Civis et egregius patriae contingis ovanti,
Exclamare libet, populus quod clamat Osiri
Invento. Quis enim generosum dixerit hunc, qui 30
Indignus genere et praeclaro nomine tantum
Insignis? nanum cuiusdam Atlanta vocamus,
Aethiopem Cycnum, pravam extortamque puellam
Europen; canibus pigris scabieque vetusta
Levibus et siccae lambentibus ora lucernae 35
Nomen erit pardus, tigris, leo, si quid adhuc est
Quod fremat in terris violentius? Ergo cavebis
Et metues, ne tu sic Creticus aut Camerinus.

His ego quem monui? tecum est mihi sermo, Rubelli
Blande. Tumes alto Drusorum stemmate, tamquam 40
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses,
Ut te conciperet, quae sanguine fulget Iuli,

Non quae ventoso conducta sub aggere texit.
Vos humiles, inquis, vulgi pars ultima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis: 45
Ast ego Cecropides! — Vivas et originis huius
Gaudia longa feras: tamen ima plebe Quiritem
Facundum invenies; solet hic defendere causas
Nobilis indocti; venit et de plebe togata,
Qui iuris nodos et legum aenigmata solvat. 50
Hic petit Euphraten iuvenis domitique Batavi
Custodes aquilas, armis industrius: at tu
Nil nisi Cecropides truncoque simillimus Hermae.
Nullo quippe alio vincis discrimine, quam quod
Illi marmoreum caput est, tua vivit imago. 55
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fervet et exsultat rauco victoria circo.
Nobilis hic, quocumque venit de gramine, cuius 60
Clara fuga ante alios et primus in aequore pulvis;
Sed venale pecus Coryphaei posteritas et
Hirpini, si rara iugo victoria sedit.
Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
Umbrarum; dominos pretiis mutare iubentur 65
Exiguis trito et ducunt epiredia collo
Segnipedes dignique molam versare nepotes.
Ergo, ut miremur te, non tua, privum aliquid da,
Quod possim titulis incidere praeter honores,
Quos illis damus ac dedimus, quibus omnia debes. 70
Haec satis ad iuvenem, quem nobis fama superbum
Tradit et inflatum plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna; sed te censeri laude tuorum,
Pontice, noluerim sic ut nihil ipse futurae 75
Laudis agas. Miserum est aliorum incumbere famae,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat ulmos.
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer: ambiguae si quando citabere testis 80

Incertaeque rei, Phalaris licet imperet ut sis
Falsus et admoto dictet periuria tauro,
Summum crede nefas animam praeferre pudori
Et propter vitam vivendi perdere causas.
Dignus morte perit, coenet licet ostrea centum 85
Gaurana et Cosmi toto mergatur aeno.
Exspectata diu tandem provincia quum te
Rectorem accipiet, pone irae frena modumque,
Pone et avaritiae, miserere inopum sociorum:
Ossa vides rerum vacuis exsucta medullis. 90
Respice, quid moneant leges, quid curia mandet,
Praemia quanta bonos maneant, quam fulmine iusto
Et Capito et Numitor ruerint, damnante senatu,
Piratae Cilicum. Sed quid damnatio confert?
Praeconem, Chaerippe, tuis circumspice pannis, 95
Quum Pansa eripiat, quidquid tibi Natta reliquit,
Iamque tace; furor est post omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim neque vulnus erat par
Damnorum, sociis florentibus et modo victis.
Plena domus tunc omnis, et ingens stabat acervus 100
Nummorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhasii tabulis signisque Myronis
Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycliti
Multus ubique labor; rarae sine Mentore mensae.
Inde Dolabellae atque hinc Antonius, inde 105
Sacrilegus Verres referebant navibus altis
Occulta spolia et plures de pace triumphos.
Nunc sociis iuga pauca boum, grex parvus equarum
Et pater armenti capto eripiatur agello,
Ipsi deinde Lares, si quod spectabile signum, 110
Si quis in aedicula deus unicus; haec etenim sunt
Pro summis, nam sunt haec maxima. Despicias tu
Forsitan imbelles Rhodios unctamque Corinthon:
Despicias merito; quid resinata iuventus
Cruraque totius facient tibi levia gentis? 115
Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis
Illyricumque latus; parce et messoribus illis,
Qui saturant urbem circo scenaeque vacantem.

Quanta autem inde feres tam dirae praemia culpae,
Quum tenues nuper Marius discinxerit Afros? 120
Curandum in primis, ne magna iniuria fiat
Fortibus et miseris. Tollas licet omne quod usquam est
Auri atque argenti, scutum gladiumque relinques
Et iaculum et galeam: spoliatis arma supersunt.
Quod modo proposui, non est sententia; verum est; 125
Credite me vobis folium recitare Sibyllae.
Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
Vendit acersecomes, si nullum in coniuge crimen,
Nec per conventus et cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celaeno: 130
Tu licet a Pico numeres genus, altaque si te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter maiores ipsumque Promethea ponas:
De quocumque voles proavum tibi sumito libro.
Quod si praecipitem rapit ambitio atque libido, 135
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures:
Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas claramque facem praeferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conspectius in se 140
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.
Quo mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quae fecit avus, statuamque parentis
Ante triumphalem? quo, si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo? 145
Praeter maiorum cineres atque ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Lateranus, et ipse,
Ipse rotam astringit multo sufflamine consul,
Nocte quidem; sed luna videt, sed sidera testes
Intendunt oculos. Finitum tempus honoris 150
Quum fuerit, clara Lateranus luce flagellum
Sumet et occursum numquam trepidabit amici
Iam senis, ac virga prior annuet atque maniplos
Solvet et infundet iumentis hordea lassis.
Interea, dum lanatas robumque iuvencum 155
More Numae caedit Iovis ante altaria, iurat

Solam Eponam et facies olida ad praesepia pictas.
Sed quum pervigiles placet instaurare popinas,
Obvius assiduo [Syrophoenix udus amomo
Currit, Idumaeae] Syrophoenix incola portae 160
Hospitis affectu dominum regemque salutat,
Et cum venali Cyane succincta lagona.
Defensor culpae dicet mihi: Fecimus et nos
Haec iuvenes. — Esto; desisti nempe, nec ultra
Fovisti errorem. Breve sit, quod turpiter audes; 165
Quaedam cum prima resecentur crimina barba;
Indulge veniam pueris: Lateranus ad illos
Thermarum calices inscriptaque lintea vadit
Maturus bello Armeniae Syriaeque tuendis
Amnibus et Rheno atque Istro; praestare Neronem 170
Securum valet haec aetas. Mitte Ostia, Caesar,
Mitte, sed in magna legatum quaere popina;
Invenies aliquo cum percussore iacentem,
Permixtum nautis et furibus ac fugitivis,
Inter carnifices et fabros sandapilarum 175
Et resupinati cessantia tympana galli.
Aequa ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior ulli.
Quid facias talem sortitus, Pontice, servum?
Nempe in Lucanos aut Tusca ergastula mittas. 180
At vos, Troiugenae, vobis ignoscitis et, quae
Turpia cerdoni, Volesos Brutumque decebunt.
Quid, si numquam adeo foedis adeoque pudendis
Utimur exemplis, ut non peiora supersint?
Consumptis opibus vocem, Damasippe, locasti 185
Sipario, clamosum ageres ut Phasma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
Iudice me dignus vera cruce. Nec tamen ipsi
Ignoscas populo: populi frons durior huius,
Qui sedet et spectat triscurria patriciorum, 190
Planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamercorum alapas. Quanti sua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant celsi praetoris vendere ludis.

Finge tamen gladios inde atque hinc pulpita poni: 195
Quid satius? mortem sic quisquam exhorruit, ut sit
Zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen, citharoedo principe, mimus
Nobilis. Haec ultra quid erit nisi ludus? et illic
Dedecus urbis habes, nec mirmillonis in armis, 200
Nec clipeo Gracchum pugnantem aut falce supina·
Damnat enim tales habitus, [et damnat et odit,
Nec galea faciem abscondit:] movet ecce tridentem et,
Postquam vibrata pendentia retia dextra
Nequiquam effudit, nudum ad spectacula vultum 205
Erigit et tota fugit agnoscendus arena.
Credamus tunicae, de faucibus aurea quum se
Porrigat et longo iactetur spira galero?
Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
Vulnere cum Graccho iussus pugnare secutor. 210
Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam praeferre Neroni,
Cuius supplicio non debuit una parari
Simia nec serpens unus nec culleus unus?
Par Agamemnonidae crimen, sed causa facit rem 215
Dissimilem: quippe ille deis auctoribus ultor
Patris erat caesi media inter pocula; sed nec
Electrae iugulo se polluit aut Spartani
Sanguine coniugii, nullis aconita propinquis
Miscuit, in scena numquam cantavit Orestes, 220
Troica non scripsit. Quid enim Verginius armis
Debuit ulcisci magis, aut cum Vindice Galba,
Quod Nero tam saeva crudaque tyrannide fecit?
Haec opera atque hae sunt generosi principis artes,
Gaudentis foedo peregrina ad pulpita cantu 225
Prostitui Graiaeque apium meruisse coronae.
Maiorum effigies habeant insignia vocis:
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyestae
Syrma vel Antigones aut personam Menalippes,
Et de marmoreo citharam suspende colosso. 230
Quid, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi
Inveniet quisquam sublimius? arma tamen vos

Nocturna et flammas domibus templisque paratis,
Ut braccatorum pueri Senonumque minores,
Ausi quod liceat tunica punire molesta. 235
Sed vigilat consul vexillaque vestra coercet:
Hic novus Arpinas, ignobilis et modo Romae
Municipalis eques, galeatum ponit ubique
Praesidium attonitis et in omni monte laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi 240
Nominis ac tituli, quantum vix Leucade, quantum
Thessaliae campis Octavius abstulit udo
Caedibus assiduis gladio; sed Roma parentem,
Roma patrem patriae Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat 245
Poscere mercedes, alieno lassus aratro;
Nodosam post haec frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra:
Hic tamen et Cimbros et summa pericula rerum
Excipit, et solus trepidantem protegit urbem; 250
Atque ideo, postquam ad Cimbros stragemque volabant,
Qui numquam attigerant maiora cadavera, corvi,
Nobilis ornatur lauro collega secunda.
Plebeiae Deciorum animae, plebeia fuerunt
Nomina: pro totis legionibus hi tamen et pro 255
Omnibus auxiliis atque omni pube Latina
Sufficiunt dis infernis terraeque parenti;
Pluris enim Decii, quam quae servantur ab illis.
Ancilla natus trabeam et diadema Quirini
Et fasces meruit regum ultimus ille bonorum: 260
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exulibus iuvenes ipsius consulis et quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mucius et quae
Imperii fines Tiberinum virgo natavit. 265
Occulta ad patres produxit crimina servus,
Matronis lugendus; at illos verbera iustis
Afficiunt poenis et legum prima securis.
Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Aeacidae similis Vulcaniaque arma capessas, 270

Quam te Thersitae similem producat Achilles.
Et tamen, ut longe repetas longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo:
Maiorum primus, quisquis fuit ille, tuorum
Aut pastor fuit aut illud quod dicere nolo. 275

SATIRA IX.

Scire velim, quare toties mihi, Naevole, tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprensus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo. 5
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem usuram praestare paratus
Circumit et fatuos non invenit. Unde repente
Tot rugae? certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva ioco mordente facetus 10
Et salibus vehemens intra pomoeria natis.
Omnia nunc contra: vultus gravis, horrida siccae
Silva comae, nullus tota nitor in cute, qualem
Bruttia praestabat calidi tibi fascia visci,
Sed fruticante pilo neglecta et squalida crura. 15
Quid macies aegri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies olimque domestica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in aegro
Corpore, deprendas et gaudia; sumit utrumque
Inde habitum facies. Igitur flexisse videris 20
Propositum et vitae contrarius ire priori.
Nuper enim, ut repeto, fanum Isidis et Ganymedem
Pacis et advectae secreta palatia Matris
Et Cererem (nam quo non prostat femina templo?)
Notior Aufidio moechus scelerare solebas, 25
Quodque taces, ipsos etiam inclinare maritos.
„Utile et hoc multis vitae genus; at mihi nullum
Inde operae pretium. Pingues aliquando lacernas,

Munimenta togae, duri crassique coloris,
Et male percussas textoris pectine Galli 30
Accipimus, tenue argentum venaeque secundae.
Fata regunt homines; fatum est et partibus illis,
Quas sinus abscondit. Nam, si tibi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita nervi;
Quamvis te nudum spumanti Virro labello 35
Viderit et blandae assidue densaeque tabellae
Sollicitent; αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
Quod tamen ulterius monstrum, quam mollis avarus?
Haec tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti: —
Computat ac cevet. Ponatur calculus, adsint 40
Cum tabula pueri: numera sestertia quinque
Omnibus in rebus, numerentur deinde labores.
An facile et pronum est agere intra viscera penem
Legitimum atque illic hesternae occurrere coenae?
Servus erit minus ille miser, qui foderit agrum, 45
Quam dominum. Sed tu sane tenerum et puerum te
Et pulchrum et dignum cyatho coeloque putabas;
Vos humili asseculae, vos indulgebitis umquam
Cultori, iam nec morbo donare parati?
En cui tu viridem umbellam, cui succina mittas 50
Grandia, natalis quoties redit aut madidum ver
Incipit et strata positus longaque cathedra
Munera femineis tractat secreta kalendis!
Dic, passer, cui tot montes, tot praedia servas
Appula, tot milvos intra tua pascua lassos? 55
Te Trifolinus ager fecundis vitibus implet,
Suspectumque iugum Cumis et Gaurus inanis —
Nam quis plura linit victuro dolia musto? —
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Iugeribus paucis! meliusne hic rusticus infans 60
Cum matre et casulis et conlusore catello
Cymbala pulsantis legatum fiet amici?
Improbus es, quum poscis, ait. — Sed pensio clamat
Posce; sed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam sollers evasit Ulixes. 65
Alter emendus erit, namque hic non sufficit, ambo

Pascendi. Quid agam bruma spirante? quid, oro,
Quid dicam scapulis puerorum aquilone Decembri
Et pedibus? durate atque exspectate cicadas?
Verum, ut dissimules, ut mittas cetera, quanto 70
Metiris pretio, quod, ni tibi deditus essem
Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret?
Scis certe, quibus ista modis, quam saepe rogaris
Et quae pollicitus. Fugientem saepe puellam
Amplexu rapui; tabulas quoque ruperat et iam 75
Signabat; tota vix hoc ego nocte redemi,
Te plorante foris: testis mihi lectulus et tu,
Ad quem pervenit lecti sonus et dominae vox.
Instabile ac dirimi coeptum et iam paene solutum
Coniugium in multis domibus servavit adulter. 80
Quo te circumagas? quae prima aut ultima ponas?
Nullum ergo meritum est, ingrate ac perfide, nullum,
Quod tibi filiolus vel filia nascitur ex me?
Tollis enim et libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. Foribus suspende coronas, 85
Iam pater es: dedimus, quod famae opponere possis;
Iura parentis habes, propter me scriberis heres,
Legatum omne capis, nec non et dulce caducum.
Commoda praeterea iungentur multa caducis,
Si numerum, si tres implevero.“ Iusta doloris, 90
Naevole, causa tui; contra tamen ille quid affert?
„Neglegit atque alium bipedem sibi quaerit asellum.
Haec soli commissa tibi celare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querellas;
Nam res mortifera est inimicus pumice levis. 95
Qui modo secretum commiserat, ardet et odit,
Tamquam prodiderim, quidquid scio. Sumere ferrum,
Fuste aperire caput, candelam apponere valvis
Non dubitat; nec contemnas aut despicias, quod
His opibus numquam cara est annona veneni. 100
Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.“
O Corydon, Corydon, secretum divitis ullum
Esse putas? servi ut taceant, iumenta loquentur,
Et canis et postes et marmora. Claude fenestras,

Vela tegant rimas, iunge ostia, tollite lumen, 105
E medio face eant omnes, prope nemo recumbat:
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
Proximus ante diem caupo sciet; audiet et quae
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores. Quod enim dubitant componere crimen 110
In dominos, quoties rumoribus ulciscuntur
Baltea? nec deerit, qui te per compita quaerat
Nolentem et miseram vinosus inebriet aurem.
Illos ergo roges, quidquid paulo ante petebas
A nobis; taceant illi: sed prodere malunt 115
Arcanum, quam subrepti potare Falerni
Pro populo faciens quantum Saufeia bibebat.
Vivendum recte est, quum propter plurima, tum vel
Idcirco ut possis linguam contemnere servi.
Praecipue cave sis, ut linguas mancipiorum 120
Contemnas; nam lingua mali pars pessima servi;
Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
Quorum animas et farre suo custodit et aere.
„Utile consilium modo, sed commune, dedisti:
Nunc mihi quid suades post damnum temporis et spes 125
Deceptas? festinat enim decurrere velox
Flosculus angustae miseraeque brevissima vitae
Portio; dum bibimus, dum serta, unguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus.“
Ne trepida: numquam pathicus tibi deerit amicus, 130
Stantibus et salvis his collibus; undique ad illos
Convenient et carpentis et navibus omnes,
Qui digito scalpunt uno caput. Altera maior
Spes superest: tu tantum erucis imprime dentem.
„Haec exempla para felicibus; at mea Clotho 135
Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter.
O parvi nostrique Lares, quos ture minuto
Aut farre et tenui soleo exorare corona,
Quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete et baculo? viginti milia fenus 140
Pigneribus positis, argenti vascula puri,
Sed quae Fabricius censor notet, et duo fortes

De grege Moesorum, qui me cervice locata
Securum iubeant clamoso insistere circo.
Sit mihi praeterea curvus caelator et alter, 145
Qui multas facies pingit cito: sufficiunt haec,
Quando ego pauper ero! Votum miserabile, nec spes
His saltem; nam quum pro me Fortuna rogatur,
Affixit ceras illa de nave petitas,
Quae Siculos cantus effugit remige surdo.“ 150

D. IUNII IUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER QUARTUS.

SATIRA X.

Omnibus in terris, quae sunt a Gadibus usque
Auroram et Gangen, pauci dinoscere possunt
Vera bona atque illis multum diversa, remota
Erroris nebula. Quid enim ratione timemus
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te 5
Conatus non poeniteat votique peracti?
Evertere domos totas optantibus ipsis
Di faciles; nocitura toga, nocitura petuntur
Militia; torrens dicendi copia multis
Et sua mortifera est facundia; viribus ille 10
Confisus periit admirandisque lacertis.
Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat et cuncta exsuperans patrimonia census,
Quanto delphinis ballaena Britannica maior.

Temporibus diris igitur iussuque Neronis 15
Longinum et magnos Senecae praedivitis hortos
Clausit et egregias Lateranorum obsidet aedes
Tota cohors: rarus venit in coenacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium contumque timebis 20
Et motae ad lunam trepidabis arundinis umbras:
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota et cunctis notissima templis
Divitiae, crescant ut opes, ut maxima toto
Nostra sit arca foro. Sed nulla aconita bibuntur 25
Fictilibus; tunc illa time, quum pocula sumes
Gemmata et lato Setinum ardebit in auro.
Iamne igitur laudas, quod de sapientibus alter
Ridebat, quoties de limine moverat unum
Protuleratque pedem, flebat contrarius auctor? 30
Sed facilis cuivis rigidi censura cachinni:
Mirandum est, unde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus, quamquam non essent urbibus illis
Praetexta et trabeae, fasces, lectica, tribunal. 35
Quid, si vidisset praetorem curribus altis
Exstantem et medii sublimem pulvere circi
In tunica Iovis et pictae Sarrana ferentem
Ex humeris aulaea togae magnaeque coronae
Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla? 40
Quippe tenet sudans hanc publicus et, sibi consul
Ne placeat, curru servus portatur eodem.
Da nunc et volucrem, sceptro quae surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc praecedentia longi
Agminis officia et niveos ad frena Quirites, 45
Defossa in loculis quos sportula fecit amicos.
Tum quoque materiam risus invenit ad omnes
Occursus hominum, cuius prudentia monstrat,
Summos posse viros et magna exempla daturos
Vervecum in patria crassoque sub aere nasci. 50
Ridebat curas, nec non et gaudia vulgi,
Interdum et lacrimas, quum fortunae ipse minaci

Mandaret laqueum mediumque ostenderet unguem.
Ergo supervacua aut vel perniciosa petuntur,
Propter quae fas est genua incerare deorum. 55
Quosdam praecipitat subiecta potentia magnae
Invidiae; mergit longa atque insignis honorum
Pagina. Descendunt statuae restemque sequuntur,
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
Caedit et immeritis franguntur crura caballis: 60
Iam strident ignes, iam follibus atque caminis
Ardet adoratum populo caput et crepat ingens
Seianus; deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelves, sartago, matellae.
Pone domi laurus, duc in Capitolia magnum 65
Cretatumque bovem: Seianus ducitur unco
Spectandus; gaudent omnes: Quae labra, quis illi
Vultus erat! numquam, si quid mihi credis, amavi
Hunc hominem! sed quo cecidit sub crimine? quisnam
Delator? quibus indiciis, quo teste probavit? — 70
Nil horum: verbosa et grandis epistola venit
A Capreis. — Bene habet; nil plus interrogo. — Sed quid
Turba Remi? Sequitur fortunam ut semper et odit
Damnatos; idem populus, si Nortia Tusco
Favisset, si oppressa foret secura senectus 75
Principis, hac ipsa Seianum diceret hora
Augustum. Iam pridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effudit curas; nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet atque duas tantum res anxius optat, 80
Panem et circenses. — Perituros audio multos.
Nil dubium, magna est fornacula; pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.
Quam timeo, victus ne poenas exigat Aiax
Ut male defensus! curramus praecipites et, 85
Dum iacet in ripa, calcemus Caesaris hostem.
Sed videant servi, ne quis neget et pavidum in ius
Cervice obstricta dominum trahat. — Hi sermones
Tunc de Seiano, secreta haec murmura vulgi.
Visne salutari sicut Seianus? habere 90

Tantumdem atque illi summas donare curules,
Illum exercitibus praeponere? tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldaeo? vis certe pila, cohortes,
Egregios equites et castra domestica? quidni 95
Haec cupias? et qui nolunt occidere quemquam,
Posse volunt. Sed quae praeclara et prospera tanti,
Ut rebus laetis par sit mensura malorum?
Huius, qui trahitur, praetextam sumere mavis,
An Fidenarum Gabiorumque esse potestas 100
Et de mensura ius dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuis aedilis Ulubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Seianum; nam qui nimios optabat honores
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat 105
Excelsae turris tabulata, unde altior esset
Casus et impulsae praeceps immane ruinae.
Quid Crassos, quid Pompeios evertit, et illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus, 110
Magnaque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine caede ac vulnere pauci
Descendunt reges et sicca morte tyranni.
Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis
Incipit optare et totis Quinquatribus optat, 115
Quisquis adhuc uno parcam colit asse Minervam,
Quem sequitur custos angustae vernula capsae.
Eloquio sed uterque perit orator; utrumque
Largus et exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est et cervix caesa; nec umquam 120
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.
O fortunatam natam me consule Romam —
Antoni gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset. Ridenda poemata malo,
Quam te conspicuae, divina Philippica, famae, 125
Volveris a prima quae proxima. Saevus et illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenae
Torrentem et pleni moderantem frena theatri.

Dis ille adversis genitus fatoque sinistro,
Quem pater ardentis massae fuligine lippus 130
A carbone et forcipibus gladiosque parante
Incude et luteo Vulcano ad rhetora misit.
Bellorum exuviae, truncis affixa tropaeis
Lorica et fracta de casside buccula pendens
Et curtum temone iugum victaeque triremis 135
Aplustre et summo tristis captivus in arcu
Humanis maiora bonis creduntur. Ad hoc se
Romanus Graiusque et barbarus induperator
Erexit: causas discriminis atque laboris
Inde habuit. Tanto maior famae sitis est, quam 140
Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipsam,
Praemia si tollas? patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum et laudis tituli que cupido
Haesuri saxis cinerum custodibus, ad quae
Discutienda valent sterilis mala robora fici, 145
Quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.
Expende Hannibalem: quot libras in duce summo
Invenies? hic est, quem non capit Africa Mauro
Percussa Oceano Niloque admota tepenti,
Rursus ad Aethiopum populos altosque elephantos. 150
Additur imperiis Hispania, Pyrenaeum
Transilit; opposuit natura Alpemque nivemque:
Diducit scopulos et montem rumpit aceto.
Iam tenet Italiam; tamen ultra pergere tendit:
Actum, inquit, nihil est, nisi Poeno milite portas 155
Frangimus et media vexillum pono Subura.
O qualis facies et quali digna tabella,
Quum Gaetula ducem portaret bellua luscum!
Exitus ergo quis est? o gloria! vincitur idem
Nempe et in exilium praeceps fugit atque ibi magnus 160
Mirandusque cliens sedet ad praetoria regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animae, quae res humanas miscuit olim,
Non gladii, non saxa dabunt, nec tela, sed ille
Cannarum vindex et tanti sanguinis ultor 165
Annulus. I demens et saevas curre per Alpes,

Ut pueris placeas et declamatio fias!
Unus Pellaeo iuveni non sufficit orbis;
Aestuat infelix angusto limite mundi,
Ut Gyari clausus scopulis parvaque Seripho: 170
Quum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit. Mors sola fatetur,
Quantula sint hominum corpuscula. Creditur olim
Velificatus Athos et quidquid Graecia mendax
Audet in historia, constratum classibus isdem 175
Suppositumque rotis solidum mare; credimus altos
Defecisse amnes epotaque flumina Medo
Prandente, et madidis cantat quae Sostratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relicta,
In Corum atque Eurum solitus saevire flagellis 180
Barbarus, Aeolio numquam hoc in carcere passos,
Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigaeum?
Mitius id sane; quid? non et stigmate dignum
Credidit? huic quisquam vellet servire deorum?
Sed qualis rediit? nempe una nave, cruentis 185
Fluctibus ac tarda per densa cadavera prora.
Has toties optata exegit gloria poenas!
Da spatium vitae, multos da, Juppiter, annos!
Hoc recto vultu, solum hoc et pallidus optas.
Sed quam continuis et quantis longa senectus 190
Plena malis! deformem et tetrum ante omnia vultum
Dissimilemque sui, deformem pro cute pellem
Pendentesque genas et tales aspice rugas,
Quales, umbriferos ubi pandit Thabraca saltus,
In vetula scalpit iam mater simia bucca. 195
Plurima sunt iuvenum discrimina; pulchrior ille
Hoc, atque ille alio, multum hic robustior illo:
Una senum facies, cum voce trementia membra
Et iam leve caput madidique infantia nasi.
Frangendus misero gingiva panis inermi: 200
Usque adeo gravis uxori natisque sibique,
Ut captatori moveat fastidia Cosso.
Non eadem vini atque cibi, torpente palato,
Gaudia; nam coitus iam longa oblivio, vel si

Coneris, iacet exiguus cum ramice nervus 205
Et, quamvis tota palpetur nocte, iacebit.
Anne aliquid sperare potest haec inguinis aegri
Canities? quid quod merito suspecta libido est,
Quae Venerem affectat sine viribus? Aspice partis
Nunc damnum alterius; nam quae cantante voluptas, 210
Sit licet eximius, citharoedo, sitve Seleucus,
Et quibus aurata mos est fulgere lacerna?
Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet atque tubarum
Concentus? clamore opus est, ut sentiat auris, 215
Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.
Praeterea minimus gelido iam corpore sanguis
Febre calet sola: circumsilit agmine facto
Morborum omne genus; quorum si nomina quaeras,
Promptius expediam, quot amaverit Oppia moechos, 220
Quot Themison aegros autumno occiderit uno,
Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exsorbeat uno
Maura die, quot discipulos inclinet Hamillus;
Percurram citius, quot villas possideat nunc, 225
Quo tondente gravis iuveni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis; ambos
Perdidit ille oculos et luscis invidet; huius
Pallida labra cibum accipiunt digitis alienis,
Ipse ad conspectum coenae diducere rictum 230
Suetus hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater ieiuna. Sed omni
Membrorum damno maior dementia, quae nec
Nomina servorum nec vultum agnoscit amici,
Cum quo praeterita coenavit nocte, nec illos, 235
Quos genuit, quos eduxit. Nam codice saevo
Heredes vetat esse suos, bona tota feruntur
Ad Phialen; tantum artificis valet halitus oris,
Quod steterat multis in carcere fornicis annis.
Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sint 240
Funera natorum, rogus aspiciendus amatae
Coniugis et fratris plenaeque sororibus urnae.

Haec data poena diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus multis in luctibus inque
Perpetuo maerore et nigra veste senescant. 245
Rex Pylius, magno si quidquam credis Homero,
Exemplum vitae fuit a cornice secundae.
Felix nimirum, qui tot per secula mortem
Distulit atque suos iam dextra computat annos,
Quique novum toties mustum bibit. Oro, parumper 250
Attendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum et nimio de stamine, quum videt acris
Antilochi barbam ardentem, quum quaerit ab omni
Quisquis adest socius, cur haec in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiserit aevo? 255
Haec eadem Peleus, raptum quum luget Achillem,
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troia Priamus venisset ad umbras
Assaraci magnis sollemnibus, Hectore funus
Portante ac reliquis fratrum cervicibus inter 260
Iliadum lacrimas, ut primos edere planctus
Cassandra inciperet scissaque Polyxena palla,
Si foret exstinctus diverso tempore, quo non
Coeperat audaces Paris aedificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit 265
Eversa et flammis Asiam ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara
Et ruit ante aram summi Iovis, ut vetulus bos,
Qui domini cultris tenue et miserabile collum
Praebet, ab ingrato iam fastiditus aratro. 270
Exitus ille utcumque hominis, sed torva canino
Latravit rictu, quae post hunc vixerat, uxor.
Festino ad nostros et regem transeo Ponti
Et Croesum, quem vox iusti facunda Solonis
Respicere ad longae iussit spatia ultima vitae. 275
Exilium et carcer Minturnarumque paludes
Et mendicatus victa Carthagine panis
Hinc causas habuere. Quid illo cive tulisset
Natura in terris, quid Roma beatius umquam,
Si circumducto captivorum agmine et omni 280

Bellorum pompa animam exhalasset opimam,
Quum de Teutonico vellet descendere curru?
Provida Pompeio dederat Campania febres
Optandas, sed multae urbes et publica vota
Vicerunt; igitur fortuna ipsius et urbis 285
Servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatu
Lentulus, hac poena caruit ceciditque Cethegus
Integer, et iacuit Catilina cadavere toto.
Formam optat modico pueris, maiore puellis
Murmure, quum Veneris fanum videt, anxia mater 290
Usque ad delicias votorum. Cur tamen, inquit,
Corripias? pulchra gaudet Latona Diana. —
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipsa habuit; cuperet Rutilae Verginia gibbum
Accipere atque suam Rutilae dare. Filius autem 295
Corporis egregii miseros trepidosque parentes
Semper habet; rara est adeo concordia formae
Atque pudicitiae. Sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus ac veteres imitata Sabinos,
Praeterea castum ingenium vultumque modesto 300
Sanguine ferventem tribuat natura benigna
Larga manu: (quid enim puero conferre potest plus
Custode et cura natura potentior omni?)
Non licet esse viro; nam prodiga corruptoris
Improbitas ipsos audet temptare parentes. 305
Tanta in muneribus fiducia. Nullus ephebum
Deformem saeva castravit in arce tyrannus,
Nec praetextatum rapuit Nero loripedem nec
Strumosum atque utero pariter gibboque tumentem.
I nunc et iuvenis specie laetare tui, quem 310
Maiora exspectant discrimina: fiet adulter
Publicus et poenas metuet quascumque maritis
Iratis debet, nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos numquam incidat. Exigit autem
Interdum ille dolor plus quam lex ulla dolori 315
Concessit; necat hic ferro, secat ille cruentis
Verberibus, quosdam moechos et mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectae fiet adulter

Matronae; mox quum dederit Servilia nummos,
Fiet et illius, quam non amat, exuet omnem 320
Corporis ornatum; quid enim ulla negaverit udis
Inguinibus? sive est haec Oppia, sive Catulla
Deterior, totos habet illic femina mores. —
Sed casto quid forma nocet? — Quid profuit immo
Hippolyto grave propositum, quid Bellerophonti? 325
Erubuit nempe haec ceu fastidita, repulsa
Nec Stheneboea minus quam Cressa excanduit, et se
Concussere ambae. Mulier saevissima tunc est,
Quum stimulos odio pudor admovet. Elige, quidnam
Suadendum esse putes, cui nubere Caesaris uxor 330
Destinat. Optimus hic et formosissimus idem
Gentis patriciae rapitur miser exstinguendus
Messalinae oculis; dudum sedet illa parato
Flammeolo Tyriusque palam genialis in hortis
Sternitur, et ritu decies centena dabuntur 335
Antiquo, veniet cum signatoribus auspex.
Haec tu secreta et paucis commissa putabas?
Non nisi legitime vult nubere. Quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereundum erit ante lucernas;
Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res 340
Nota urbi et populo contingat principis aurem.
Dedecus ille domus sciet ultimus; interea tu
Obsequere imperio, si tanti vita dierum
Paucorum: quidquid levius meliusque putaris,
Praebenda est gladio pulchra haec et candida cervix. 345
  Nil ergo optabunt homines? — Si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis rebusque sit utile nostris.
Nam pro iucundis aptissima quaeque dabunt di.
Carior est illis homo, quam sibi. Nos animorum 350
Impulsu et caeca magnaque cupidine ducti
Coniugium petimus partumque uxoris; at illis
Notum, qui pueri qualisque futura sit uxor.
Ut tamen et poscas aliquid voveasque sacellis
Exta et candiduli divina tomacula porci, 355
Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

Fortem posce animum, mortis terrore carentem,
Qui spatium vitae extremum inter munera ponat
Naturae, qui ferre queat quoscumque labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil et potiores 360
Herculis aerumnas credat saevosque labores
Et Venere et coenis et pluma Sardanapalli.
Monstro quod ipse tibi possis dare; semita certe
Tranquillae per virtutem patet unica vitae.
Nullum numen abest, si sit prudentia; nos te 365
Nos facimus, Fortuna, deam coeloque locamus.

SATIRA XI.

Atticus eximie si coenat, lautus habetur;
Si Rutilus, demens. Quid enim maiore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? omnis
Convictus, thermae, stationes, omne theatrum
De Rutilo. Nam dum valida ac iuvenalia membra 5
Sufficiunt galeae, dumque ardent sanguine, fertur,
Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno,
Scripturus leges et regia verba lanistae.
Multos porro vides, quos saepe elusus ad ipsum
Creditor introitum solet exspectare macelli, 10
Et quibus in solo vivendi causa palato est.
Egregius coenat meliusque miserrimus horum
Et cito casurus iam perlucente ruina.
Interea gustus elementa per omnia quaerunt,
Numquam animo pretiis obstantibus; interius si 15
Attendas, magis illa iuvant, quae pluris emuntur.
Ergo haud difficile est perituram arcessere summam,
Lancibus oppositis vel matris imagine fracta,
Et quadringentis nummis condire gulosum
Fictile: sic veniunt ad miscillanea ludi. 20
Refert ergo, quis haec eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
Sumit et a censu famam trahit. Illum ego iure

Despiciam, qui scit, quanto sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus, hic tamen idem 25
Ignoret, quantum ferrata distet ab arca
Sacculus. E coelo descendit γνῶθι σεαυτόν,
Figendum et memori tractandum pectore, sive
Coniugium quaeras vel sacri in parte senatus
Esse velis; neque enim loricam poscit Achillis 30
Thersites, in qua se traducebat Ulixes;
Ancipitem seu tu magno discrimine causam
Protegere affectas, te consule, dic tibi, qui sis,
Orator vehemens, an Curtius et Matho buccae.
Noscenda est mensura sui spectandaque rebus 35
In summis minimisque, etiam quum piscis emetur;
Ne mullum cupias, quum sit tibi gobio tantum
In loculis. Quis enim te deficiente crumena
Et crescente gula manet exitus, aere paterno
Ac rebus mersis in ventrem, fenoris atque 40
Argenti gravis et pecorum agrorumque capacem?
Talibus a dominis post cuncta novissimus exit
Annulus, et digito mendicat Pollio nudo.
Non praematuri cineres nec funus acerbum
Luxuriae, sed morte magis metuenda senectus. 45
Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romae
Et coram dominis consumitur; inde ubi paulum
Nescio quid superest et pallet fenoris auctor,
Qui vertere solum, Baias et ad ostrea currunt.
Cedere namque foro iam non est deterius quam 50
Esquilias a ferventi migrare Subura.
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Maestitia est, caruisse anno circensibus uno.
Sanguinis in facie non haeret gutta; morantur
Pauci ridiculum et fugientem ex urbe pudorem. 55
Experiere hodie, numquid pulcherrima dictu,
Persice, non praestem vita vel moribus et re,
Sed laudem siliquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
Nam quum sis conviva mihi promissus, habebis 60
Evandrum, venies Tirynthius aut minor illo

Hospes, et ipse tamen contingens sanguine coelum:
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguissimus agro 65
Haedulus et toto grege mollior, inscius herbae,
Necdum ausus virgas humilis mordere salicti,
Qui plus lactis habet quam sanguinis, et montani
Asparagi, posito quos legit vilica fuso;
Grandia praeterea tortoque calentia foeno 70
Ova adsunt ipsis cum matribus, et servatae
Parte anni, quales fuerant in vitibus, uvae,
Signinum Syriumque pirum, de corbibus isdem
Aemula Picenis et odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam 75
Autumnum et crudi posuere pericula succi.
Haec olim nostri iam luxuriosa senatus
Coena fuit: Curius, parvo quae legerat horto,
Ipse focis brevibus ponebat oluscula, quae nunc
Squalidus in magna fastidit compede fossor, 80
Qui meminit, calidae sapiat quid vulva popinae.
Sicci terga suis, rara pendentia crate,
Moris erat quondam festis servare diebus
Et natalicium cognatis ponere lardum,
Accedente nova, si quam dabat hostia, carne. 85
Cognatorum aliquis titulo ter consulis atque
Castrorum imperiis et dictatoris honore
Functus ad has epulas solito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.
Quum tremerent autem Fabios durumque Catonem 90
Et Scauros et Fabricios, postremo severos
Censoris mores etiam collega timeret,
Nemo inter curas et seria duxit habendum,
Qualis in Oceano fluctu testudo nataret,
Clarum Troiugenis factura et nobile fulcrum; 95
Sed nudo latere et parvis frons aerea lectis
Vile coronati caput ostendebat aselli,
Ad quod lascivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus atque supellex.

Tunc rudis et Graias mirari nescius artes 100
Urbibus eversis praedarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Ut phaleris gauderet equus caelataque cassis
Romuleae simulacra ferae mansuescere iussae
Imperii fato, geminos sub rupe Quirinos, 105
Ac nudam effigiem clipeo venientis et hasta
Pendentisque dei perituro ostenderet hosti.
Ponebant igitur Tusco farrata catino;
Argenti quod erat, solis fulgebat in armis.
Omnia tunc, quibus invideas, si lividulus sis. 110
Templorum quoque maiestas praesentior et vox
Nocte fere media mediamque audita per urbem,
Litore ab Oceani Gallis venientibus et dis
Officium vatis peragentibus; his monuit nos,
Hanc rebus Latiis curam praestare solebat 115
Fictilis et nullo violatus Iuppiter auro.
Illa domi natas nostraque ex arbore mensas
Tempora viderunt; hos lignum stabat ad usus,
Annosam si forte nucem deiecerat eurus.
At nunc divitibus coenandi nulla voluptas, 120
Nil rhombus, nil dama sapit, putere videntur
Unguenta atque rosae, latos nisi sustinet orbes
Grande ebur et magno sublimis pardus hiatu,
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes
Et Mauri celeres et Mauro obscurior Indus, 125
Et quos deposuit Nabataeo bellua saltu,
Iam nimios capitique graves. Hinc surgit orexis,
Hinc stomacho vires; nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. Ergo superbum
Convivam caveo, qui me sibi comparet et res 130
Despicit exiguas. Adeo nulla uncia nobis
Est eboris nec tessellae nec calculus ex hac
Materia, quin ipsa manubria cultellorum
Ossea; non tamen his ulla umquam obsonia fiunt
Rancidula, aut ideo peior gallina secatur. 135
Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem

Sumine cum magno lepus atque aper et pygargus
Et Scythicae volucres et phoenicopterus ingens
Et Gaetulus oryx hebeti lautissima ferro 140
Caeditur et tota sonat ulmea coena Subura.
Nec frustum capreae subducere nec latus Afrae
Novit avis noster, tirunculus ac rudis omni
Tempore et exiguae furtis imbutus ofellae.
Plebeios calices et paucis assibus emptos 145
Porriget incultus puer atque a frigore tutus;
Non Phryx aut Lycius, [non a mangone petitus
Quisquam erit: in magno] quum posces, posce latine.
Idem habitus cunctis, tonsi rectique capilli
Atque hodie tantum propter convivia pexi. 150
Pastoris duri hic est filius, ille bubulci.
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam et notos tristis desiderat haedos,
Ingenui vultus puer ingenuique pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit; 155
Nec pupillares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas iam praebuit alas,
Crassa nec opposito pavidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit diffusa in montibus illis,
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit; 160
Namque una atque eadem est vini patria atque ministri.
Forsitan exspectes, ut Gaditana canoro
Incipiant prurire choro plausuque probatae
Ad terram tremulo descendant clune puellae?
Spectant hoc nuptae iuxta recubante marito, 165
Quod pudeat narrare aliquem praesentibus ipsis,
Irritamentum Veneris languentis et acres
Divitis urticae (maior tamen ista voluptas
Alterius sexus; magis ille extenditur et mox
Auribus atque oculis concepta urina movetur); 170
Non capit has nugas humilis domus. Audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet, ille fruatur
Vocibus obscenis omnique libidinis arte,
Qui Lacedaemonium pytismate lubricat orbem; 175

Namque ibi fortunae veniam damus. Alea turpis,
Turpe et adulterium mediocribus; haec eadem illi
Omnia quum faciunt, hilares nitidique vocantur.
Nostra dabunt alios hodie convivia ludos:
Conditor Iliados cantabitur atque Maronis 180
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert, tales versus qua voce legantur?
  Sed nunc dilatis averte negotia curis
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totum cessare diem; non fenoris ulla 185
Mentio nec, prima si luce egressa reverti
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor,
Humida suspectis referens multicia rugis
Vexatasque comas et vultum auremque calentem.
Protinus ante meum quidquid dolet exue limen, 190
Pone domum et servos et quidquid frangitur illis
Aut perit; ingratos ante omnia pone sodales.
Interea Megalesiacae spectacula mappae
Idaeum sollemne colunt, similisque triumpho
Praeda caballorum praetor sedet ac, mihi pace 195
Immensae nimiaeque licet si dicere plebis,
Totam hodie Romam circus capit et fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
Nam si deficeret, maestam attonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis 200
Consulibus. Spectent iuvenes, quos clamor et audax
Sponsio, quos cultae decet assedisse puellae;
Nostra bibat vernum contracta cuticula solem
Effugiatque togam. Iam nunc in balnea salva
Fronte licet vadas, quamquam solida hora supersit 205
Ad sextam. Facere hoc non possis quinque diebus
Continuis, quia sunt talis quoque taedia vitae
Magna; voluptates commendat rarior usus.

SATIRA XII.

Natali, Corvine, die mihi dulcior haec lux,
Qua festus promissa deis animalia cespes
Exspectat. Niveam reginae ducimus agnam,
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura;
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem 5
Tarpeio servata Iovi frontemque coruscat,
Quippe ferox vitulus, templis maturus et arae
Spargendusque mero, quem iam pudet ubera matris
Ducere, qui vexat nascenti robora cornu.
Si res ampla domi similisque affectibus esset, 10
Pinguior Hispulla traheretur taurus et ipsa
Mole piger nec finitima nutritus in herba,
Laeta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret et a grandi cervix ferienda ministro,
Ob reditum trepidantis adhuc horrendaque passi 15
Nuper et incolumem sese mirantis amici.
Nam praeter pelagi casus et fulminis ictus
Evasit: densae coelum abscondere tenebrae
Nube una subitusque antemnas impulit ignis,
Quum se quisque illo percussum crederet et mox 20
Attonitus nullum conferri posse putaret
Naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
Talia, tam graviter, si quando poetica surgit
Tempestas. Genus ecce aliud discriminis audi
Et miserere iterum, quamquam sint cetera sortis 25
Eiusdem pars dira quidem, sed cognita multis
Et quam votiva testantur fana tabella
Plurima; pictores quis nescit ab Iside pasci?
Accidit et nostro similis fortuna Catullo.
Quum plenus fluctu medius foret alveus et iam, 30
Alternum puppis latus evertentibus undis
Arboris incertae, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem, decidere iactu
Coepit cum ventis, imitatus castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno 35

Testiculi: adeo medicatum intellegit inguen.
Fundite, quae mea sunt, dicebat, cuncta, Catullus,
Praecipitare volens etiam pulcherrima, vestem
Purpuream, teneris quoque Maecenatibus aptam,
Atque alias, quarum generosi graminis ipsum 40
Infecit natura pecus, sed et egregius fons
Viribus occultis et Baeticus adiuvat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnae cratera capacem
Et dignum sitiente Pholo vel coniuge Fusci; 45
Adde et bascaudas et mille escaria, multum
Caelati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte quis audet
Argento praeferre caput rebusque salutem?
[Non propter vitam faciunt patrimonia quidam, 50
Sed vitio caeci propter patrimonia vivunt.]
Iactatur rerum utilium pars maxima, sed nec
Damna levant; tunc adversis urgentibus illuc
Reccidit, ut malum ferro summitteret, ac se
Explicat angustum: discriminis ultima, quando 55
Praesidia afferimus navem factura minorem.
I nunc et ventis animam committe, dolato
Confisus ligno, digitis a morte remotus
Quattuor aut septem, si sit latissima taeda;
Mox cum reticulis et pane et ventre lagonae 60
Aspice sumendas in tempestate secures.
Sed postquam iacuit planum mare, tempora postquam
Prospera vectoris fatumque valentius euro
Et pelago, postquam Parcae meliora benigna
Pensa manu ducunt hilares et staminis albi 65
Lanificae, modica nec multum fortior aura
Ventus adest: inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extensis et, quod superaverat unum,
Velo prora suo. Iam deficientibus austris
Spes vitae cum sole redit; tunc gratus Iulo 70
Atque novercali sedes praelata Lavino
Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, laetis Phrygibus mirabile sumen,

Et numquam visis triginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per aequora moles 75
Tyrrhenamque pharon porrectaque brachia rursum,
Quae pelago occurrunt medio longeque relinquunt
Italiam (non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit); sed trunca puppe magister
Interiora petit Baianae pervia cymbae, 80
Tuti stagna sinus, gaudent ubi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautae.
Ite igitur, pueri, linguis animisque faventes,
Sertaque delubris et farra imponite cultris
Ac molles ornate focos glebamque virentem! 85
Iam sequar et sacro, quod praestat, rite peracto
Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
Accipiunt fragili simulacra nitentia cera.
Hic nostrum placabo Iovem Laribusque paternis
Tura dabo atque omnes violae iactabo colores. 90
Cuncta nitent; longos erexit ianua ramos
Et matutinis operatur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint haec, Corvine: Catullus,
Pro cuius reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet heredes. Libet exspectare, quis aegram 95
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam sterili; verum haec nimia est impensa: coturnix
Nulla umquam pro patre cadet. Sentire calorem
Si coepit locuples Gallitta et Paccius orbi,
Legitime fixis vestitur tota libellis 100
Porticus, exsistunt qui promittant hecatomben;
Quatenus hic non sunt nec venales elephanti,
Nec Latio aut usquam sub nostro sidere talis
Bellua concipitur, sed furva gente petita
Arboribus Rutulis et Turni pascitur agro, 105
Caesaris armentum, nulli servire paratum
Privato; siquidem Tyrio parere solebant
Hannibali et nostris ducibus regique Molosso
Horum maiores ac dorso ferre cohortes
Partem aliquam bellique et euntem in proelia turrem. 110
Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Histrum

Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras
Et cadat ante Lares Gallittae, victima sola
Tantis digna deis et captatoribus horum.
Alter enim, si concedas mactare, vovebit 115
De grege servorum magna aut pulcherrima quaeque
Corpora, vel pueris et frontibus ancillarum
Imponet vittas, et si qua est nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etsi
Non sperat tragicae furtiva piacula cervae. 120
Laudo meum civem, nec comparo testamento
Mille rates; nam si Libitinam evaserit aeger,
Delebit tabulas, inclusus carcere nassae,
Post meritum sane mirandum, atque omnia soli
Forsan Pacuvio breviter dabit, ille superbus 125
Incedet victis rivalibus. Ergo vides quam
Grande operae pretium faciat iugulata Mycenis.
Vivat Pacuvius, quaeso, vel Nestora totum;
Possideat, quantum rapuit Nero; montibus aurum
Exaequet; nec amet quemquam, nec ametur ab ullo. 130

D. IUNII IUVENALIS
AQUINATIS
SATIRARUM
LIBER QUINTUS.

SATIRA XIII.

Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. Prima est haec ultio, quod se
Iudice nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci praetoris vicerit urna.

Quid sentire putas omnes, Calvine, recenti 5
De scelere et fidei violatae crimine? sed nec
Tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
Iacturae te mergat onus, nec rara videmus,
Quae pateris; casus multis hic cognitus ac iam
Tritus et e medio fortunae ductus acervo. 10
Ponamus nimios gemitus; flagrantior aequo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere maior.
Tu quamvis levium minimam exiguamque malorum
Particulam vix ferre potes, spumantibus ardens
Visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus 15
Depositum. Stupet haec, qui iam post terga reliquit
Sexaginta annos, Fonteio consule natus:
An nihil in melius tot rerum proficit usu?
Magna quidem, sacris quae dat praecepta libellis,
Victrix fortunae sapientia; ducimus autem 20
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitae
Nec iactare iugum vita didicere magistra.
Quae tam festa dies, ut cesset prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quaesitum et partos gladio vel pyxide nummos? 25
Rari quippe boni, numero vix sunt totidem quot
Thebarum portae vel divitis ostia Nili.
Nona aetas agitur peioraque secula ferri
Temporibus, quorum sceleri non invenit ipsa
Nomen et a nullo posuit natura metallo; 30
Nos hominum divumque fidem clamore ciemus,
Quanto Faesidium laudat vocalis agentem
Sportula. Dic, senior bulla dignissime, nescis,
Quas habeat veneres aliena pecunia? nescis,
Quem tua simplicitas risum vulgo moveat, quum 35
Exigis a quoquam, ne peieret et putet ullis
Esse aliquod numen templis araeque rubenti?
Quondam hoc indigenae vivebant more, priusquam
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc, quum virguncula Iuno 40
Et privatus adhuc Idaeis Iuppiter antris,
Nulla super nubes convivia coelicolarum,

Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos et iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparaea nigra taberna, 45
Prandebat sibi quisque deus, nec turba deorum
Talis ut est hodie, contentaque sidera paucis
Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere; nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium aut Sicula torvus cum coniuge Pluton, 50
Nec rota nec furiae nec saxum aut vulturis atri
Poena, sed infernis hilares sine regibus umbrae.
Improbitas illo fuit admirabilis aevo,
Credebant quo grande nefas et morte piandum,
Si iuvenis vetulo non assurrexerat et si 55
Barbato cuicumque puer, licet ipse videret
Plura domi fraga et maiores glandis acervos.
Tam venerabile erat praecedere quattuor annis,
Primaque par adeo sacrae lanugo senectae!
Nunc, si depositum non infitietur amicus, 60
Si reddat veterem cum tota aerugine follem,
Prodigiosa fides et Tuscis digna libellis,
Quaeque coronata lustrari debeat agna.
Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero vel mirandis sub aratro 65
Piscibus inventis et fetae comparo mulae,
Sollicitus, tamquam lapides effuderit imber
Examenque apium longa consederit uva
Culmine delubri, tamquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris et lactis vertice torrens. 70
 Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega? quid si bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo? maiorem tertius illa
Summam, quam patulae vix ceperat angulus arcae?
Tam facile et pronum est superos contemnere testes, 75
Si mortalis idem nemo sciat! Aspice, quanta
Voce neget, quae sit ficti constantia vultus:
Per Solis radios Tarpeiaque fulmina iurat
Et Martis frameam et Cirrhaei spicula vatis,
Per calamos venatricis pharetramque puellae, 80

Perque tuum, pater Aegaei Neptune, tridentem;
Addit et Herculeos arcus hastamque Minervae et
Quidquid habent telorum armamentaria coeli.
Si vero et pater est, comedam, inquit, flebile nati
Sinciput elixi Pharioque madentis aceto. 85
Sunt in fortunae qui casibus omnia ponant
Et nullo credant mundum rectore moveri,
Natura volvente vices et lucis et anni,
Atque ideo intrepidi quaecumque altaria tangunt.
[Est alius metuens, ne crimen poena sequatur;] 90
Hic putat esse deos et peierat, atque ita secum:
Decernat, quodcumque volet, de corpore nostro
Isis et irato feriat mea lumina sistro,
Dummodo vel caecus teneam quos abnego nummos.
Et phthisis et vomicae putres et dimidium crus 95
Sunt tanti, pauper locupletem optare podagram
Nec dubitet Ladas, si non eget Anticyra nec
Archigene; quid enim velocis gloria plantae
Praestat et esuriens Pisaeae ramus olivae?
Ut sit magna, tamen certe lenta ira deorum est: 100
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? Sed et exorabile numen
Fortasse experiar; solet his ignoscere; multi
Committunt eadem diverso crimina fato;
Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema. 105
Sic animum dirae trepidum formidine culpae
Confirmant: tunc te sacra ad delubra vocantem
Praecedit, trahere immo ultro ac vexare paratus.
Nam quum magna malae superest audacia causae,
Creditur a multis fiducia. Mimum agit ille, 110
Urbani qualem fugitivus scurra Catulli:
Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
Vel potius quantum Gradivus Homericus: Audis,
Iuppiter, haec, nec labra moves, quum mittere vocem
Debueris vel marmoreus vel aeneus? aut cur 115
In carbone tuo charta pia tura soluta
Ponimus et sectum vituli iecur albaque porci
Omenta? ut video, nullum discrimen habendum est

Effigies inter vestras statuamque Vagelli.
  Accipe, quae contra valeat solatia ferre 120
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui laetum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis maioribus aegri,
Tu venam vel discipulo committe Philippi. 125
Si nullum in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo, nec pugnis caedere pectus
Te veto nec plana faciem contundere palma;
Quandoquidem accepto claudenda est ianua damno,
Et maiore domus gemitu, maiore tumultu 130
Planguntur nummi, quam funera. Nemo dolorem
Fingit in hoc casu, vestem diducere summam
Contentus, vexare oculos humore coacto:
Ploratur lacrimis amissa pecunia veris.
Sed si cuncta vides simili fora plena querella, 135
Si decies lectis diversa parte tabellis
Vana supervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos littera gemmaque princeps
Sardonychum, loculis quae custoditur eburnis:
Ten', o delicias! extra communia censes 140
Ponendum, quia tu gallinae filius albae,
Nos viles pulli, nati infelicibus ovis?
Rem pateris modicam et mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos maiora ad crimina. Confer
Conductum latronem, incendia sulfure coepta 145
Atque dolo, primos quum ianua colligit ignes;
Confer et hos, veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandae robiginis et populorum
Dona vel antiquo positas a rege coronas.
Haec ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui 150
Radat inaurati femur Herculis et faciem ipsam
Neptuni, qui bracteolam de Castore ducat;
An dubitet, solitus totum conflare Tonantem?
Confer et artifices mercatoremque veneni
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo 155
Clauditur adversis innoxia simia fatis.

Haec quota pars scelerum, quae custos Gallicus urbis
Usque a lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficit una domus; paucos consume dies, et 160
Dicere te miserum, postquam illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroe crasso maiorem infante mamillam?
Caerula quis stupuit Germani lumina, flavam
Caesariem et madido torquentem cornua cirro? 165
Nempe quod haec illis natura est omnibus una.
Ad subitas Thracum volucres nubemque sonoram
Pygmaeus parvis currit bellator in armis,
Mox impar hosti raptusque per aera curvis
Unguibus a saeva fertur grue: si videas hoc 170
Gentibus in nostris, risu quatiare; sed illic,
Quamquam eadem assidue spectentur proelia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.
Nullane periuri capitis fraudisque nefandae
Poena erit? — Abreptum crede hunc graviore catena 175
Protinus et nostro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio; manet illa tamen iactura, nec umquam
Depositum tibi sospes erit, sed corpore trunco
Invidiosa dabit minimus solatia sanguis. —
At vindicta bonum vita iucundius ipsa. — 180
Nempe hoc indocti, quorum praecordia nullis
Interdum aut levibus videas flagrantia causis:
Quantulacumque adeo est occasio, sufficit irae.
Chrysippus non dicet idem nec mite Thaletis
Ingenium dulcique senex vicinus Hymetto, 185
Qui partem acceptae saeva inter vincla cicutae
Accusatori nollet dare. Plurima felix
Paulatim vitia atque errores exuit omnes,
Prima docet rectum sapientia; quippe minuti
Semper et infirmi est animi exiguique voluptas 190
Ultio: continuo sic collige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam femina. Cur tamen hos tu
Evasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos et surdo verbere caedit

Occultum quatiente animo tortore flagellum? 195
Poena autem vehemens ac multo saevior illis,
Quas et Caedicius gravis invenit et Rhadamanthus,
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia vates,
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret 200
Depositum retinere et fraudem iure tueri
Iurando; quaerebat enim, quae numinis esset
Mens, et an hoc illi facinus suaderet Apollo?
Reddidit ergo metu, non moribus; et tamen omnem
Vocem adyti dignam templo veramque probavit, 205
Exstinctus tota pariter cum prole domoque
Et quamvis longa deductis gente propinquis.
Has patitur poenas peccandi sola voluntas;
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet: cedo, si conata peregit! 210
Perpetua anxietas nec mensae tempore cessat,
Faucibus ut morbo siccis interque molares
Difficili crescente cibo; Setina misellus
Exspuit, Albani veteris pretiosa senectus
Displicet; ostendas melius, densissima ruga 215
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem si forte indulsit cura soporem
Et toto versata toro iam membra quiescunt,
Continuo templum et violati numinis aras
Et, quod praecipuis mentem sudoribus urget, 220
Te videt in somnis; tua sacra et maior imago
Humana turbat pavidum cogitque fateri.
Hi sunt, qui trepidant et ad omnia fulgura pallent,
Quum tonat, exanimes primo quoque murmure coeli;
Non quasi fortuitus nec ventorum rabie, sed 225
Iratus cadat in terras et iudicet ignis.
Illa nihil nocuit: cura graviore timetur
Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.
Praeterea lateris vigili cum febre dolorem
Si coepere pati, missum ad sua corpora morbum 230
Infesto credunt a numine; saxa deorum
Haec et tela putant. Pecudem spondere sacello

Balantem et Laribus cristam promittere galli
Non audent; quid enim sperare nocentibus aegris
Concessum? vel quae non dignior hostia vita? 235
Mobilis et varia est ferme natura malorum.
Quum scelus admittunt, superest constantia; quid fas
Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa et mutari nescia. Nam quis 240
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Eiectum semel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno
Flagitio? dabit in laqueum vestigia noster
Perfidus et nigri patietur carceris uncum 245
Aut maris Aegaei rupem scopulosque frequentes
Exulibus magnis. Poena gaudebis amara
Nominis invisi, tandemque fatebere laetus,
Nec surdum nec Tiresian quemquam esse deorum.

SATIRA XIV.

Plurima sunt, Fuscine, et fama digna sinistra
Et nitidis maculam haesuram figentia rebus,
Quae monstrant ipsi pueris traduntque parentes.
Si damnosa senem iuvat alea, ludit et heres
Bullatus parvoque eadem movet arma fritillo. 5
Nec melius de se cuiquam sperare propinquo
Concedet iuvenis, qui radere tubera terrae,
Boletum condire et eodem iure natantes
Mergere ficedulas didicit, nebulone parente
Et cana monstrante gula: quum septimus annus 10
Transierit puerum, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoveas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto coenare paratu
Semper et a magna non degenerare culina.
Mitem animum et mores modicis erroribus aequos 15
Praecipit atque animas servorum et corpora nostra

Materia constare putat paribusque elementis,
An saevire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu et nullam Sirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidi laris ac Polyphemus, 20
Tunc felix, quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro?
Quid suadet iuveni laetus stridore catenae,
Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer?
Rusticus exspectas, ut non sit adultera Largae 25
Filia, quae numquam maternos dicere moechos
Tam cito nec tanto poterit contexere cursu,
Ut non ter decies respiret? conscia matri
Virgo fuit; ceras nunc hac dictante pusillas
Implet et ad moechum dat eisdem ferre cinaedis. 30
Sic natura iubet: velocius et citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla, domestica magnis
Quum subeunt animos auctoribus. Unus et alter
Forsitan haec spernant iuvenes, quibus arte benigna
Et meliore luto finxit praecordia Titan; 35
Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpae.
Abstineas igitur damnandis; huius enim vel
Una potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti, quoniam dociles imitandis 40
Turpibus ac pravis omnes sumus; et Catilinam
Quocumque in populo videas, quocumque sub axe,
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.
Nil dictu foedum visuque haec limina tangat,
Intra quae pater est; procul, ah procul inde puellae 45
Lenonum et cantus pernoctantis parasiti!
Maxima debetur puero reverentia: si quid
Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos,
Sed peccaturo obstet tibi filius infans.
Nam si quid dignum censoris fecerit ira 50
Quandoque et similem tibi se non corpore tantum
Nec vultu dederit, morum quoque filius et qui
Omnia deterius tua per vestigia peccet,
Corripies nimirum et castigabis acerbo

Clamore ac post haec tabulas mutare parabis: 55
Unde tibi frontem libertatemque parentis,
Quum facias peiora senex vacuumque cerebro
Iam pridem caput hoc ventosa cucurbita quaerat?
Hospite venturo, cessabit nemo tuorum.
Verre pavimentum, nitidas ostende columnas, 60
Arida cum tota descendat aranea tela,
Hic leve argentum, vasa aspera tergeat alter:
Vox domini furit instantis virgamque tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore foeda canino
Atria displiceant oculis venientis amici, 65
Ne perfusa luto sit porticus; et tamen uno
Semodio scobis haec emendat servulus unus:
Illud non agitas, ut sanctam filius omni
Aspiciat sine labe domum vitioque carentem?
Gratum est, quod patriae civem populoque dedisti, 70
Si facis ut patriae sit idoneus, utilis agris,
Utilis et bellorum et pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus et quibus hunc tu
Moribus instituas. Serpente ciconia pullos
Nutrit et inventa per devia rura lacerta: 75
Illi eadem sumptis quaerunt animalia pinnis.
Vultur iumento et canibus crucibusque relictis
Ad fetus properat partemque cadaveris affert:
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis et se
Pascentis, propria quum iam facit arbore nidos. 80
Sed leporem aut capream famulae Iovis et generosae
In saltu venantur aves, hinc praeda cubili
Ponitur: inde autem quum se matura levabit
Progenies, stimulante fame festinat ad illam,
Quam primum praedam rupto gustaverat ovo. 85
Aedificator erat Cretonius et modo curvo
Litore Caietae, summa nunc Tiburis arce,
Nunc Praenestinis in montibus alta parabat
Culmina villarum Graecis longeque petitis
Marmoribus, vincens Fortunae atque Herculis aedem, 90
Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Cretonius, imminuit rem,

Fregit opes; nec parva tamen mensura relictae
Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas. 95
Quidam sortiti metuentem sabbata patrem
Nil praeter nubes et coeli numen adorant,
Nec distare putant humana carne suillam,
Qua pater abstinuit; mox et praeputia ponunt.
Romanas autem soliti contemnere leges 100
Iudaicum ediscunt et servant ac metuunt ius,
Tradidit arcano quodcumque volumine Moses,
Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti,
Quaesitum ad fontem solos deducere verpos.
Sed pater in causa, cui septima quaeque fuit lux 105
Ignava et partem vitae non attigit ullam.
Sponte tamen iuvenes imitantur cetera: solam
Inviti quoque avaritiam exercere iubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis et umbra,
Quum sit triste habitu vultuque et veste severum 110
Nec dubie tamquam frugi laudetur avarus,
Tamquam parcus homo et rerum tutela suarum
Certa magis, quam si fortunas servet easdem
Hesperidum serpens aut Ponticus. Adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat adquirendi 115
Artificem; quippe his crescunt patrimonia fabris.
Sed crescunt quocumque modo, maioraque fiunt
Incude assidua semperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros;
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati 120
Pauperis esse putat, iuvenes hortatur, ut illam
Ire viam pergant et eidem incumbere sectae.
Sunt quaedam vitiorum elementa: his protinus illos
Imbuit et cogit minimas ediscere sordes,
Mox adquirendi docet insatiabile votum. 125
Servorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoque esuriens; neque enim omnia sustinet umquam
Mucida caerulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio servare minutal
Septembri, nec non differre in tempora coenae 130

Alterius conchem aestivi cum parte lacerti
Signatam vel dimidio putrique siluro,
Filaque sectivi numerata includere porri:
Invitatus ad haec aliquis de ponte negabit.
Sed quo divitias haec per tormenta coactas, 135
Quum furor haud dubius, quum sit manifesta phrenesis,
Ut locuples moriaris, egentis vivere fato?
Interea pleno quum turget sacculus ore,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crevit,
Et minus hanc optat qui non habet. Ergo paratur 140
Altera villa tibi, quum rus non sufficit unum,
Et proferre libet fines, maiorque videtur
Et melior vicina seges: mercaris et hanc et
Arbusta et densa montem qui canet oliva.
Quorum si pretio dominus non vincitur ullo, 145
Nocte boves macri lassoque famelica collo
Iumenta ad virides huius mittentur aristas;
Nec prius inde domum, quam tota novalia saevos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix possis, quam multi talia plorent, 150
Et quot venales iniuria fecerit agros.
Sed qui sermones, quam foedae buccina famae! —
Quid nocet haec? inquit; tunicam mihi malo lupini,
Quam si me toto laudet vicinia pago
Exigui ruris paucissima farra secantem. — 155
Scilicet et morbis et debilitate carebis,
Et luctum et curam effugies, et tempora vitae
Longa tibi posthac fato meliore dabuntur,
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat. 160
Mox etiam fractis aetate ac Punica passis
Proelia vel Pyrrhum immanem gladiosque Molossos
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
Vulneribus: merces haec sanguinis atque laboris
Nullis visa umquam meritis minor, aut ingratae 165
Curta fides patriae. Saturabat glebula talis
Patrem ipsum turbamque casae, qua feta iacebat
Uxor et infantes ludebant quattuor, unus

Vernula, tres domini; sed magnis fratribus horum
A scrobe vel sulco redeuntibus altera coena 170
Amplior et grandes fumabant pultibus ollae.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum causae; nec plura venena
Miscuit aut ferro grassatur saepius ullum
Humanae mentis vitium, quam saeva cupido 175
Immodici census. Nam dives qui fieri vult,
Et cito vult fieri; sed quae reverentia legum,
Quis metus aut pudor est umquam properantis avari?
Vivite contenti casulis et collibus istis,
O pueri! Marsus dicebat et Hernicus olim 180
Vestinusque senex: panem quaeramus aratro,
Qui satis est mensis; laudant hoc numina ruris,
Quorum ope et auxilio gratae post munus aristae
Contingunt homini veteris fastidia quercus.
Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto 185
Per glaciem perone tegi, qui summovet euros
Pellibus inversis; peregrina ignotaque nobis
Ad scelus atque nefas, quaecumque est, purpura ducit.
Haec illi veteres praecepta minoribus: at nunc
Post finem autumni media de nocte supinum 190
Clamosus iuvenem pater excitat: Accipe ceras,
Scribe, puer, vigila, causas age, perlege rubras
Maiorum leges aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo naresque pilosas
Annotet et grandes miretur Laelius alas. 195
Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
Ut locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
Afferat; aut, longos castrorum ferre labores
Si piget et trepidum solvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares quod vendere possis 200
Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
Ullius subeant ablegandae Tiberim ultra,
Neu credas ponendum aliquid discriminis inter
Unguenta et corium. Lucri bonus est odor ex re
Qualibet: illa tuo sententia semper in ore 205
Versetur, dis atque ipso Iove digna poeta.

Unde habeas, quaerit nemo, sed oportet habere:
Hoc monstrant vetulae pueris repentibus assae,
Hoc discunt omnes ante alpha et beta puellae. —
Talibus instantem monitis quemcumque parentem 210
Sic possem affari: Dic, o vanissime, quis te
Festinare iubet? meliorem praesto magistro
Discipulum. Securus abi; vinceris, ut Aiax
Praeteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum est teneris: nondum implevere medullas 215
Maturae mala nequitiae; ast quum pectere barbam
Coeperit et longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, vendet periuria summa
Exigua et Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam iam crede nurum, si limina vestra 220
Mortifera cum dote subit: quibus illa premetur
Per somnum digitis! nam quae terraque marique
Adquirenda putas, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni sceleris labor. Haec ego numquam
Mandavi, dices olim, nec talia suasi; 225
Mentis causa malae tamen est et origo penes te.
Nam quisquis magni census praecepit amorem,
Et laevo monitu pueros producit avaros,
[Et qui per fraudes patrimonia conduplicare,]
Dat libertatem et totas effundit habenas 230
Curriculo; quem si revoces, subsistere nescit
Et te contempto rapitur metisque relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas; adeo indulgent sibi latius ipsi.
Quum dicis iuveni stultum, qui donet amico, 235
Qui paupertatem levet attollatque propinqui,
Et spoliare doces et circumscribere et omni
Crimine divitias adquirere, quarum amor in te
Quantus erat patriae Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, si Graecia vera, Menoeceus; 240
In quorum sulcis legiones dentibus anguis
Cum clipeis nascuntur et horrida bella capessunt
Continuo, tamquam et tubicen surrexerit una.
Ergo ignem, cuius scintillas ipse dedisti,

Flagrantem late et rapientem cuncta videbis, 245
Nec tibi parcetur misero, trepidumque magistrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota mathematicis genesis tua; sed grave tardas
Exspectare colus: morieris stamine nondum
Abrupto. Iam nunc obstas et vota moraris, 250
Iam torquet iuvenem longa et cervina senectus.
Ocius Archigenen quaere atque eme quod Mithridates
Composuit, si vis aliam decerpere ficum
Atque alias tractare rosas. Medicamen habendum est,
Sorbere ante cibum quod debeat et pater et rex. 255
  Monstro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla aequare queas praetoris pulpita lauti,
Si spectes, quanto capitis discrimine constent
Incrementa domus, aerata multus in arca
Fiscus et ad vigilem ponendi Castora nummi, 260
Ex quo Mars ultor galeam quoque perdidit et res
Non potuit servare suas. Ergo omnia Florae
Et Cereris licet et Cybeles aulaea relinquas;
Tanto maiores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum iactata petauro 265
Corpora quique solet rectum descendere funem,
Quam tu, Corycia semper qui puppe moraris
Atque habitas, coro semper tollendus et austro,
[Perditus ac vilis sacci mercator olentis,]
Qui gaudes pingue antiquae de litore Cretae 270
Passum et municipes Iovis advexisse lagonas?
Hic tamen ancipiti figens vestigia planta
Victum illa mercede parat brumamque famemque
Illa reste cavet: tu propter mille talenta
Et centum villas temerarius. Aspice portus 275
Et plenum magnis trabibus mare: plus hominum est iam
In pelago; veniet classis, quocumque vocarit
Spes lucri, nec Carpathium Gaetulaque tantum
Aequora transiliet, sed longe Calpe relicta
Audiet Herculeo stridentem gurgite solem. 280
Grande operae pretium est, ut tenso folle reverti
Inde domum possis tumidaque superbus aluta

Oceani monstra et iuvenes vidisse marinos.
Non unus mentes agitat furor: ille sororis
In manibus vultu Eumenidum terretur et igni, 285
Hic bove percusso mugire Agamemnona credit
Aut Ithacum; parcat tunicis licet atque lacernis,
Curatoris eget, qui navem mercibus implet
Ad summum latus et tabula distinguitur unda,
Quum sit causa mali tanti et discriminis huius 290
Concisum argentum in titulos faciesque minutas.
Occurrunt nubes et fulgura: Solvite funem,
Frumenti dominus clamat piperisve coempti,
Nil color hic coeli, nil fascia nigra minatur;
Aestivum tonat. — Infelix hac forsitan ipsa 295
Nocte cadit fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus et zonam laeva morsuque tenebit.
Sed cuius votis modo non suffecerat aurum,
Quod Tagus et rutila volvit Pactolus arena,
Frigida sufficient velantes inguina panni 300
Exiguusque cibus, mersa rate naufragus assem
Dum rogat et picta se tempestate tuetur.
Tantis parta malis cura maiore metuque
Servantur. Misera est magni custodia census!
Dispositis praedives hamis vigiläre cohortem 305
Servorum noctu Licinus iubet, attonitus pro
Electro signisque suis Phrygiaque columna
Atque ebore et lata testudine. Dolia nudi
Non ardent Cynici; si fregeris, altera fiet
Cras domus, atque eadem plumbo commissa manebit. 310
Sensit Alexander, testa quum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,
Passurus gestis aequanda pericula rebus.
Nullum numen abest, si sit prudentia; nos te, 315
Nos facimus, Fortuna, deam. Mensura tamen quae
Sufficiat census, si quis me consulat, edam:
In quantum sitis atque fames et frigora poscunt,
Quantum, Epicure, tibi parvis suffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante penates. 320

Numquam aliud natura, aliud sapientia dicit.
Acribus exemplis videor te claudere? misce
Ergo aliquid nostris de moribus, effice summam,
Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Haec quoque si rugam trahit extenditque labellum, 325
Sume duos equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum implevi gremium, si panditur ultra,
Nec Croesi fortuna umquam nec Persica regna
Sufficient animo nec divitiae Narcissi,
Indulsit Caesar cui Claudius omnia, cuius 330
Paruit imperiis uxorem occidere iussus.

SATIRA XV.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Aegyptus portenta colat? crocodilon adorat
Pars haec, illa pavet saturam serpentibus ibin.
Effigies sacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicae resonant ubi Memnone chordae 5
Atque vetus Thebe centum iacet obruta portis.
Illic aeluros, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum et caepe nefas violare et frangere morsu:
O sanctas gentes, quibus haec nascuntur in hortis 10
Numina! Lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa, nefas illic fetum iugulare capellae:
Carnibus humanis vesci licet. Attonito quum
Tale super coenam facinus narraret Ulixes
Alcinoo, bilem aut risum fortasse quibusdam 15
Moverat, ut mendax aretalogus: In mare nemo
Hunc abicit, saeva dignum veraque Charybdi,
Fingentem immanes Laestrygonas atque Cyclopas?
Nam citius Scyllam vel concurrentia saxa
Cyaneis plenos et tempestatibus utres 20
Crediderim aut tenui percussum verbere Circes
Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis:
Tam vacui capitis populum Phaeaca putavit? —

Sic aliquis merito nondum ebrius et minimum qui
De Corcyraea temetum duxerat urna; 25
Solus enim haec Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem, sed nuper consule Iunco
Gesta super calidae referemus moenia Copti,
Nos vulgi scelus et cunctis graviora cothurnis.
Nam scelus, a Pyrrha quamquam omnia syrmata volvas, 30
Nullus apud tragicos populus facit; accipe, nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit aevo.
Inter finitimos vetus atque antiqua simultas,
Immortale odium et numquam sanabile vulnus
Ardet adhuc, Ombos et Tentyra. Summus utrimque 35
Inde furor vulgo, quod numina vicinorum
Odit uterque locus, quum solos credat habendos
Esse deos, quos ipse colit. Sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus ac ducibus, ne 40
Laetum hilaremque diem, ne magnae gaudia coenae
Sentirent, positis ad templa et compita mensis
Pervigilique toro, quem nocte ac luce iacentem
Septimus interdum sol invenit. Horrida sane
Aegyptus, sed luxuria, quantum ipse notavi, 45
Barbara famoso non cedit turba Canopo.
Adde, quod et facilis victoria de madidis et
Blaesis atque mero titubantibus: inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacumque
Unguenta et flores multaeque in fronte coronae; 50
Hinc ieiunum odium. Sed iurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus, haec tuba rixae;
Dein clamore pari concurritur, et vice teli
Saevit nuda manus; paucae sine vulnere malae,
Vix cuiquam aut nulli toto certamine nasus 55
Integer, aspiceres iam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies et hiantia ruptis
Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen et pueriles
Exercere acies, quod nulla cadavera calcent; 60
Et sane quo tot rixantis milia turbae,

Si vivunt omnes? ergo acrior impetus, et iam
Saxa inclinatis per humum quaesita lacertis
Incipiunt torquere, domestica seditioni
Tela, nec hunc lapidem, quales et Turnus et Aiax, 65
Vel quo Tydides percussit pondere coxam
Aeneae, sed quem valeant emittere dextrae
Illis dissimiles et nostro tempore natae.
Nam genus hoc vivo iam decrescebat Homero;
Terra malos homines nunc educat atque pusillos. 70
Ergo deus, quicumque aspexit, ridet et odit.
A deverticulo repetatur fabula. Postquam,
Subsidiis aucti, pars altera promere ferrum
Audet et infestis pugnam instaurare sagittis:
Terga fuga celeri praestant, instantibus Ombis, 75
Qui vicina colunt umbrosae Tentyra palmae.
Labitur hinc quidam, nimia formidine cursum
Praecipitans, capiturque; ast illum in plurima sectum
Frusta et particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit 80
Victrix turba, nec ardenti decoxit aeno
Aut veribus; longum usque adeo tardumque putavit
Exspectare focos, contenta cadavere crudo.
Hic gaudere libet, quod non violaverit ignem,
Quem summa coeli raptum de parte Prometheus 85
Donavit terris; [elemento gratulor et te
Exsultare reor.] Sed qui mordere cadaver
Sustinuit, nil umquam hac carne libentius edit;
Nam scelere in tanto ne quaeras et dubites an
Prima voluptatem gula senserit; ultimus autem 90
Qui stetit, absumpto iam toto corpore, ductis
Per terram digitis aliquid de sanguine gustat.
Vascones, haec fama est, alimentis talibus olim
Produxere animas: sed res diversa, sed illic
Fortunae invidia est bellorumque ultima, casus 95
Extremi, longae dira obsidionis egestas.
Huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi, sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia, quidquid

Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis 100
Pallorem ac maciem et tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua. Quisnam hominum veniam dare quisve deorum
Ventribus abnueret dira atque immania passis
Et quibus illorum poterant ignoscere manes, 105
Quorum corporibus vescebantur? Melius nos
Zenonis praecepta monent; nec enim omnia, quaedam
Pro vita facienda putant: sed Cantaber unde
Stoicus, antiqui praesertim aetate Metelli?
Nunc totus Graias nostrasque habet orbis Athenas, 110
Gallia causidicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur iam rhetore Thyle.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, et par
Virtute atque fide, sed maior clade, Saguntus,
Tale quid excusat: Maeotide saevior ara 115
Aegyptus. Quippe illa nefandi Taurica sacri
Inventrix homines (ut iam, quae carmina tradunt,
Digna fide credas) tantum immolat, ulterius nil
Aut gravius cultro timet hostia: quis modo casus
Impulit hos? quae tanta fames infestaque vallo 120
Arma coegerunt tam detestabile monstrum
Audere? anne aliam, terra Memphitide sicca,
Invidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri nec Bistones umquam
Sauromataeque truces aut immanes Agathyrsi, 125
Hac saevit rabie imbelle et inutile vulgus,
Parvula fictilibus solitum dare vela phaselis
Et brevibus pictae remis incumbere testae.
Nec poenam sceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt 130
Et similes ira atque fames. Mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Quae lacrimas dedit; haec nostri pars optima sensus.
Plorare ergo iubet causam dicentis amici
Squaloremque rei, pupillum ad iura vocantem 135
Circumscriptorem, cuius manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.

Naturae imperio gemimus, quum funus adultae
Virginis occurrit vel terra clauditur infans
Et minor igne rogi; quis enim bonus et face dignus 140
Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
Ulla aliena sibi credit mala? Separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile soli
Sortiti ingenium divinorumque capaces
Atque exercendis capiendisque artibus apti 145
Sensum a coelesti demissum traximus arce,
Cuius egent prona et terram spectantia. Mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
Affectus petere auxilium et praestare iuberet, 150
Dispersos trahere in populum, migrare vetusto
De nemore et proavis habitatas linquere silvas,
Aedificare domos, laribus coniungere nostris
Tectum aliud, tutos vicino limine somnos
Ut collata daret fiducia, protegere armis 155
Lapsum aut ingenti nutantem vulnere civem,
Communi dare signa tuba, defendier isdem
Turribus atque una portarum clave teneri.
Sed iam serpentum maior concordia; parcit
Cognatis maculis similis fera: quando leoni 160
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore umquam
Exspiravit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam, saevis inter se convenit ursis:
Ast homini ferrum letale incude nefanda 165
Produxisse parum est, quum rastra et sarcula tantum
Assueti coquere et marris ac vomere lassi
Nescierint primi gladios extendere fabri.
Aspicimus populos, quorum non sufficit irae
Occidisse aliquem, sed pectora, brachia, vultum 170
Crediderint genus esse cibi; quid diceret ergo
Vel quo non fugeret, si nunc haec monstra videret,
Pythagoras, cunctis animalibus abstinuit qui
Tamquam homine et ventri indulsit non omne legumen?

SATIRA XVI.

Quis numerare queat felicis praemia, Galli,
Militiae? nam si subeuntur prospera castra,
Me pavidum excipiat tironem porta secundo
Sidere. Plus etenim fati valet hora benigni,
Quam si nos Veneris commendet epistola Marti 5
Et Samia genetrix quae delectatur arena.
Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat, immo et, si pulsetur, dissimulet nec
Audeat excussos praetori ostendere dentes 10
Et nigram in facie tumidis livoribus offam
Atque oculum medico nil promittente relictum.
Bardaicus iudex datur haec punire volenti,
Calceus et grandes magna ad subsellia surae,
Legibus antiquis castrorum et more Camilli 15
Servato, miles ne vallum litiget extra
Et procul a signis. Iustissima centurionum
Cognitio est igitur de milite, nec mihi deerit
Ultio, si iustae defertur causa querellae;
Tota cohors tamen est inimica, omnesque manipli 20
Consensu magno efficiunt, curabilis ut sit
Vindicta et gravior quam iniuria. Dignum erit ergo
Declamatoris mulino corde Vagelli,
Quum duo crura habeas, offendere tot caligas, tot
Milia clavorum. Quis tam procul absit ab urbe 25
Praeterea, quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Ut veniat? lacrimae siccentur protinus, et se
Excusaturos non sollicitemus amicos.
Da testem, iudex quum dixerit, audeat ille
Nescio quis, pugnos qui vidit, dicere: vidi: 30
Et credam dignum barba dignumque capillis
Maiorum. Citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quam vera loquentem
Contra fortunam armati contraque pudorem.

Praemia nunc alia atque alia emolumenta notemus 35
Sacramentorum. Convallem ruris aviti
Improbus aut campum mihi si vicinus ademit,
Et sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum patulo coluit puls annua libo,
Debitor aut sumptos pergit non reddere nummos, 40
Vana supervacui dicens chirographa ligni:
Exspectandus erit qui lites inchoet annus
Totius populi; sed tunc quoque mille ferenda
Taedia, mille morae: toties subsellia tantum
Sternuntur; iam facundo ponente lacernas 45
Caedicio et Fusco iam micturiente parati
Digredimur lentaque fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt et balteus ambit,
Quod placitum est ipsis praestatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis. 50
Solis praeterea testandi militibus ius
Vivo patre datur; nam, quae sunt parta labore
Militiae, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cuius regimen pater. Ergo Coranum,
Signorum comitem castrorumque aera merentem, 55
Quamvis iam tremulus captat pater. Hunc favor aequus
Provehit et pulchro reddit sua dona labori.
Ipsius certe ducis hoc referre videtur,
Ut, qui fortis erit, sit felicissimus idem,
Ut laeti phaleris omnes et torquibus omnes. 60

SULPICIAE SATIRA.

Musa, quibus numeris heroas et arma frequentas,
Fabellam permitte mihi detexere paucis.
Nam tibi secessi, tecum penetrale retractans
Consilium; quare nec carmine curro Phalaeco
Nec trimetro iambo nec qui pede fractus eodem 5
Fortiter irasci didicit duce Clazomenio.
Cetera quin etiam, quot denique milia lusi
Primaque Romanas docui contendere Graiis
Et salibus variare novis, constanter omitto,
Teque, quibus princeps et facundissima calles, 10
Aggredior: precibus descende clientis et audi.
Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille deorum
Cogitat? an terras et patria secula mutat,
Quasque dedit quondam, morientibus eripit artes,
Nosque iubet tacitos et iam rationis egenos 15
Non aliter, primo quam quum surreximus aevo,
Glandibus et purae rursus procumbere lymphae?
An reliquas terras conservat amicus et urbes,
Sed genus Ausonium Remulique exturbat alumnos?
Quid? reputemus enim: duo sunt, quibus extulit ingens 20
Roma caput: virtus belli et sapientia pacis.
Sed virtus, agitata domi et socialibus armis,
In freta Sicaniae et Carthaginis exiit arces
Ceteraque imperia et totum simul abstulit orbem;
Deinde, velut stadio victor qui solus Achaeo 25
Languet et immota secum virtute fatiscit,

Sic itidem Romana manus, contendere postquam
Destitit et pacem longis frenavit habenis,
Ipsa domi leges et Graia inventa retractans
Omnia bellorum terra quaesita marique 30
Praemia consilio et molli ratione regebat.
Stabat in his; neque enim poterat constare sine ipsis,
Aut frustra uxori mendaxque Diespiter olim:
Imperium sine fine dedi, dixisse probatur.
Nunc igitur qui res Romanas imperat inter, 35
Non trabe sed tergo prolapsus et ingluvie albus,
Et studia et sapiens hominum nomenque genusque
Omnia abire foras atque urbe excedere iussit.
Quid facimus? Graíos hominumque reliquimus urbes,
Ut Romana foret magis his instructa magistris; 40
Nunc, Capitolino veluti turbante Camillo
Ensibus et trutina Galli fugere relicta,
Sic nostri palare senes dícuntur et ipsi
Ut ferale suos onus exstirpare libellos.
Ergo Numantinus Libycusque erravit in isto 45
Scipio, qui Rhodio crevit formante magistro,
Cetera et illa manus bello facunda secundo,
Quos inter prisci sententia dia Catonis
Scire adeo magni fecisset, utrumne secundis
An magis adversis staret Romana propago? 50
Scilicet adversis: nam quum defendier armis
Suadet amor patriae et captiva penatibus uxor,
Convenit, ut vespis, quarum domus arce Monetae,
Turba rigens strictis per lutea corpora telis;
Ast ubi spes secura redit, oblita favorum 55
Plebs materque una somno moriuntur obeso.
Romulidarum igitur longa et gravis exitium pax.
Hoc fabella modo pausam facit. Optima, posthac,
Musa, velim moneas, sine qua mihi nulla voluptas
Vivere, uti quondam Lydus, dum Smyrna peribat, 60
Nunc itidem migrare velis; vel denique quidvis
Ut dea quaere aliud; tantum Romana Caleno
Moenia iucundos pariterque averte Sabinos.
Haec ego; tum paucis dea me dignarier infit:

Pone metus aequos, cultrix mea: summa tyranno 65
Haec instant odia et nostro periturus honore est.
Nam laureta Numae fontesque habitamus eosdem
Et comite Egeria ridemus inania coepta.
Vive, vale; manet hunc pulchrum sua fama dolorem;
Musarum spondet chorus et Romanus Apollo. 70

ONOMASTICON.

	ℳ ₰
Homer's Ilias von *Ameis* u. *Hentze* Anhang. 1. Heft 2. Aufl. . . .	1.50
—— do. —— Anhang. 2. Heft. 2. Aufl.	1.50
—— do. —— Anhang. 3. Heft . .	1.20
—— do. —— Anhang. 4. Heft . .	1.20
—— do. —— Anhang. 5. Heft . .	1.20
—— do. —— Anhang. 6. Heft . .	1.50
—— Ilias v. *La Roche.* 2. Aufl. 6 Teile, jeder [4 Gesänge] . à	1.50
Horaz Oden von *Nauck.* 10. Aufl.	2.25
—— Satir. u. Epist. v. *Krüger.* 10. Aufl.	2.70
—— Sermonen von *Fritzsche.* I.	2.40
—— —— II	2.—
Isokrates v. *Schneider.* I. Bd. 2. Aufl.	1.20
—— do. —— II. Bändchen. 2. Aufl.	1.50
Livius, Buch I. Von *M. Müller* .	1.50
—— Buch II. Von *M. Müller* . .	1.50
—— Buch XXI v. *Wölfflin.* 2. Aufl.	1.20
—— Buch XXII von *Wölfflin* . .	1.20
—— Buch XXIV von *H. J. Müller*	1.—
—— Buch XXV von *H. J. Müller*	1.20
—— Buch XXVI von *Friedersdorff*	1.20
—— Buch XXVII von *Friedersdorff*	1.20
Lucian v. *Jacobitz.* I. Bändchen. 2. Aufl.	1.20
—— do. —— II. Bändchen . . .	1.20
—— do. —— III. Bändchen . . .	1.20
Lykurg's Rede g. Leokrat. v. *Rehdantz*	2.25
Lysias' Reden v. *Frohberger.* I. Bd. 2. Auflage v. *Gebauer*	4.50
—— do. —— II. Band	1.50
—— do. —— III. Band	1.50
—— do. —— kleinere Ausgabe . .	3.—
Auch in 2 Heften . . . . . à	1.50
Ovid's Metamorphosen v. *Siebelis* u. *Polle.* I. Heft. 12. Aufl. .	1.50
—— —— II. Heft. 10. Aufl.. . .	1.50
—— Fasten von *Peter.* I. 2. Aufl.	2.70
—— do. —— II. 2. Aufl.	—.90
Phaedrus v. *Siebelis.* 5. Aufl. v. *Eckstein*	—.75
Platon's Schriften. I. Bdchn.: Die Vertheidigungsrede d. Sokrates u. Kriton von *Cron.* 7. Aufl. .	1.—
—— do. —— II. Bdchn.: Gorgias von *J. Deuschle.* 3. Aufl. . . .	1.80
—— do. —— Anhang v. *Deuschle*	—.90
—— do. —— III. Bdchn.: Laches von *Cron.* 4. Aufl.	—.75
—— do. —— III. 2: Euthyphron von *M. Wohlrab.* 2. Aufl.. . .	—.45
—— do. —— IV. Bdchn.: Protagoras von *J. Deuschle.* 3. Aufl.	1.50
—— do. —— V. Bdchn.: Symposion von *Hug*	3.—
—— do. —— VI. Bdchn.: Phaedon von *Wohlrab*	1.50
Plauti Trinum. v. *E. J. Brix.* 3. Aufl.	1.20
—— Captivi v. *E. J. Brix.* 3. Aufl.	1.—
Plauti Menaechmi v. *E. J. Brix.* 3. Afl.	1.—
—— Miles gloriosus von *Brix* . .	1.50
Plutarch's Biographien. I. Philopoemen u. Flamininus v. *Siefert.* 2. Aufl. von *Blafs*	—.90
—— do. —— II. Timoleon u. Pyrrhos v. *Siefert.* 2. Aufl. von *Blafs* .	1.50
—— do. —— III. Themistokles und Perikles von *Blafs*	1.20
—— do. —— IV. Aristides u. Cato von *Blafs*	—.90
—— do. —— V. Agis und Kleomenes von *Blafs*	—.90
—— do. —— VI. Tib. et G. Gracchus von *Blafs*.	—.90
Quintilian. X. Buch. Von *G. T. A. Krüger.* 2. Aufl.	—.75
Sophokles v. *Wolff* u. *Bellermann.* I. Ajax. 3. Aufl.	1.20
—— do. —— II. Electra. 3. Aufl.	1.20
—— do. —— III. Antigone. 3. Aufl.	1.20
—— do. —— IV. König Oedipus. 2. Aufl.	1.20
Supplement. lect. graec. v. *Hoffmann*	1.50
Tacitus Histor. von *Heraeus.* I. 3. Aufl.	1.80
—— do. —— II. 2. Aufl.	1.80
—— Annalen v. *Draeger.* I. 4. Aufl.	2.40
—— —— II. 3. Aufl.	2.25
—— Agricola von *Draeger.* 3. Aufl.	—.60
—— dialogus von *Andresen.* 2. Aufl.	—.90
Terentius Hauton Timorumenos von *Wagner*	1.20
—— Phormio von *Dziatzko* . . .	1.20
—— Adelphoe von *Dziatzko* . . .	1.50
Theokrit v. *Fritzsche.* 3. Aufl. v *Hiller*	2.70
Thukydides von *Böhme.* I. Band. 1. Heft. 5. Aufl..	1.50
—— do. —— I. Bd. 2. Hft. 3. Aufl.	1.50
—— do. —— II. „ 1. „ 3. „	1.50
—— do. —— II. „ 2. „ 3. „	1.50
Vergils Aeneis von *Kappes.* I. Heft. 3. Aufl.	1.20
—— do. —— II. 2. Aufl.	1.20
—— do. —— III. 2. Aufl.	1.20
—— do. —— IV. 2. Aufl.	1.20
—— Bucolica u. Georgica v. *Kappes*	1.50
Xenophons Anabasis v. *Vollbrecht.* 2. Bdchn. 7. u. 6. Aufl. . . à	1.50
—— Memorabilien von *R. Kühner*† 4. Aufl..	1.50
—— Cyropädie von *Breitenbach.* 1. Heft. 3. Aufl..	1.50
—— do. —— 2. Heft. 3. Auflage	1.50
—— Griechische Geschichte von *Büchsenschütz.* I. Bdchn. 4. Aufl.	1.50
—— do. —— II. Bdchn. 4. Aufl.	1.50